

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

22-20/15
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 48198 датум 30.12.2015.

**ПОСЕБАН ИЗВЕШТАЈ
ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА**

**О ОБУКАМА ЗА СТИЦАЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ ЗНАЊА И КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА
ПРЕВЕНЦИЈУ, СУЗБИЈАЊЕ И ЗАШТИТУ ЖЕНА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И
ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА**

Београд
децембар, 2015. године

САДРЖАЈ

I. ОЦЕНА СТАЊА И ПРЕПОРУКЕ

II. АНАЛИЗА

1. УВОД

2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ПРОТОКОЛИ ЗА ЗАШТИТУ ЖЕНА ОД НАСИЉА

3. ПРЕПОРУКЕ О СТРУЧНОМ УСАВРШАВАЊУ И ОБУКАМА О ЗАШТИТИ ЖЕНА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА

3.1. Закључна запажања УН Комитета за елиминисање дискриминације жена о извештајима Републике Србије

3.2. Посебан извештај Заштитника грађана о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља

3.3. Истраживање Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва и Аутономног женског центра

4. ПРИКУПЉАЊЕ И АНАЛИЗА ПОДАТАКА

5. УТВРЂЕНЕ ЧИЊЕНИЦЕ

5.1. Стручно усавршавање о заштити жена од насиља у систему социјалне заштите

5.2. Стручно усавршавање о заштити жена од насиља у систему унутрашњих послова

5.3. Стручно усавршавање о заштити жена од насиља у правосудном систему

5.4. Стручно усавршавање о заштити жена од насиља у систему здравствене заштите

5.5. Стручно усавршавање о заштити жена од насиља у систему државне управе

5.6. Стручно усавршавање о заштити жена од насиља у систему образовања

5.7. Оцене и закључци

АНЕКС 1 "ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗИ"

АНЕКС 2 "НОРМАТИВНИ ОКВИР"

I. ОЦЕНА СТАЊА И ПРЕПОРУКЕ

У поступку испитивања начина планирања и спровођења обука запослених који имају дужност да поступају приликом сазнања о насиљу над женама у породици и партнерским односима, Заштитник грађана утврдио је:

(1)

Запосленима у органима¹ није обезбеђен довољан број обука о заштити жена од насиља у породици и партнерским односима и обука о садржају и примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља². Само 14% здравствених радника је похађало ове обуке, тачан број носилаца правосудне функције који су ове обуке похађали није познат, а здравствене медијаторке и педагошки асистенти нису обучавани о заштити жена од насиља

(2)

Недовољно се организују мултидисциплинарне обуке о заштити жена од насиља³, намењене истовременом обучавању запослених у различитим органима, у циљу подизања степена разумевања свих улога у процесу заштите жена од насиља и јачању и унапређивању мултисекторског и интердисциплинарног приступа у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима.

(3)

Постоји неуједначеност у броју обука о заштити жена од насиља намењених запосленима у социјалној заштити, полицији, правосудним органима, здравственим установама, установама образовања и васпитања и органима државне управе, као и у обухвату запослених који су те обуке похађали.

(4)

Органи и организатори обука⁴ нису успоставили (адекватне) евиденције о обукама о заштити жена од насиља, садржају и циљевима обука и броју запослених који су обуке похађали, на основу којих би могли да прате број обучаваних запослених, степен

---

¹ Појам „органи“, за потребе овог Извештаја, обухвата све органе, организације, установе и службе у чијој су надлежности превенција, сузбијање и заштита жена од насиља, и то: Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство правде, Министарство здравља, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, судове, тужилаштва, установе социјалне заштите, здравствене установе и установе образовања и васпитања

² Општи протокол о поступању и сарадњи установа органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима, Посебан протокол Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу, Посебан протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, Посебан протокол о поступању центара за социјални рад - органа старатељства у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима, Посебни протокол за правосуђе у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима

³ Појам „обуке о заштити жена од насиља“, за потребе овог Извештаја, односи се на обуке о заштити жена од насиља у породици и партнерским односима и обуке о садржају и примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља

⁴ Појам „организатори обука“, за потребе овог Извештаја, обухвата органе, организације и службе које се баве акредитацијом и планирањем обука, и то: Министарство унутрашњих послова (које самостално акредитује, планира и организује обуке), Републички завод за социјалну заштиту, Правосудна академија, Служба за управљање кадровима, Комора социјалне заштите, Лекарска комора Србије, Комора медицинских сестара и здравствених техничара Србије, Комора здравствених установа Србије, Здравствени савет Србије

обучености, ефикасност обука, примену стеченог знања и друге параметре од значаја за организацију рада на заштити жена од насиља и планирање даљег обучавања.

(5)

Органи не прате, нити добијају информације о кумулацији обука својих запослених о заштити жена од насиља и кумулираном знању⁵ о насиљу над женама, услед чега није могуће ефикасно коришћење људских ресурса у органима и службама надлежним за превенцију, сузбијање и заштиту жена од насиља, нити планирање обука и стручног усавршавања запослених у складу са њиховим стеченим знањима.

(6)

Органи не врше процену усвојености знања и вештина запослених који су непосредно ангажовани на пословима заштите жена од насиља, нити начина на који обучени запослени примењује стечено знање у раду.

(7)

Органи не располажу подацима од значаја за процену ефикасности и успешности обука и применљивости стечених знања и вештина.

(8)

Похађање обука, стручно усавршавање, степен усвајања знања и вештина и примена стеченог знања и вештина у пракси нису од утицаја на процену квалитета рада запослених, нити се узимају као битан податак приликом провера и процена рада, односно оцењивања и утврђивања (не)правилности у раду запослених.

(9)

Државни органи⁶, изузев Министарства унутрашњих послова, не доносе обавезујућа упутства о примени Општег и посебних протокола и поступку превенције и заштите жена од насиља, иако им је - као органима који непосредно предузимају мере заштите жена од насиља и органима који врше надзор над радом запослених, органа, установа и служби који су непосредно ангажовани на пословима заштите жена од насиља - дато у надлежност да таква упутства доносе у циљу стицања и унапређивања знања о појави насиља над женама у породици и партнерским односима, препознавања жртава насиља и поступања у случајевима сазнања или сумње на насиље над женом, као и у циљу успостављања и развијања стандарда рада и уједначавања поступања.

(10)

Органи не планирају обуке и стручна усавршавања о заштити жена од насиља. Они немају утицај или је он ограничен приликом процене потреба за обукама код запослених који су непосредно ангажовани на пословима заштите жена од насиља, процене садржаја којима запослене треба обучити, планирања обука, њихове евалуације, праћење примене стеченог знања и ефеката реализованих обука. За потребе социјалне заштите део ових

---

⁵ Појмови „кумулација обука“, „кумулација знања“, односно „кумулирано знање“, за потребе овог Извештаја, означавају да је једна особа похађала више обука из исте области или са истом темом, односно стекла више знања о тој теми или се специјализовала за ту област

⁶ Појам „државни органи“, за потребе овог Извештаја, обухвата правосудне органе, независне органе и органе државне управе у чијој су надлежности извршне и надзорне функције у превенцији, сузбијању и заштити жена од насиља, и то: Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство правде, Министарство здравља, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Високи савет судства, Државно веће тужилаца, судове и тужилаштва

активности спроводи Републички завод за социјалну заштиту, за потребе правосудног система Правосудна академија, за потребе запослених у министарствима Служба за управљање кадровима, док за потребе здравственог система то не чини ниједан орган, установа или служба.

(11)

Установе социјалне заштите недовољно су укључене у планирање обука и стручног усавршавања стручних радника.

(12)

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања није донело план развоја кадрова у социјалној заштити, иако је шестомесечни рок за његово доношење истекао пре више од четири године. У недостатку плана развоја кадрова, центри за социјални рад и друге установе социјалне заштите не могу да приступе изради планова стручног усавршавања.

(13)

При процењивању потреба органа, не користе се

- извештаји настали приликом контроле рада органа и њихових запослених (инспекцијски надзор, надзор над стручним радом, стручни надзор, интерна контрола и др);
- притужбе и представке грађана на рад органа, нарочито оне за које се утврди да су основане;
- мишљења и препоруке независних органа за праћење остваривања људских права (Заштитника грађана, Повереника за заштиту равноправности, Повереника за слободан приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности, Агенције за борбу против корупције),

иако ти подаци могу у значајној мери указати на недостатке у стручним знањима, вештинама и компетенцијама запослених и допринети правилној процени потреба и планирању обука и стручног усавршавања.

(14)

Организатори обука не располажу потпуним подацима потребним за процену ефекта и успешности обуке или програма стручног усавршавања. Они не располажу проценама након контроле рада органа и њихових запослених; информацијама о притужбама и представкама упућеним на рад органа; проценама руководиоца о основаности притужби и представки; мишљењима и препорукама независних органа надлежних за заштиту људских права (Заштитника грађана, Повереника за заштиту равноправности, Повереника за слободан приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности, Агенције за борбу против корупције).

(15)

Приликом вршења надзора и провера рада запослених не проверава се које су обуке и програме стручног усавршавања запослени похађали, нити се процењује да ли су пропусти у раду - када су утврђени - резултат (и) недовољних знања, компетенција и вештина и да ли могу бити отклоњени додатним обучавањем и стручним усавршавањем.

(16)

Приликом утврђивања потреба за обучавањем и стручним усавршавањем, не врши се процена достигнутог степена знања, компетенција и вештина, степена усвајања знања са претходних обука и стручних усавршавања, потреба посла имајући у виду постојеће компетенције запослених, док велики утицај на планирање обука има исказано

интересовање запослених за обуком. Исход таквог планирања је да је обуке о заштити жена од насиља похађао мали број запослених у поређењу са улогом органа у процесу заштите жена од насиља у породици и партнерским односима.

(17)

Правосудна академија нема евиденцију о броју учесника обука које припрема и организује, иако јој је Законом о Правосудној академији то стављено у надлежност.

(18)

Није успостављен механизам процене и праћења потреба носилаца правосудне функције за обукама. Правосудна академија нема све потребне информације за такву процену, нити је у том правцу успостављена одговарајућа сарадња Правосудне академије са Високим саветом судства, Државним већем тужилаца, судовима и тужилаштвима.

(19)

Није успостављен адекватан механизам планирања обука носилаца правосудне функције који поступају у случајевима заштите жена од насиља у партнерским односима и у породици, њиховог спровођења и евалуације успешности обука. Високи савет судства и Државно веће тужилаца су тек током априла и маја 2015. године дали сагласност на предлог Програма сталне обуке Правосудне академије за 2015. годину и ни једна од планираних обука не садржи едукацију о поступању по Општем и посебном протоколу.

(20)

Министарство здравља не располаже подацима од значаја за процену потреба запослених у систему здравствене заштите и за планирање обука, нити подацима о реализованим обукама, броју учесника који су их похађали и процени ефеката. Тим подацима не располажу у целини ни Здравствени савет Србије иако је задужен за акредитацију програма континуиране едукације, нити Лекарска комора Србије и Комора медицинских сестара и здравствених техничара Србије, иако добијају извештаје организатора обука и надлежни су за лиценцирање здравствених радника.

(21)

Приликом сачињавања предлога програма обуке за државне службенике, Служба за управљање кадровима нема непосредни увид у знања, компетенције и вештине државних службеника и потребе послова у органима државне управе у чијој су надлежности одређени послови у вези са превенцијом, сузбијањем и заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима. С обзиром да није било ни исказаног интересовања државних службеника, програми општег стручног усавршавања државних службеника из органа државне управе и служби Владе нису садржали ниједну обуку о заштити жена од насиља, а мали број државних службеника обучавањем је о родној равноправности, родно заснованом насиљу, људским правима, заштити од дискриминације и заштити од злостављања на раду.

(22)

Начин оцењивања државних службеника не омогућава процену односа државних службеника према грађанима нити основ за закључивање да ли евентуални недостаци у раду и ниже оцене произилазе из недостатка специфичних знања, вештина и компетенција. Стога су подаци о оценама државних службеника од малог или никаквог значаја за процену потреба за обукама и планирање обука.

(23)

Програм стручног усавршавања једнак је за све државне службенике и стога не одговара специфичним потребама државних органа и државних службеника који у њима раде на пословима превенције и заштите жена од насиља у породици и партнерским односима.

Полазећи од својих Уставом и законом прописаних овлашћења и одговорности, а у циљу унапређења обучености, знања, вештина и компетенција запослених о заштити жена од насиља, Заштитник грађана упућује органима следеће

ПРЕПОРУКЕ**(1)**

Потребно је да организатори обука обезбеде примерен број обука о заштити жена од насиља за запослене који одговара овлашћењима и надлежностима у процесу заштите жена од насиља, потребама органа и потребама запослених.

(2)

Потребно је да Министарство државне управе и локалне самоуправе и Служба за управљање кадровима, водећи рачуна и о специфичним потребама органа и запослених на пословима у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима, уврсти у програме стручног усавршавања обуке о заштити жена од насиља, заштити деце од злостављања и занемаривања, родној равноправности и родно заснованом насиљу.

(3)

Потребно је да организатори обука, у сарадњи са органима, обезбеде одговарајући број мултидисциплинарних обука о заштити жена од насиља које ће заједнички похаћати запослени у системима социјалне заштите, унутрашњих послова, правосућа, здравствене заштите, образовања и државне управе.

(4)

Потребно је да органи, у складу са својим овлашћењима и надлежностима у процесу заштите жена од насиља и у сарадњи са организаторима обука обезбеде уједначено обучавање и стручно усавршавање запослених о заштити жена од насиља.

(5)

Потребно је да државни органи, спроводе, односно у већој мери буду укључени у процену потреба органа и запослених за обукама, планирање, извештавање и процењивање успешности обука о заштити жена од насиља за запослене у социјалној и здравственој заштити, правосућу, образовању и васпитању као и за запослене у својим органима.

(6)

Потребно је да органи, у сарадњи са организаторима обука, планирање обука врше према потребама процеса превенције и заштите жена од насиља, надлежностима, овлашћењима и потребама органа, установа и служби и потребама запослених у њима, уважавајући постојећа знања, вештине и компетенције запослених.

(7)

Потребно је да државни органи и организатори обука, планирају обуке за стручно усавршавање запослених о заштити жена од насиља и одреде средства за спровођење тих обука на годишњем нивоу.

(8)

Потребно је да органи и организатори обука обезбеде редовно добијање, размену и евиденцију података о свим обукама о заштити жена од насиља које су похађали запослени у системима социјалне заштите, унутрашњих послова, правосуђа, здравља, образовања и државне управе, укључујући и податке о

- врстама обука и њиховом садржају и циљевима,
- броју запослених који су ове обуке похађали,
- запосленима који су кумулирали обуке и знања о заштити жена од насиља у породици и партнерским односима и садржају и примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља.

(9)

Потребно је да организатори обука у сарадњи са органима, на основу прикупљених података о обукама о заштити жена од насиља, запосленима који су обуке похађали и запосленима који су кумулирали обуке и знања, изврше усклађено планирање и одржавања нових обука у складу са надлежностима и овлашћењима, потребама посла, потребама запослених и знањима која су запослени већ стекли.

(10)

Потребно је да органи и организатори обука при процењивању потреба органа, установа и служби, планирању обука и програма стручног усавршавања о заштити жена од насиља и процењивању њихове успешности користи:

- извештаје настале приликом контроле рада органа, установа, служби и њихових запослених (инспекцијски надзор, надзор над стручним радом, стручни надзор, интерна контрола и др)
- мишљења и препоруке независних органа за праћење остваривања људских права (Заштитника грађана, Повереника за заштиту равноправности, Повереника за слободан приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности, Агенције за борбу против корупције)
- притужбе и представке на рад органа, нарочито оне за које се утврди да су основане.

(11)

У циљу рационалног и правилног коришћења људских ресурса, у складу са знањима, вештинама и компетенцијама запослених и потребама посла, потребно је да органи изврше правилно распоређивање запослених на основу прикупљених података о обукама о заштити жена од насиља, запосленима који су обуке похађали и запосленима који су кумулирали обуке и знања.

(12)

Потребно је да органи успоставе систем процена и праћења нивоа стечених/унапређених знања, компетенција и вештина и њихове примене у раду.

(13)

Потребно је да органи приликом контроле и процене квалитета рада запослених прибављају информације о томе које су обуке и стручна усавршавања о заштити жена од насиља похађали запослени и како се стечено знање примењује у раду. Ове податке органи ће користити за процену да ли су евентуално утврђени пропусни резултат

недовољних знања, компетенција и вештина и да ли могу бити отклоњени додатним обучавањем и стручним усавршавањем о заштити жена од насиља, а у складу са проценом предузимати одговарајуће мере.

(14)

Потребно је да органи прикупљају и организаторима обука достављају све податке од значаја за процену ефикасности и успешности обука и применљивости стечених знања, компетенција и вештина.

(15)

У циљу успостављања и развијања стандарда рада и уједначавања поступања у заштити жена од насиља, потребно је да државни органи доносе обавезујућа упутства о поступању у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, препознавања жртава насиља над женама и поступања у случајевима сазнања или сумње на насиље над женом.

(16)

Потребно је да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у складу са чл. 145. Закона о социјалној заштити донесе план развоја кадрова у социјалној заштити.

(17)

Потребно је да Правосудна академија успостави евиденције у складу са Законом о Правосудној академији.

(18)

Потребно је да Министарство просвете, науке и технолошког развоја, иако није носилац процеса заштите жена од насиља у складу са Општим протоколом за заштиту жена од насиља, обезбеди одговарајући број обука о заштити жена од насиља за запослене у систему образовања, с обзиром на улогу и обавезе које имају у заштити деце од насиља, злостављања и занемаривања.

(19)

Потребно је да Министарство државне управе и локалне самоуправе припреми измене и допуне прописа којим се уређује оцењивање државних службеника, на начин да се оцењивањем вреднује и понашање и однос државних службеника према грађанима и странкама.

II. АНАЛИЗА РАДА НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА У ЗАШТИТИ ЖЕНА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА

1. УВОД

Република Србија је ратификовала, односно потврдила Конвенцију Уједињених нација о елиминацији свих облика дискриминације жена (2003)⁷ и Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (2013)⁸. Оба међународна документа, која су постала интегрални део правног система Републике Србије, обавезала су државу на предузимање мера у циљу спречавања дискриминације жена и у циљу превенције и заштите жена од насиља. Неке од тих мера усмерене су на ширење информација о положају жена и насиљу над женама, као и на адекватну обуку стручњака о томе.

Конвенције државама чланицама препуштају да одреде начин на који ће организовати обуку, али захтевају да она буде континуирана и праћена „одговарајућим накнадним активностима како би се обезбедила адекватна примена стечених вештина“. Такође се тражи да обука буде подржана „јасним протоколима и правилницима који постављају стандарде запосленима од којих се очекује да их следе, свако у својој области“. Од држава се захтева и редовно праћење делотворности протокола, њихово ревидирање и, уколико је неопходно, унапређење.

Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима (2011)⁹ у општим принципима истиче подизање стручних компетенција кроз планске едукације и афирмацију примера добре праксе.

Националним стратешким документима Република Србија је утврдила циљеве и мере/активности које се односе на обуку и усавршавање стручњака. И покрајинске стратегије (програми) за заштиту жена од родно заснованог насиља садрже циљеве и активности у вези са обуком и стручним усавршавањем професионалаца.

Током 2014. године, Заштитник грађана је спровео истраживање о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља у коме је утврдио и да постоји изражена потреба поступајућих службеника за додатним обукама и стручним усавршавањем о свим аспектима насиља над женама и превенцији и заштити жена од насиља у породици и партнерским односима. Заштитник грађана је упутио више препорука, између осталог да се спроводи **редовно, планско, усклађено и континуирано информисање и обучавање стручњака у органима и установама надлежним за заштиту жена од насиља.**

Заштитник грађана Републике Србије је током 2015. године, у оквиру својих надлежности и у циљу унапређивања рада органа јавне власти, спровео анализу на основу података које су Заштитнику грађана доставили надлежни органи¹⁰ који су укључени у процес

⁷ Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 11/1981

⁸ Службени гласник РС, Међународни уговори, бр. 12/2013

⁹Доступно на:

<http://www.minrzs.gov.rs/files/doc/porodica/nasilje/Opsti%20protokol%20nasilje%20u%20porodici.pdf>

¹⁰ Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, МУП, Министарство здравља, Министарство правде, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Високи савет судства, Државно веће тужилаца, Републички

планирања и спровођења обука у циљу развијања капацитета, знања и вештина запослених у системима социјалне заштите, унутрашњих послова, правде и правосућа, здравствене заштите и система државне управе и локалне самоуправе. Циљ анализе је утврђивање у којој се мери спроводе обуке са темом заштите жена од насиља у породици и партнерским односима, како су планиране и на који се начин прати ефикасност обука и примене новостечених знања у раду.

Исход спроведеног истраживања је Посебни извештај о обукама за стицање и унапређење знања и компетенција за превенцију, сузбијање и заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима. Циљ Извештаја је да укаже на недостатке у проценама, планирању, организацији и евалуацији програма обука и стручног усавршавања, како би се у будућем раду они отклонили а програми обуке планирали, организовали и реализовали на начин који ће обезбедити максималан жељени ефекат - да одговарајући број стручњака добије потребна знања о феномену насиља над женама, кључним аспектима насиља, механизмима превенције и заштите жене жртве. Адекватна обученост и правилно коришћење ресурса за (додатно) обучавање предуслов су за благовремено и правилно поступање службеника надлежних за процес превенције и заштите и пут којим се подиже квалитет услуга намењених женама жртвама насиља и унапређује степен њихове заштите.

Све граматички родно опредељене речи у Извештају означавају и односе се подједнако на особе оба пола.

2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ПРОТОКОЛИ ЗА ЗАШТИТУ ЖЕНА ОД НАСИЉА

Општи протокол о поступању и сарадњи установа органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима.

У новембру 2011. године Влада је усвојила Општи протокол како би дала стручни оквир за поступање надлежних органа у превенцији насиља над женама и заштити жена од насиља у породици и партнерским односима.

Заштита и подршка женама које трпе насиље је сложен процес и успостављање добре сарадње између поступајућих службеника из свих друштвено организованих система (система здравствене заштите, образовања, социјалне и породичноправне заштите, полиције, правосуђа) је основни предуслов успостављања ефикасног мултисекторског система подршке и заштите. Циљ је обезбедити пружање брзе и ефикасне заштите женама жртвама насиља и то одмах по инциденту, током кривичног односно прекршајног поступка, по окончању поступка, односно независно од ових поступка.

Учесници у систему заштите жена које трпе насиље у породици и партнерским односима су дужни да обезбеде трајан процес обуке својих запослених, како би се развила и одржала стручност запослених у установама у области насиља у породици; да на начин прописан законом воде евиденције о случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, прате ефекте поступања у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима и обезбеде обраду података као и њихову јавну доступност. Министарства у чијој су надлежности унутрашњи послови, социјална заштита, здравље и правда, ради унапређивања поступања у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, имају обавезу да прате примену Општег и посебних протокола, као и ефекте поступања надлежних органа.

Сви учесници у поступку заштите жена жртва насиља у породици и у партнерским односима дужни су да упознају запослене са садржајем и активностима које треба да спроведу у имплементацији и праћењу Општег протокола. Од свих учесника се тражи да обезбеде трајан процес обуке својих запослених, а да програми обуке буду у складу са принципима из Општег протокола. „У складу са својим могућностима“ учесници у поступку заштите дужни су да обезбеде обуке одговарајућег броја и структуре запослених, тако да сви треба да имају основна знања о појави насиља над женама у породици и да познају поступање по Општем протоколу. Учесници ће посебно обучавати појединце или тимове (специјализована обука) да поступају у случајевима насиља над женама у породици у складу са принципима овог Протокола.

Посебан протокол Министарства здравља Републике Србије за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу

Министарство здравља је 2010. године донело Посебни протокол намењен здравственим радницима на свим нивоима пружања здравствене заштите, којим су дефинисане процедуре и прецизиране улоге здравствених радника у вези са насиљем према женама у породици и партнерским односима. Протоколом су дефинисане превентивне и интервентне активности које здравствени радници треба да предузму у циљу адекватне реакције на случајеве насиља у породици, са примерима добре праксе у пружању здравствених услуга женама са искуством насиља, као и видови обука запослених у здравственим установама за примену Протокола. Протокол садржи и Образац за евиденцију и документовање насиља, који је важан за једнообразно документовање насиља од стране здравствених радника и има велики судско - медицински значај. Посебно се

истиче важност интегрисања садржаја о насиљу према женама у „континуирану едукацију, као посебни и/или као саставни део сваког програма о здрављу жене“, као и да „Протокол треба да буде промовисан здравственим радницима на стручним састанцима и другим приликама за окупљање и унапређење добре праксе“.

Посебан протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима.

Протоколом који је МУП донело у фебруару 2013. године је нормативно уређена процедура поступања полицијских службеника у случајевима породичног насиља у циљу стандардизације поступања полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, као и специјализације одређених полицијских службеника који ће се ангажовати приликом поступања полиције у овим случајевима. Протоколом је уређено поступање полицијских службеника по сазнању за случај насиља у породици и партнерским односима; поступање у циљу заштите безбедности жртве насиља и њено упућивање у систем заштите; сарадња са другим установама и институцијама које се баве насиљем у породици и партнерским односима; као и сама примена и праћење примене Протокола и вођење евиденције података о случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима.

Надлежне организационе јединице МУП дужне су да упознају запослене са садржајем и активностима које треба да спроводе у примени и праћењу примене Посебног протокола. Такође, надлежне организационе јединице МУП¹¹ треба да организују обуке о заштити жена од насиља у породици и у партнерским односима и о примени Посебног протокола, у складу са принципима из Општег протокола, обухватајући одговарајући садржај¹². Међу предавачима могу бити и особе „које нису полицијски службеници, али су у свом раду укључени у заштиту жртава од насиља у породици и у партнерским односима“. Протокол предвиђа два облика обуке:

- основна обука треба да обухвати све припаднике полиције који су током свог свакодневног рада у контакту са пријавом насиља у породици. Ова обука се реализује кроз годишњи Програм стручног усавршавања полицијских службеника Министарства унутрашњих послова.
- специјализована обука се може организовати за полицијске службенике који ће чешће бити у прилици да раде на проблему насиља у породици и у партнерским односима. Овај вид обуке реализује се на предлог начелника подручне полицијске управе и реализује је Управа полиције заједно са Управом за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку.

Посебан протокол о поступању центара за социјални рад - органа старатељства у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима.

Општи циљ Посебног протокола, који је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања донело марта 2013. године, је да се структурирају поступци који се реализују у центру за социјални рад-органу старатељства у остваривању послова јавних

¹¹ Управа полиције, Управа криминалистичке полиције и Управа за образовање, оспособљавање, усавршавање и науку

¹² Информације о прописима, правилима и принципима полицијског поступања у складу са Посебним протоколом, информације о динамици партнерског и породичног насиља, предрасудама и специфичностима насиља у породици у односу на разлике у култури и начину живота појединих група становника, информације о раду тужилаштва, судским процедурама, о групама за подршку жртвама насиља, ефикасној размени информација са другим институцијама и организацијама

овлашћења и обезбеди да се насиље одмах заустави, спречи понављање насиља, обезбеди безбедност лица које трпи насиље, задовољавање основних егзистенцијалних услова лицу које трпи насиље, оснаживање и оспособљавање жртве насиља да уз подршку или без подршке преузме одговорност за квалитет и организацију сопственог живота без насиља, као и да се обезбеди целовита координаторска улога ове установе у реаговању на појаву насиља у породици и партнерским односима. Специфични циљеви овог Протокола су: дефинисање интерних процедура унутар центра за социјални рад – органа старатељства у свим фазама рада на случајевима насиља у породици и партнерским односима, као и одређивања приоритета реаговања и обезбеђивања ургентних мера заштите жртава породичног насиља и насиља у партнерским односима; обавезивање центра за социјални рад-органа старатељства да детаљније разради сопствено поступање ради боље заштите жена од насиља у породици и у партнерским односима, кроз формирање посебног интерног тима службеника, посебно обучених за бављење појавом насиља у породици, насиља у партнерским односима и пружање помоћи и подршке жртвама; указивање на обавезу центра за социјални рад прописану законом, да у остваривању своје координаторске улоге на локалном нивоу у циљу задовољавања потреба лица која трпе насиље у породици и партнерским односима, с обзиром да се услуге социјалне и породичноправне заштите могу пружати истовремено и комбиновано са услугама које пружају други системи, могу склапати споразуми о сарадњи на локалном нивоу између установа и других организација чија је сарадња неопходна за ефикасно остваривање и спровођење заштите жртава насиља у породици и у партнерским односима.

Посебни протокол не уређује питање обуке запослених у центрима за социјални рад за његову примену. Из обавезе центара за социјални рад да формирају интерне тимове **посебно обучене за бављење појавом насиља у породици, насиља у партнерским односима и пружање помоћи и подршке жртвама** произилази и обавеза центара и других органа и установа да, кроз одговарајуће обуке и стручна усавршавања, таква посебна знања стручним радницима и обезбеде.

Посебни протокол за правосуђе у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима

Протоколом, који је јануара 2014. године донело Министарство правде, се уређује поступање правосудних органа у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, имајући у виду независност судске власти гарантовану Уставом, уставом и законом уређене судске поступке и судске одлуке у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, уставом и законом прописану функцију јавних тужилаца да гоне учиниоце кривичних дела и других кажњивих дела у вези са случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима.

Протокол обавезује судове и јавна тужилаштва да Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку, Закон о прекршајима, Закон о заштити података о личности, Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, примењују са нарочитом пажњом у поступцима у којима су жене жртве насиља у породици и партнерским односима.

Представници судова и јавних тужилаштва имају обавезу да спроводе активности у циљу информисања, обавештавања и едукације свих заинтересованих носилаца правосудних функција и других заинтересованих лица у судовима и јавним тужилаштвима у вези са насиљем у породици и партнерским односима кроз сарадњу са учесницима у поступку заштите и кроз обуке које организује Правосудна академија. Судови и јавна тужилаштва

имају обавезу да обезбеде статистичке евиденције података о случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима у складу са законом. Посебна обавеза судова и јавних тужилаштва је да израђују упутства или инструкције за своје запослене у циљу стицања основних знања о појави насиља над женама у породици и партнерским односима, препознавања жртава насиља над женама и поступања у случајевима сумње да су се сусрели са жртвом насиља над женама у породици и партнерским односима у обављању свакодневних радних обавеза из свог делокруга у просторијама у оквиру правосудног објекта. Имајући у виду да је право и дужност свакога да пријави насиље у породици, односно да је непријављивање насиља кривично дело, запослени у правосудним органима, када имају сазнања о извршеном кривичном делу насиља у породици, дужни су да поднесу кривичну пријаву надлежним органима.

Један од циљева Посебног протокола је и трајни процес обуке судија, јавних тужилаца, запослених у правосудју, као и упознавање запослених у судовима и тужилаштвима са садржајем Општег протокола и активностима које треба да се спроведу у његовој имплементацији. У више поглавља овог Протокола помињу се обавезе или активности у вези са обуком и стручним усавршавањем. Јавна тужилаштва треба да спроводе континуирану обуку јавних тужилаца и тужилачких помоћника, ради ефикасног и доследног спровођења законских овлашћења, препознавања насиља у породици, осигурања безбедности и заштите права жртава, као и специјализације јавних тужилаца који поступају у случајевима насиља у породици. Председници судова треба да обезбеде едукацију судија и осталих запослених у вези са насиљем у породици/над женама. Представници судова и јавних тужилаштва наставиће активности у циљу информисања, обавештавања и едукације свих заинтересованих носилаца правосудних функција и других у судовима и јавним тужилаштвима у вези са насиљем у породици и партнерским односима, кроз сарадњу са другим учесницима у поступку заштите и кроз обуке које организује Правосудна академија. Протокол прописује и да судови и јавна тужилаштва израђују упутства или инструкције за своје запослене у циљу „стицања основних знања о појави насиља над женама у породици и партнерским односима, препознавања жртава насиља и поступања у случајевима сумње“.

Правосудна академија, у оквиру организовања и спровођења почетне обуке, треба да обезбеди едукацију о заштити жена од насиља кроз теме „посебна знања носилаца правосудних функција у области заштите од дискриминације, родне равноправности и насиља у породици“, у којима се полазници обуке упознају са домаћим и међународним прописима, са обрадом норми које се односе на поступање тужилаштва и суда и студијом случаја. Такође, Правосудна академија у оквиру обука судијских и тужилачких помоћника и обука тужилачког и судског особља може посебно обратити тему у вези са насиљем над женама у породици и партнерским односима.

3. ПРЕПОРУКЕ О СТРУЧНОМ УСАВРШАВАЊУ И ОБУКАМА О ЗАШТИТИ ЖЕНА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА

3.1. Закључна запажања УН Комитета за елиминисање дискриминације жена о извештајима Републике Србије

Комитет за елиминисање дискриминације жена у својим Закључним запажањима након разматрања Иницијалног извештаја Републике Србије о спровођењу Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена из јуна 2007. године¹³, између осталог,

¹³ CEDAW/C/SCG/CO/1/CRP. 1

Доступно на: http://www.gendernet.rs/files/dokumenta/CEDAW_zakljucni_komentari.pdf

подстиче државу уговорницу да спроведе системску сензибилизацију када је реч о равноправности полова, као и програме обуке за представнике владе и друге државне званичнике, а нарочито за оне надлежне за спровођење релевантних закона и програма, као и запослене у правосуђу и здравству. Комитет препоручује спровођење обуке за запослене у правосуђу и државним органима, нарочито за запослене у полицији и здравственим службама, којом би се обезбедила њихова осетљивост на све видове насиља над женама, посебно када је у питању насиље у породици, као и способност пружања одговарајуће подршке жртвама. Осим тога, Комитет изражава забринутост због постојања укорењених, традиционалних патријархалних стереотипа у вези са улогама и обавезама жена и мушкараца у породици и широј заједници, који се огледају у изборима које жене чине у погледу образовања, у лошијем положају жена на тржишту рада и слабијем учешћу жена у политичком и јавном животу, што све доприноси толерисању насиља над женама.

У Закључним запажањима о Другом и трећем периодичном извештају Републике Србије¹⁴, Комитет изражава забринутост што се Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена не узима у обзир у судским поступцима, нити се жене које траже заштиту од дискриминације и равноправност позивају на Конвенцију, што указује на недостатак свести у правосуђу и међу правницима о правима жена која су овим уговором предвиђена. Комитет препоручује држави да „обезбеди да Конвенција и њен Факултативни протокол, Опште препоруке Комитета, његова мишљења о појединачним представкама и предузетим истрагама, као и одговарајући домаћи прописи буду саставни део правне едукације и обуке за све судије, тужиоце и правнике, са циљем да им се омогући да директно примењују Конвенцију и тумаче одредбе домаћих прописа у складу са Конвенцијом“¹⁵.

Комитет препоручује држави да „настави да улаже више напора у превазилажење стереотипних ставова о улози и одговорности жена и мушкараца у породици и друштву и да настави да примењује мере за елиминацију родних стереотипа подстицањем позитивне слике и стварне равноправности жена; и спроводи Стратегију превенције и заштите од дискриминације посебно у погледу жена припадница мањина, Ромкиња, жена са инвалидитетом, жена које живе са ХИВ-ом и лезбејки, и да ради са цивилним друштвом, медијима и другим актерима на побољшању толеранције и борбе против искључености ових група жена из друштва“¹⁶.

3.2 Посебан извештај Заштитника грађана о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља¹⁷

Заштитник грађана Републике Србије је у периоду од марта до октобра 2014. године, у оквиру својих надлежности и у циљу унапређивања рада органа јавне власти, спровео анализу рада надлежних органа¹⁸ који су укључени у систем заштите жена од насиља у породици и партнерским односима. Циљ анализе био је праћење примене Општег и посебних протокола о поступању надлежних органа у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима. Посебни извештај Заштитника грађана о примени

¹⁴ (CEDAW/C/SRB/Q/2-3) Доступно:

www.gendernet.rs/files/dokumenta/Izvestaji_Uprave/Cedaw_zakljucna_zapazanja_2013_srp.pdf

¹⁵ тачка 9.

¹⁶ тачка 21.

¹⁷ Посебан извештај упућен је 18. 11. 2014. године, доступно на: <http://www.zastitnik.rs/index.php/lang-sr/izvestaji/posebnii-izvestaji/3710-2015-02-24-13-35-38>

¹⁸ полиције, центара за социјални рад, основних и виших тужилаштва, основних, виших и апелационих судова, прекршајних судова и здравствених установа

Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља, са оценом стања и препорукама заснован је на чињеницама утврђених анализом рада надлежних органа јавне власти.

Заштитник грађана је утврдио бројне недостатке у систему заштите жена од насиља и примени Општег и посебних протокола, који указују (и) на непознавање феномена насиља над женама и на мањкавости у институционалном и правном оквиру његовог сузбијања.

Заштитник грађана је утврдио и да:

- поступајући службеници¹⁹ нису у потпуности информисани о постојању и садржају Општег и посебних протокола²⁰. И даље постоје органи и установе чији запослени не знају да су протоколи донети, нити која је њихова сврха;
- поступајући службеници недовољно препознају и разумеју положај жена које трпе насиље у породици и партнерским односима, неравнотежу моћи између жртве и учиниоца насиља, цикличну динамику насиља и његове последице на жртву. Из неразумевања и непознавања насиља и реакција жртава на насиље, произилазе и неодговарајућа уверења и очекивања које надлежни органи имају у односу на њих, неодговарајуће одлуке органа и неадекватан избор мера за заштиту жена од насиља;
- недовољан је број специјализованих обука за примену Општег и посебних протокола и обука о заштити жена од насиља, његовим узроцима и динамици и мерама које треба предузимати. Број поступајућих службеника који су учествовали у обукама је мали и диспропорционалан учесталости насиља са којим се ови службеници у свом раду сусрећу. Обученост службеника је неуравнотежена - у неким органима ниједан запослени није учествовао ни на једној обуци о заштити жена од насиља, док је на другим у обукама учествовао значајан број запослених. Исход је неуједначено поступање различитих органа у систему заштите и, следствено, недовољна ефикасност и функционалност целокупног система;
- органи надлежни за заштиту жена од насиља немају адекватне податке о потребама својих запослених за обучавањем, обукама у којима су запослени учествовали, ефектима обучавања и начину на који се стечено знање примењује у раду, нити план обучавања донет у складу са потребама органа и потребама посла.

У складу са Уставом и законом прописаним овлашћењима и одговорностима, Заштитник грађана је надлежним органима упутио следеће препоруке у вези са подизањем компетенција, знања и вештина стручњака који раде на заштити жена од насиља у породици и партнерским односима:

- Потребно је редовно, плански, усклађено, праћено и континуирано информисати и организовати обуке поступајућих службеника у полицијским управама, органима старатељства, судовима, јавним тужилаштвима и здравственим установама о садржају и обавезама које проистичу из Општег и посебних протокола.
- Током обука потребно је развити разумевање за положај жена које трпе насиље, неравнотежу моћи између жртве и учиниоца насиља те цикличност насиља и његових последица.

¹⁹ Овај израз користи се да означи запослене у полицији, центрима за социјални рад, судовима, јавним тужилаштвима, здравственим установама, органима јединица локалне самоуправе и другим органима и јавним службама, који су надлежни да поступају у случају пријаве насиља над женама у породичним и партнерским односима

²⁰ Значајан напор у правцу информисања и обуке својих службеника предузело је МУП, које је током 2014. Припремило „целно издање“ Посебног протокола и за његову примену обучило 2000 припадника полиције

Током осмогодишњег рада, Заштитник грађана је водио бројне поступке контроле законитости и правилности рада органа јавне власти у којима је испитивао да ли су надлежни органи извршавали своје обавезе у заштити жена од насиља у породици и партнерским односима у складу са законом, потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним стандардима. Поступци контроле²¹ указали су да пропусти у раду органа произилазе и из недостатака знања и компетенција и недостатка координације у раду служби, као и да су и даље раширене предрасуде и стереотипна очекивања од улога и понашања жена и мушкараца, која отежавају, па и онемогућавају правилну процену и следствено томе правилан избор мера заштите. Ови су поступци указали да представници органа немају довољна знања у откривању/идентификовању насиља²², утврђивању релевантних чињеница, разумевању дисбаланса моћи између жртве и учиниоца, неразликовању партнерског сукоба од насиља²³, процени стања, потреба и безбедносних ризика, у сачињавању плана безбедности,²⁴ положају деце у породичном насиљу, чињеници да су деца присутна породичном насиљу или партнерском насиљу над родитељем или блиским чланом породице увек и без изузетка жртве злостављања и занемаривања што захтева одговарајућу интервенцију. Недостатак одговарајућих вештина и компетенција доводи и до тога да органи своје поступање чине „зависним од изјаве жене жртве насиља и њених капацитета да учествује у поступцима који након пријаве насиља следе“²⁵.

Поступци контроле указали су да стручњаци често не примењују прописе или их примењују неправилно, али и да „тумаче судске одлуке супротно њиховом садржају“²⁶. У отклањању пропуста и њиховом санкционисању дешава се да орган старатељства игнорише процене надзорног органа, па „уместо да прихвати оцену надлежног органа и поступи по наложеној мери, директор ЦСР је своје поступање засновао искључиво на самопроцени органа којим руководи – мишљењу интерне и *ad hoc* комисије“²⁷. Подсећајући да „стручни рад надзире и оцењује орган коме је то овлашћење дато законом, а његова је оцена меродавна и обавезујућа“, Заштитник грађана очекује од Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања да такав надзор врши без обзира на чињеницу вођења или окончања судских поступака, с обзиром да „многе мере заштите жене од насиља које предузима орган старатељства комплементарне су мерама које

²¹ Односи се на следеће акте Заштитника грађана са препорукама: акт бр. 13-1585/13 са препорукама упућеним Центру за социјални рад Крагујевац и Полицијској управи Крагујевац; акт бр. 13-3575/12 са препорукама упућеним Полицијској управи Панчево и Општој болници Панчево; акт бр. 13-2018/12 са препорукама упућеним Центру за социјални рад Бор и Полицијској управи Бор; акт бр. 13-3383/12 са препорукама упућеним Центру за социјални рад Краљево и Полицијској управи Краљево; акт бр. 13-2979/12 са препорукама упућеним Центру за социјални рад Бујановац; акт бр. 13-513/12 са препорукама упућеним Центру за социјални рад општина Велико Градиште и Голубац; акт бр. 13-4464/13 са препорукама упућеним Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

²² На пример, Заштитник грађана наводи „да се има у виду да насиље није само физичко насиље, и да последице насиља не морају увек да буду у виду физичких манифестација“ (акт Заштитника грађана бр. 13-513/12)

²³ Наводи се да је „орган старатељства изједначио постојање породичног/партнерског насиља са извршењем кривичног дела и постојањем егзистенцијалне и безбедносне угрожености“ (акт Заштитника грађана бр. 13-513/12)

²⁴ Израда плана мера које су у директној супротности са проценом потреба жртве (акт Заштитника грађана бр. 13-2979/12)

²⁵ акт Заштитника грађана бр. 13-1585/13

²⁶ акт бр. 13-513/12

²⁷ акт 13-1585/13

предузимају и изричу правосудни органи и спроводе се паралелно или независно од судске заштите“²⁸.

Није неубичајено да стручњаци поступају „са изразитим упливом личних ставова ... о улози жене и мајке у породичном систему“, те се од жене жртве насиља очекује да она „прилагоди“ своје понашање традиционалним породичним обрасцима и „доказује“ своју родитељску функционалност без обзира на чињеницу трпљења насиља. Ови ставови значајно утичу на правилност процена потребе предузимања заштитних мера, њиховог избора и даљег планирања и спровођења. У таквим ситуацијама жена жртва породичног/партнерског насиља постаје и жртва институционалног злостављања²⁹.

Упућујући препоруке након окончаних поступака контроле законитости и правилности рада органа власти, Заштитник грађана се руководио и чињеницом да су стручњацима потребна додатна знања, вештине и компетенције, те је препоручивао и „обезбеђивање континуиране обуке стручних радника органа старатељства о примени Општег протокола о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацији насиља над женама у породици и партнерским односима и Посебног протокола о поступању центара за социјални рад - органа старатељства у случају насиља у породици и женама у партнерским односима“³⁰; „процењивање потребе за додатним обукама полицијских службеника и стручних радника органа старатељства о препознавању породичног и партнерског насиља над женом и злостављања и занемаривања деце, мерама заштите и превентивним и интервентним активностима и процедурама“³¹; „предузимање мера у циљу организација потребних обука у сарадњи са надлежним органима (Министарством унутрашњих послова, Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Републичким заводом за социјалну заштиту)“³².

3.3 Истраживање Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва и Аутономног женског центра³³

И даље је приметан недостатак познавања међународних уговора релевантних за област заштите жена од породичног и партнерског насиља и информација о Општем и посебним протоколима; код професионалаца се уочава чак и оцена о њиховој непотребности или неупотребљивости. Ипак, неки стручњаци јасно запажају потребу за усавршавањем, а најчешће се помиње унапређење комуникацијских вештина за рад са жртвама и учиниоцима насиља, као и знања о документовању насиља, односно састављању службених белешки. Предност се даје „хоризонталном преносу знања“, односно размени искустава са колегама, обукама које садрже примере из праксе, подстичу активну улогу учесника и различитим формама учења. На основу ових налаза, препоручује се:

- успостављање јасних захтева за запослене у вези са квалитетом професионалног извођења и боље праћење;
- обезбеђивање повратних информација о ефектима рада и анализирање поступања, како би се предупредили пропусти и грешке;
- периодично испитивање потреба запослених за обукама;

²⁸ акт 13-1585/13

²⁹ акт 13-1585/13

³⁰ акт 13-1585/13

³¹ акт 13-1585/13

³² акт 13-1585/13

³³ *Делотворност системских механизма за спречавање насиља према женама и насиља у породици*, Т. Игњатовић, Д. Павловић Бабић, М. Лукић, Тим за социјално укључење и смањење сиромаштва и Аутономни женски центар, Београд, 2015. године

-
- организовање добре основне обуке за стручњаке који су први у сусрету са жртвама, организовање основне и специјализоване обуке у различитим формама;
  - и стављање на располагање оних садржаја који би обезбедили подизање капацитета институција и стручњака и осигурали функционалност заштите жена од насиља³⁴.

---

³⁴ Садржаји о разумевању неравнотеже моћи између жртве и учиниоца, разликовању сукоба од насиља, разумевању цикличне динамике насиља и њених последица за перцепцију и понашање жртве, али и прорађивање ставова професионалаца, како би се отклонила стереотипна мишљења и предрасуде који утичу на поступање

4. ПРИКУПЉАЊЕ И АНАЛИЗА ПОДАТАКА

Заштитник грађана је за потребе овог извештаја упутио дописе надлежним органима, установама и службама са листом питања у вези са обукама запослених које су посвећене унапређењу стручних знања и вештина за делотворан и ефикасан одговор на насиље према женама у породици и партнерским односима. Питања су формирана на основу препорука релевантних међународних уговора, националних закона, подзаконских прописа и стратегија, као и доступних препорука у вези са овом темом³⁵.

Од Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства здравља, Министарства правде, Високог савета судства и Државног већа тужилаца тражени су подаци о следећим чињеницама:

- информисање и обуке запослених у вези са Општим и посебним протоколима;
- план стручног усавршавања запослених;
- потребе запослених за обукама у области заштите жена од насиља у партнерским односима и у породици;
- начин прикупљања података о обукама запослених;
- праћење примене знања и вештина стечених стручним усавршавањем запослених;
- издвајање буџетских средстава за стручно усавршавање запослених;
- број обучених службеника и запослених из буџетских средстава;
- коришћење информација из притужби грађана при планирању стручног усавршавања запослених;
- општа упутства о поступању запослених у вези са насиљем према женама.

Од Министарства здравља затражена је и информација о броју здравствених медијаторки које су у 2014. години, учествовале на обукама о заштити жена од насиља, као и о броју учесница и садржају обука о заштити жена од насиља у 2015. години.

Од Министарства просвете, науке и технолошког развоја затражене су информације о обукама педагошких асистената о заштити жена од насиља у 2015. години.

Од:

- Управе за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку у МУП
- Републичког завода за социјалну заштиту
- Коморе социјалне заштите
- Здравственог савета Србије
- Лекарске коморе Србије
- Коморе медицинских сестара и здравствених техничара Србије
- Коморе удружења здравствених установа Србије
- Правосудне академије
- Службе за управљање кадровима Владе Републике Србије

тражени су подаци о следећим чињеницама:

- списак акредитованих обука у вези са назначеним темама³⁶;
- ближе информације о програмима: година прве акредитације и реакредитације, имена аутора и реализатора, институције/организације у којима су запослени

³⁵ преглед упућених питања и добијених одговора приказан је у *Табели бр. 1*, у Анексу I

³⁶ насиље према женама/родно засновано насиље, насиље у породици, рад са учиниоцима насиља у породици и примена општег и посебних протокола о поступању у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима

аутори и реализатори, циљеви едукације, садржај програма (тематске целине), тип едукативног програма и број радних сати, број учесника који су похађали програме, компетенције које програм развија и начин провере стечених знања и вештина;

- број учесника за сваки едукативни програм, разврстан према следећим категоријама података: наручилац едукације, институција/организација у којој је учесник запослен, место из ког је учесник, пол учесника;
- број учесника који су „кумулирали едукацију“ на изабране теме (број запослених који су похађали само једну едукацију, две, три и четири или више едукација у вези са изабраним темама).

5. УТВРЂЕНЕ ЧИЊЕНИЦЕ

5.1.

Стручно усавршавање о заштити жена од насиља у систему социјалне заштите

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања (даље: МРЗБСП), односно Републички завод за социјалну заштиту (даље: РЗСЗ), детаљно су известили о начину на који се израђују планови стручног образовања и процењују потребе запослених за обукама у области заштите жена од насиља у партнерским односима и у породици³⁷. Компетенције, знања и вештине запослених у систему социјалне заштите прати РЗСЗ, који је надлежан да идентификује потребу запослених у систему социјалне заштите за обукама и да их планира.

У складу са чл. 145 Закона о социјалној заштити, стручно усавршавање запослених у овом систему обезбеђују установе социјалне заштите, односно пружаоци услуга социјалне заштите – што су, према одредбама закона, и центри за социјални рад (даље: ЦСР). Установе, односно пружаоци услуга доносе план стручног усавршавања и према плану се стручно усавршавају и обезбеђује. Основ плана стручног усавршавања је план развоја кадрова, који - сходно закону - на предлог РЗСЗ доноси министар. План развоја кадрова међутим још увек није донет због чега ЦСР не доносе планове стручног усавршавања. Користећи овлашћења из Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада ЦСР, супервизори (би требало да) сачињавају извештаје о раду водитеља случаја и предлажу директору ЦСР планове усавршавања стручних радника чији рад супервизирају.

РЗСЗ сваке године Министарству доставља предлог плана стручног усавршавања запослених у систему социјалне заштите, који се припрема на основу анализе података које прикупља од установа и пружалаца услуга (детаљно је описана врста података и начин анализе). Предлог плана обука РЗСЗ израђује на основу података из следећих извора: годишњих извештаја о раду ЦСР и установа за смештај корисника; упитника који се прослеђују ЦСР у вези са бројем стручних радника који нису завршили основне обуке за вођење случаја и супервизију; извештаја супервизијске јединице Одељења за процену стручног рада – супервизију РЗСЗ, Удружења стручних радника и Коморе социјалне заштите; доступних примера добре праксе; савремених приступа у области социјалне заштите. Предлог програма стручног усавршавања представља само смернице за

³⁷ Допис Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања бр. 06-00-00139/2015-14 достављен Заштитнику грађана 16.07.2015.г.

Допис Републичког завода за социјалну заштиту, бр. 783/15, достављен МРЗБСП 21.07.2015.г.

планирање обука и других видova стручног усавршавања у областима које су препознате као приоритети, будући да још увек у пракси није у потпуности заживела методологија планирања стручног усавршавања, која подразумева израду индивидуалних планова запослених, као и обавезу израде плана стручног усавршавања на нивоу сваке појединачне установе.

МРЗБСП је доставило извештај РЗСЗ, који садржи податке о планираним активностима те установе у погледу реализације обука за водитеље случаја и супервизоре, за 2014. годину³⁸. Овај План не садржи активности и обуке на тему насиља над женама и породичног насиља пошто стручњаци ЦСР који су заинтересовани за обуке непосредно контактирају ауторе и реализаторе обуке и пријављују им своје учешће.

РЗСЗ, који је надлежан за послове акредитације и планирање обука, сваке године доставља МРЗБСП и Одбору за акредитацију извештај о раду на пословима акредитације (број и структуру акредитованих програма по областима, преглед реализације програма и број полазника обука, као и податке везане за контролу квалитета, односно праћење реализације програма и њихову процену у односу на утврђене критеријуме). Податке о појединачном учешћу запослених у обукама евидентира и Комора социјалне заштите. Није, међутим, разјашњено како се евидентирају подаци о појединачним обукама које су непосредно одабрали стручни радници ЦСР и непосредно се на њих и пријављивали, нити како се интегришу и јединствено анализирају подаци из евиденција РЗСЗ и Коморе социјалне заштите.

РЗСЗ има овлашћење и обавезу да прати да ли се садржај стручног усавршавања примењује у пракси, преко праћења квалитета стручног рада и услуга у установама социјалне заштите, као и да пружа стручну подршку ради унапређења стручног рада и услуга социјалне заштите, истражује социјалне појаве и проблеме, делатност и ефекте социјалне заштите, израђује анализе и извештаје у области социјалне заштите и предлаже мере за унапређење. МРЗБСП на основу надзора над стручним радом ЦСР може сазнати или уочити недостатке у стручним знањима, вештинама и капацитетима стручних радника. Информације о томе које су обуке имали стручни радници ЦСР Министарству могу бити драгоцен податак при оцени стручног рада и налагању мера руководиоцу органа старатељства.

МРЗБСП је известило да се у буџету не обезбеђују посебна средства намењена едукацији запослених у ЦСР. Према извештају РЗСЗ, извори финансирања су различити: од средстава републичког буџета, до пројектних средстава. Уколико би буџетска средства била планирана за едукације запослених, она би могла бити планирана финансијским планом РЗСЗ или финансијским планом сваког појединачног ЦСР.

Број обучених стручних радника, односно број реализованих обука о заштити жена од насиља није могуће утврдити, и из разлога што су стручњаци органа старатељства и пре оснивања РЗСЗ и система акредитације програма обуке похађали различите обуке, које се тичу породичног и партнерског насиља³⁹.

Притужбе и пријаве грађана нису од утицаја приликом утврђивања потреба за обукама и планирања обука стручњака ЦСР. Надзор МРЗБСП над стручним радом ЦСР је метод

³⁸ Достављен је План обука запослених за 2014.г. с обзиром на то да за 2015.г. овај план није рађен будући да су приоритети остали исти, а постојећи план није у потпуности реализован

³⁹ На пример, од 1990. године па надаље велики број стручњака је похађао обуке које су организовали Институт за ментално здравље, Аутономни женски центар и Инцест траума центар

контроле конкретног органа старатељства у конкретној ситуацији или групи случајева, а МРЗБСП налаже мере у циљу исправљања конкретних пропуста. Надзори над стручним радом, чак и када укажу на постојање понављаних пропуста, нису били ни основ за доношење и упућивање упутстава о раду.

РЗСЗ је обавезан да пружа стручну подршку интерним тимовима у ЦСР, који се баве проблематиком насиља у породици, прати ефекте рада ових тимова и подноси годишње извештаје МРЗБСП о њиховом раду. Иако, према подацима РЗСЗ, међу акредитованим семинарима нема семинара који је искључиво посвећен садржају Општег и посебних протокола, РЗСЗ је припремио програм за чланове интерних тимова за насиље у породици о примени Посебног протокола у ЦСР. Током 2014. године стручни тим РЗСЗ је одржао 8 фокус група са више од 160 чланова интерних тимова и руководиоца ЦСР (преко 90% од укупног броја) и сачињен је *Приручник о формирању и деловању интерних тимова*, који је дистрибуиран свим ЦСР. Изузев у Београду и Книћу, органи старатељства су покретали иницијативе за потписивање споразума о сарадњи са надлежним институцијама на локалном ниво⁴⁰.

Закључак већине ЦСР је да је успостављање интерних тимова и њихово конкретно деловање довело до знатно квалитетније и одговорније заштите жртава насиља у домену рада ЦСР као органа старатељства и реална очекивања су да ће се временом рад још више унапредити и довести до боље заштите жртава насиља у породици и партнерским односима. Ефекти примене Посебног протокола о поступању центара за социјални рад - органа старатељства у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима, међутим, нису у складу са потребом решавања проблема насиља, пре свега због разлике у величини и избору одговарајућег стручног профила за рад у интерним тимовима, начину ангажовања од момента подношења пријаве и даљег поступања, због недовољног броја стручних радника, односно њихове преоптерећености, што води импровизацији у спровођењу заштите.

РЗСЗ у својим евиденцијама има 15 акредитованих семинара (за три нису обновљене акредитације) у директној, и седам семинара који су у даљој вези са изабраним темама. Њихов садржај креће се од основних података и информација о насиљу над женама, концепту и институционалном оквиру за сузбијање насиља над женама, правном оквиру, до уско стручних обука намењених терапијском раду са жртвама и починиоцима насиља. Циљеви обука су разнородни: од упознавања са основним чињеницама о родно заснованом насиљу, преко стицања знања о правном и институционалном оквиру борбе против родно заснованог насиља, улози система социјалне заштите у том процесу, до напреднијих циљева као што су учење о терапијским процедурама, механизмима промене код жртве, последицама виктимизације, вештинама комуникације са жртвом и практичним смерницама за рад са женом жртвом насиља у породици и партнерским односима. За неке програме спроводи се завршни испит⁴¹ чиме се процењује успешност у усвајању знања и вештина. Укупан број учесника који је обучаван у програмима обуке, који су акредитовани код РЗСЗ, је 6.900 (нису сви учесници из система социјалне заштите)⁴².

Обуке професионалаца за третман учинилаца насиља у породици и партнерским односима реализују се преко два семинара, једног акредитованог (обучен 51 стручни радник), и једном едукацијом без провере знања (којој је присуствовало 57 стручних радника). Обуку за рад са насилницима у центрима за социјални рад (примена социјалних

⁴⁰ ГЦСР је у сарадњи са Градом Београдом организовао свечано потписивање споразума 25.11.2015.г.

⁴¹ нпр. обука за третман учинилаца насиља

⁴² преглед програма обуке приказан је у *Табели 1, у Анексу I*

интервенција) је прошло 225 стручних радника у систему социјалне заштите. О третману насилника професионалци су информисани и на два округла стола, две трибине и једној међународној конференцији.

Комора социјалне заштите доноси одлуке о одржавању научних и стручних скупова и конференција и доноси одлуке о прихватању реализације обука без провере знања, трибина, округли столова релевантних за систем социјалне заштите. Комора социјалне заштите је организовала 10 семинара без провере знања и 13 других догађаја (конференције, округли столови и трибине) у директној, и три семинара и један округли сто који су у даљој вези са изабраним темама. Према садржају семинара и догађаја реч је о облику стручног усавршавања кроз размену искустава и упознавање са новијим праксама у земљи и иностранству, што у свом коначном исходу може допринети развијању компетенција, знања и вештина, тим пре јер су често засновани на заједничком разматрању проблема и представљању искустава и добре праксе. Укупан број евидентираних учесника на семинарима и догађајима је 1.195⁴³.

Према евиденцијама РЗСЗ:

- број запослених стручних радника и сарадника у центрима за социјални рад је 1.915 запослених, од чега 1.577 жена и 328 мушкараца⁴⁴;
- укупан број учесника обучаваних кроз акредитоване програме и обуке је 22.037;
- број учесника обучаваних о заштити жена од насиља је 6.121, при чему су учесници обука били запослени у различитим системима (социјална заштита, просвета, здравство, полиција, правосуђе)⁴⁵;
- током 2014. и 2015. године 41 стручњак из система социјалне заштите се обучавао путем акредитованих програма обуке које се односе на заштиту жена од насиља⁴⁶;
- у истом периоду још 680 стручњака је обучавано на акредитованим обукама које се односе на појаву насиља у породици уопште и заштиту жртава насиља, укључујући и заштиту жена од насиља;
- на обукама о заштити жена од насиља, заштити жртава насиља и о појави насиља, током 2014. и 2015. године обучавано је 81,7% жена и 18,3% мушкараца.

Ови подаци показују да је један број запослених у систему социјалне заштите кумулирао (одређене) обуке. Тачним бројем запослених који су до сада учествовали на обукама, па и на обукама о заштити жена од насиља, РЗСЗ не располаже.

Чињеница да МРЗБСП, Комора социјалне заштите и РЗСЗ имају различите податке, указује на проблем начина евидентирања и размене података. У светлу чињенице да се не располаже подацима о „кумулираном знању“, односно вишеструким обукама о једној теми, јасна и функционална евиденција обука и стечених знања знатно би унапредила планирање и реализацију активности не само у домену обучавања и стручног усавршавања, већ и у самом раду стручних радника органа старатељства.

5.2.

Стручно усавршавање о заштити жена од насиља у систему унутрашњих послова

⁴³ преглед обука и догађаја приказан је у Табели 2, у Анексу I. Укупан број учесника обука наведен у Табели је мањи – 1.143, јер за три догађаја није наведен број учесника

⁴⁴ Од укупног броја запослених стручних радника и сарадника, 1.190 је ангажовано на пословима водитеља случаја, 99 су супервизори, 125 су водитељи случаја и супервизори, и 501 остали стручни радници

⁴⁵ податак Аутономног женског центра о учешћу на програмима обука ове организације акредитованих код РЗСЗ. Детаљније на стр. 36

⁴⁶ 32 стручњака у 2014. и 9 до јула 2015. године

Министарство унутрашњих послова на годишњем нивоу сачињава Програм стручног усавршавања полицијских службеника који доноси министар унутрашњих послова. Предлог Програма сачињава Управа за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку, на основу претходно достављених годишњих извештаја организационих јединица о реализацији програма из претходне године. Програм стручног усавршавања полицијских службеника реализује се кроз сталну обуку и путем семинара. Наставни садржаји, наставне методе и циљне групе сталне обуке и семинара дефинисани су овим документом. Стална обука се реализује у свим организационим јединицама МУП-а, кроз наставне активности у складу са плановима. Организационе јединице које су у обавези да спроводе Програм стручног усавршавања сачињавају Годишњи план реализације који достављају линијској управи и Управи за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку. На основу годишњих планова реализације, организационе јединице сачињавају и месечне планове реализације. Плановима су обухваћени подаци о организационим јединицама, темама, имену и презимену извођача наставе, његовим компетенцијама (завршени курсеви – обуке) и времену извођења наставе.

Потребе за обуком утврђују се на основу анализе безбедносне проблематике. У 2014. г. у оквиру Програма стручног усавршавања, 271 полицијски службеник је исказао потребу за обуком на тему „Насиље у породици и институционална заштита“, док за 2015. годину тај број износи 380 полицијских службеника.

Управа за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку у МУП након реализације обука прикупља податке на основу достављених месечних и годишњих извештаја од стране организационих јединица. Према подацима МУП у 2014. години је на теме насиља над женама у породици и партнерским односима обучен 271 полазник⁴⁷. Поред ове обуке, полицијски службеници похаћали су и обуку о антидискриминационим политикама⁴⁸.

Након реализације обука МУП прикупља податке од својих организационих јединица на основу достављених месечних и годишњих извештаја. За остваривање циља стручног усавршавања и реализацију првог степена евалуације Програма стручног усавршавања одговорни су руководиоци организационих јединица у седишту МУП-а по линијама рада. За други степен евалуације програма задужена је Управа у сарадњи са организационим јединицама у седишту Министарства, према посебном плану који одобрава директор полиције.

Од 2010. до краја 2014. године, укупно је реализовано 583 семинара на 39 тема, са учешћем 10.619 полазника. На тему насиља у породици и институционалне заштите одржано је 56 семинара, са 1.082 полазника, међу којима 53 жене, полицијских службеница (4,9%). Специјалистичка обука о поступању по Посебном протоколу о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима реализована је у 2013. години за 1.300 полицијских службеника.

У 2014. години у оквиру планираних средстава на тему насиља над женама у породици и партнерским односима обучен је 271 полазник, а у 2015. години обука о заштити жена од

⁴⁷ Обука „Насиље у породици и институционална заштита“

⁴⁸ Обука „Спровођење антидискриминационих политика“. Обуку је похаћао 91 полицијски службеник

насиља се планира за најмање 380 запослених. Поред тога, планиране су и друге обуке које се не односе на тему насиља над женама⁴⁹.

Утрошена средства за програме стручног усавршавања полицијских службеника у 2014. години износе 134.909.873,00 дин, а финансијским планом стручног усавршавања полицијских службеника за 2015. годину планиран је износ од 108.782.036,00 дин.

Притужбе и представке грађана представљају информације које су - заједно са другим информацијама, од значаја за анализу рада полицијских службеника и за процену потреба за додатном обуком. Министарство, међутим, не упућује обавезујућа упутства полицијским управама, станицама и испоставама у циљу отклањања пропуста, уједначавања рада или увођења и унапређења стандарда рада.

Центар за основну полицијску обуку у Сремској Каменици је у Наставни план и програм стручног оспособљавања полазника основне полицијске обуке имплементирао и Општи и посебни протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима. Провера знања будућих полицијских службеника реализује се путем испита, који се састоји из теоријског и практичног дела.

Од 2015. године, као саставни део обавезне теоријске наставе за полицијске службенике опште надлежности, у оквиру Програма стручног усавршавања, предвиђена је реализација наставних тема: Поштовање равноправности и Поступање полиције у складу са Посебним протоколом о поступању полиције у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима. Планирана је настава за 12.355 полицијских службеника.

У складу са Програмом стручног усавршавања полицијских службеника за 2015. годину, руководиоци полицијских управа дужни су да обезбеде услове за реализацију стручног усавршавања у полицијским управама, станицама и испоставама. За остваривање циља стручног усавршавања и евалуацију програма одговорни су руководиоци организационих јединица у седишту МУП, по линијама рада. За организацију и реализацију програма, укључујући и избор тема, извођача наставе, планираних група, фонда часова и реализацију наставних тема одговорни су руководиоци организационих јединица у којима се програм реализује. Организационе јединице у седишту контролишу реализацију програма самостално или у сарадњи са Управом.

Обуке које су организоване бавиле су се различитим темама: насиљем у породици, дискриминацијом и антидискриминационим политикама, моделом обављања службеног разговора, положајем полиције у заједници и маргинализованим групама. Циљеви обука су различити, а садржаји прилагођени циљевима. Циљеви обука о насиљу у породици су стицање вештина идентификовања насиља, процене ризика и планирања мера поступања; поступање по смерницама за поступање у ситуацијама насиља у породици, вођење евиденција о насиљу у породици; редовно праћење и процена ефеката предузетих мера; адаптација, промена и допуна поступака и мера; координирана размена информација са другим институцијама (тузилаштво, суд, здравствене установе, центри за социјални рад, школе и друге службе). Обука је обухватила опште принципе у заштити жена жртава насиља у породици и у партнерским односима; облике - манифестације испољавања насиља у породици; пријављивање насиља; долазак полицијских службеника на место догађаја насиља над женама у породици и у партнерским односима; најчешће

⁴⁹ "PEACE" модел за обављање службеног разговора" - 265 полазника; "Спровођење антидискриминационих политика" - исказивање потреба је још у току

ризике; документовање догађаја; изјаве подршке жртвама насиља над женама у породици и у партнерским односима; сарадњу са другим установама и институцијама које се баве насиљем над женама у породици и у партнерским односима.

Циљеви осталих обука су стицање знања неопходних за разумевање значаја спровођења антидискриминационих политика и за препознавање евентуалне дискриминације у непосредном радном окружењу, и други. Обуке су обухватале различите садржаје: о третману лица из рањивих група; о вођењу структуриране и професионалне комуникације која води ка унапређењу вештина вођења разговора и вештина слушања.

Укупан број полицијских службеника који је обучаван је 2.473⁵⁰.

5.3.

Стручно усавршавање о заштити жена од насиља у правосудном систему

Као и други органи и организације у систему државне управе, државни службеници Министарства правде стручно се усавршавају према плану који израђује Служба за управљање кадровима⁵¹.

Министарство правде, односно Одељење за надзор у правосудним органима, надлежно је за поступање по притужбама које се односе на рад судова. Оно „приоритетно поступа по притужбама које се односе на спорове у вези са насиљем у породици, а самим тим и насиљем над женама жртвама насиља у породици и у партнерским односима, које су поднете Министарству“⁵². Запослени у Министарству правде, међутим, у току 2014. и 2015. године нису изразили потребу за обуком у вези са заштитом жена од насиља у породици и партнерским односима, „јер запослени у министарству не поступају у предметима који се односе на насиље у породици“⁵³.

Министарство правде не врши процену потреба својих државних службеника за обукама. Процена тих потреба запослених у Министарству правде је, у складу са чл. 4. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника, препуштена Служби за управљање кадровима и Служби за Европске интеграције Министарства државне управе и локалне самоуправе. Уредбом је омогућено да сваки орган појединачно изради посебан програм стручног усавршавања. Министарство правде такав програм није израдило. Избор обука за државне службенике Министарства није укључило и обуке о заштити жена од насиља, јер запослени нису исказали потребу за таквом врстом обуке, при чему се не може закључити да је та обука државним службеницима понуђена. Министарство није вршило процену потребе органа за таквом обуком државних службеника, иако рад државних службеника обухвата и нормативно правне послове и поступање по представкама и притужбама на рад судова које се могу односити и на поступке који се воде због насиља у породици или насиља над женом у породици и партнерским односима.

За програме општег стручног усавршавања државних службеника, које организује Служба за управљање кадровима, се издвајају средства у износу од 0,01% укупних средстава обезбеђених за плате свих запослених из органа државне управе и служби Владе. Како

⁵⁰ преглед програма обуке приказан је у Табели 3, у Анексу I

⁵¹ Детаљније на страни 32 овог Извештаја

⁵² Допис Министарства правде упућен Заштитнику грађана бр. 07-00-273/2015-30 од 4. августа 2015. године

⁵³ Допис Министарства правде упућен Заштитнику грађана бр. 07-00-273/2015-30 од 4. августа 2015. године

Министарство правде није имало посебних потреба за стручним усавршавањем државних службеника у 2014. и 2015. години, није било ни потребе да се из буџетских средстава опредељују средства за програме посебног стручног усавршавања.

Обука судија и тужилаца је у надлежности Правосудне академије. Она, сходно Закону о Правосудној академији, организује и спроводи почетну обуку и сталну обуку судија и тужилаца. Правосудна академија има обавезу да води евиденцију о судијама и тужиоцима који су учествовали у програму сталне обуке и да те податке доставља Високом савету судства (даље ВСС) и Државном већу тужилаца (даље ДВТ). Стална обука судија и тужилаца је добровољна, изузев када је законом или одлуком ВСС и ДВТ предвиђена као обавезна у случају промене специјализације, битних промена прописа, увођења нових техника рада, ради отклањања недостатака у раду судије и заменика јавног тужиоца уочених приликом њиховог рада, као и за судије и заменике јавних тужилаца који се први пут бирају на судијску, односно тужилачку функцију, а нису похађали програм почетне обуке. На основу одлука ВСС, односно ДВТ, Академија је у обавези да изради посебан програм сталне обуке⁵⁴. Програм сталне обуке усваја Управни одбор, на предлог Програмског савета, уз сагласност ВСС, односно ДВТ⁵⁵.

Академија је дужна да једном годишње, најкасније до 1. децембра, достави судовима и јавним тужилаштвима оквирни годишњи програм добровољне обуке за наредну календарску годину⁵⁶.

Посебне обуке организују се и за судијске и тужилачке помоћнике и приправнике. Предлог посебног програма обуке утврђује Програмски савет Правосудне академије у сарадњи са председницима судова и јавним тужиоцима⁵⁷.

Правосудна академија организује и израђује програме самостално, изузев у случају када ВСС или ДВТ изричито траже одређене обуке због уочених потреба, када се обуке организују и програми обуке израђују на њихов захтев.

ВСС и ДВТ доносе одлуке којима утврђују садржину Програма почетне обуке Правосудне академије и дају сагласност на Програм сталне обуке Правосудне академије. Приликом доношења одлука, оба тела ослањају се на процене Правосудне академије, која је надлежна да прикупља податке о потребама за стручним усавршавањем јавних тужилаца, заменика јавних тужилаца, тужилачких помоћника и приправника, судија, судијских приправника и судијских помоћника, да прикупља податке о обукама и да израђује годишње планове обуке.

Није назначено, међутим, како Правосудна академија испитује и процењује потребе запослених у правосудним органима, на основу којих параметара утврђује потребе судија и тужилаца за стручним усавршавањем и на који начин и по којим критеријумима те обуке планира, спроводи и евалуира њихову успешност.

ВСС је априла, а ДВТ маја 2015. године дао сагласност на предлог Програма сталне обуке за судије за 2015. годину који је предложила Правосудна академија. Предвиђено је да се за судије које поступају по породичним предметима организује четири семинара на којима ће судије стицати знања и преносити искуства кроз дијалог на тему: насиље у породици,

⁵⁴ чл. 45. Закона о Правосудној академији

⁵⁵ чл. 43. Закона о Правосудној академији

⁵⁶ чл. 46. Закона о Правосудној академији

⁵⁷ чл. 50. Закона о Правосудној академији

мере заштите и поступак у спору за заштиту од насиља у породици. За судије грађанских и кривичних одељења свих судова предвиђене су обуке под називом "Насиље у породици". У оквиру Програма сталне обуке о Европској конвенцији о људским правима и основним слободама предвиђено је да се организују активности (семинари) за судије и тужиоце у свим судовима ради подизања квалитета и ефикасности суђења, као и за спречавање превеликих одлагања, дугог трајања судских поступака и неуједначене судске праксе у домаћем законодавству. Програмом едукације у области "Право ЕУ" предвиђене су обуке за судије и тужиоце виших и апелационих судова и тужилаштва на теме: „Дискриминација, Социјална повеља, радно право ЕУ“. Судије ће се упознати са појмовима родне равноправности, разликама између *de iure* и *de facto* положаја жена, факторима који утичу на положај жена, друштвеним контекстом и разлозима за антидискриминативне законе и др. Програмом сталне обуке судија прекршајних судова предвиђене су обуке на тему „Прекршајни поступак због прекршаја са елементима насиља у породици“. И Програмом почетне обуке за 2015. године је предвиђена обука ради стицања посебних знања у области заштите од дискриминације, родне равноправности и насиља у породици. Према подацима које доставља Правосудна академија, ова институција од свог оснивања организује обуке посвећене људским правима, међу којима значајно место заузима насиље према женама.

Правосудна академија је самостално организовала два напредна семинара из области кривично правне заштите од насиља у породици, четири саветовања о женама које су убиле своје насилнике, четири напредна семинара из области грађанско правне заштите од насиља у породици, две радионице за полазнике почетне обуке, пет семинара на тему борбе против сексуалног и родно заснованог насиља, пет семинара на тему грађанско правне заштите у оквиру борбе против сексуалног и родно заснованог насиља, као и семинар на тему кривично правне заштите у оквиру борбе против сексуалног и родно заснованог насиља, одржан у све четири апелације. Значајан број програма из области заштите жена од насиља у породици и партнерским односима је реализован уз донаторску помоћ.

Правосудна академија је организовала девет семинара и једну радионицу у директној вези са темом насиља над женама у породици и партнерским односима. Садржај ових обука садржи теме из области права (одредбе Кривичног законика, Законика о кривичном поступку, Закона о прекршајима и Породичног закона), теме о стратешким документима Републике Србије, као и теме које обрађују узроке насиља у породици, врсте насиља, сарадњу надлежних органа, положај оштећених у судском поступку, психолошке аспекте партиципације, децу као индиректне жртве породичног насиља и њихов положај⁵⁸.

Циљеви обука нису дефинисани, изузев за план и програм радионице «Дискриминација и насиље у породици» за полазнике почетне обуке, чији су циљеви дефинисани у складу са темом и усмерени на разумевање правног оквира у области насиља у породици и његову примену у пракси, примену међународних стандарда и пресуда Европског суда за људска права и на родне стереотипе и предрасуде и обавезу њихове елиминације⁵⁹.

Ове обуке похађало је најмање 432 полазника⁶⁰.

⁵⁸ преглед програма обуке приказан је у Табели 4, у Анексу I

⁵⁹ преглед програма обуке приказан је у Табели 4, у Анексу I

⁶⁰ Правосудна академија је доставила податке за три од 10 обука (Табела 4, у Анексу I)

С обзиром на надлежности које су јој законом дате, Правосудна академија је дужна да води евиденције о обукама које су користили запослени у правосудном систему, да их анализира и да на основу њих и других параметара планира и спроводи напредне обуке.

Заштитник грађана није добио потпуну информацију о броју судија и тужилаца који су похађали обуке. ДВТ је Заштитника грађана упутило на Правосудну академију која, сходно закону, води евиденцију о учесницима обуке. Правосудна академија те податке није доставила Заштитнику грађана наводећи да тим подацима не располаже због недостатка софтвера који би обезбедио адекватно евидентирање података о спровођењу обука и учесницима. Према подацима Високог савета судства, у 2014. години обуку је похађало 342 носилаца правосудних функција, од чега 242 жене и 100 мушкараца.

Евалуација ефикасности обука је у надлежности Правосудне академије, али у одсуству информација од ове установе није познато да ли су учесници обука спроведених током 2014. године имали прилику да дају своје мишљење о квалитету и применљивости обуке. Правосудна академија, међутим, нема ни овлашћења, ни могућности да прати степен усвајања знања и вештина и примену усвојеног знања у пракси, нити прати и располаже подацима о притужбама и представкама на рад правосудних органа и одлукама надлежних органа поводом њих. Обавеза праћења стручности судија и тужилаца, укључујући и праћење степена усвајања знања из обука и стручног усавршавања и примене знања у пракси, лежи на самим судовима и тужилаштвима, односно на ВСС и ДВТ, који са своје стране овакву процену не врше, сматрајући да евалуацију успешности програма врши Правосудна академија.

Према Закону о Правосудној академији, посебан програм обуке намењен је и судијама и заменицима јавних тужилаца када је процењено да ће обуке довести до отклањања недостатака у њиховом раду. У том случају, обука је обавезна за те носиоце правосудне функције.⁶¹ Закон, дакле, налаже да се приликом планирања обука узима у обзир и квалитет рада судија и заменика јавних тужилаца, као и да уочени недостаци у њиховом раду треба да буду један од параметара приликом планирања потреба за обуком.

5.4.

Стручно усавршавање о насиљу над женама у систему здравствене заштите

Министарство здравље је доставило Заштитнику грађана извештај који сумира актуелну ситуацију у вези са родно заснованим насиљем у Србији, са фокусом на здравствени сектор, рађен на основу доступних докумената, података и искуства аутора извештаја (припремљен за УНФПА)⁶². У извештају се наводи да се здравствена заштита пружа на примарном, секундарном и терцијарном нивоу у 354 установе⁶³. У 2013. у установама здравствене заштите у Србији било је запослено 112.202 особе: 27.098 здравствених радника и здравствених сарадника са високим образовањем, 8.824 са вишом школом (54% медицинске сестре и техничари) и 49.320 здравствених радника и сарадника са средњом школом (67% медицинских сестара и техничара). У односу на полну структуру лекара, 35% су мушкарци и 65% жене.

⁶¹ чл. 45. Закона о Правосудној академији

⁶² Report „Assesment and Situation Analysis of GBV in Serbia with regards to Health Sector“, извештај сачинила др Станислава Оташевић, достављено Заштитнику грађана 7. октобра 2015. године од стране Министарства здравља, путем имејла

⁶³ Уредба о плану мреже здравствених установа ("Службени гласник РС", бр. 42/06, 119/07, 84/08, 71/09, 85/09, 24/10, 6/12, 37/12 и 8/14)

Специфична едукација о родно заснованом насиљу није део едукативних програма основног медицинског образовања, а ограничене су могућности за стицање тих знања и на специјалистичким и последипломским студијама. Два часа наставе о родно заснованом насиљу се одржавају у оквиру предмета Судска медицина на Медицинском факултету у Београду.

Истраживање спроведено 2010. године са 621 здравственим радником и здравственим сарадником, показало је да:

- 82% здравствених радника и сарадника никада нису похађали било какву обуку о родно заснованом насиљу;
- 14% здравствених радника је учествовало на некој од обука у вези са темом насиља према женама
- став да су жене допринеле насиљу има 19% здравствених радника и сарадника у Београду, односно 7,6% у Србији;
- став да су жене одговорне за насиље према њима има 38,5% здравствених радника и сарадника у Београду, односно 58,1% у Србији;
- шамар не сматра насиљем према жени, односно сматра га небитним или га толерише 7,1% здравствених радника и сарадника у Београду, односно 14,2% у Србији.

Две организације цивилног друштва - Центар за промоцију здравља жена и Аутономни женски центар, означене су као организације које су „континуирано укључене у едукацију стручњака у здравственом систему“. У периоду од 2002. до 2014. године организација Центар за промоцију здравља жена организовала је 82 обуке (59 основних и 23 напредних) које је похађало 2.536 здравствених радника и сарадника. У периоду од 2009. до 2013. године Аутономни женски центар организовао је 21 обуку коју је похађало 545 здравствених радника и сарадника.

Здравствени савет Србије, који је задужен за акредитацију програма континуиране едукације, је до краја 2014. године регистровао укупно шест програма, „три курса, два стручна састанка и једно тестирање знања за здравствене раднике и сараднике“ на наведене теме, а да се „ситуација није променила ни у 2015. години“⁶⁴. Лекарска комора Србије располаже подацима о истим програмима континуиране едукације. Комора медицинских сестара и здравствених техничара Србије и Комора здравствених установа Србије не располажу подацима о програмима обука⁶⁵.

Садржај наведених обука на тему насиља над женама у породици и партнерским односима обухватио је основне информације о насиљу над женама као специфичном феномену; положају жене жртве; положају жена које припадају ризичним групама; динамици насилног односа; положају деце у ситуацији породичног насиља; законским одредбама о поступању органа у заштити жртве породичног насиља; деци жртвама насиља, злостављања и занемаривања и женама жртвама насиља у породици и партнерским односима; моделу поступања у здравственим установама. Циљеви обука су: унапређење разумевања интегративног приступа насиљу у породици и знања за процену и базично интервенисање у раду са породицама у насиљу у пракси здравствене заштите; подизање вештина препознавања случајева породичног насиља, као и знања о сарадњи система здравствене заштите и других органа, служби и установа; подизање свести

⁶⁴ Допис од 07.10.2015.г.

⁶⁵ Комора је актом бр. 2520/15 од 21. 07. 2015. год. обавестила Заштитника грађана да је Здравствени савет Србије надлежан за акредитацију, те да се подаци затраже од тог тела

здравствених радника и сарадника о насиљу над женама у породици и партнерским односима и злостављању и занемаривању деце у породици⁶⁶.

Није познат број здравствених радника и сарадника који су ове обуке похађали, иако је одговарајућим прописом регулисано да организатор едукације доставља извештај о реализацији едукације са списком учесника и предавача и Здравственом савету и надлежним коморама⁶⁷. Није познато ни то да ли је Министарство здравља организовало едукацију за здравствене медијаторке у вези са темама које се односе на насиље према женама, родну равноправност и забрану дискриминације.

---

⁶⁶ преглед садржаја и циљева програма обуке приказан је у *Табели 6, у Анексу I*

⁶⁷ Правилник о ближим условима за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике, чл. 7, ст. 4.

5.5.

Стручно усавршавање о насиљу над женама у систему образовања

Општим протоколом о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима Министарство просвете, науке и технолошког развоја није обавезано да донесе посебни протокол о поступању у случајевима насиља према женама⁶⁸. У Општем протоколу, установе у систему образовања и васпитања су наведене као учесници у организовању заштите и подршке женама жртвама насиља у случајевима када су укључена деца сведоци насиља⁶⁹, а таква обавеза постоји и по Општем протоколу за заштиту деце од злостављања и занемаривања⁷⁰. У тим околностима потребно је комплементарно примењивати оба протокола⁷¹.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја у школској 2014/2015. години није организовало обуку о садржају Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља за педагошке асистенте. УНИЦЕФ је, у оквиру акредитоване модуларне обуке, реализовао модул посвећен суочавању са дискриминацијом, задиркивањем и малтретирањем за 175 педагошких асистената (октобар-децембар 2014. године)⁷².

Поводом све чешћег насиља према женама и насиља у породици са смртним исходом, ово Министарство је јуна 2015. године препоручило свим школама:

- да предвиде Годишњим планом рада (или анексом тог плана) мере за спречавање било ког вида насиља, дискриминације и/или сегрегације;
- да се предложене мере (у виду радионица, округлог стола или дијалога) одвијају континуирано са ученицима, родитељима и локалном заједницом;
- да се у реализацију мера укључе представници родитеља, центара за социјални рад, домова здравља, јавног тужилаштва и полиције;
- да се на активностима на сузбијању било ког вида насиља започне одмах на почетку школске 2015/2016. године⁷³.

Дакле, педагошки асистенти нису пролазили обуке које се тичу насиља према женама, насиља у породици и родне равноправности, а само делимично су обучавани о питањима дискриминације, углавном у вези са децом и школским контекстом.

5.6.

Стручно усавршавање о насиљу над женама у систему државне управе и локалне самоуправе

Министарство државне управе и локалне самоуправе је известило Заштитника грађана да према Општем протоколу о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима ово министарство није означено као учесник, односно као министарство надлежно за праћење примене и

⁶⁸ Општи протокол, тачка 10.2. Доношење посебних протокола

⁶⁹ Општи протокол, тачка 7. Учесници

⁷⁰ Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања, Поглавље III. „Дефиниције злостављања и занемаривања деце“, Тачка 4. „Емоционална злоупотреба“

⁷¹ Општи протокол, тачка 6. Деца и други посебно осетљиви чланови породице сведоци насиља над женама у породици и у партнерским односима

⁷² Допис бр. 021-02-00033/2015-06 од 02.07.2015.г.

⁷³ Допис бр. 021-02-00033/2015-06 од 02.07.2015.г.

ефеката примене ових докумената. Такође, ово министарство не поседује информације о обукама локалних ромских координатора⁷⁴.

Стручно усавршавање државних службеника уређено је Уредбом о стручном усавршавању запослених и правилницима о утврђивању програма општег стручног усавршавања државних службеника из органа државне управе и служби Владе које сваке године доноси Министарство државне управе и локалне самоуправе. Организација стручног усавршавања је надлежност Службе за управљање кадровима (даље: СУК)⁷⁵. Предлог стручног усавршавања СУК сачињава на основу података до којих ова служба долази редовном анализом која садржи следеће поступке: анализу националних и међународних стратешких докумената; праћење новина у нормативно-правном оквиру; састанке са доносиоцима одлука у органима државне управе; анализу годишњих извештаја о оцењивању државних службеника; контакте са органима управе и анкетирање државних службеника. Извештаји о процени потреба за стручним усавршавањем су јавно доступни⁷⁶.

Програм општег континуираног стручног усавршавања државних службеника за 2015. годину⁷⁷ садржи шест семинара у вези са заштитом од дискриминације и унапређењем равноправности. Садржаји семинара су усмерени на стицање знања државних службеника о дискриминацији као феномену, облицима дискриминације, дискриминацији на радном месту, антидискриминационом нормативном оквиру; инструментима правне заштите; родној равноправности; родно заснованом насиљу; облицима родно заснованог насиља и механизмима заштите; злостављању на раду и заштити; улози Заштитника грађана и Повереника за заштиту равноправности. Циљеви обука су да се подигну компетенције државних службеника у препознавању дискриминације, насиља, злостављања на раду, развијање вештине правилног реаговања у случајевима дискриминаторног поступања и насиља, стицање знања и разумевања положаја независних органа у заштити права грађана⁷⁸.

СУК је доставио податке о укупном броју државних службеника и намештеника у детаљном табеларном приказу. Са изузетком података из Министарства унутрашњих послова и Безбедносно информативне агенције, у државној управи има 23.714 запослених на неодређено време, на положајима 273 особе, са приправницима и запосленим особама на одређено време тај број је 25.572, док је 6 особа нераспоређено и 47 особа запослено на одређено време у кабинетима. Мали број државних службеника је похађао обуке о родној равноправности, заштити од дискриминације и сарадњи независних државних тела и органа државне управе у заштити људских права, у периоду 2010 - 2013. година, укупно 235 особа. Обуке о родној равноправности похађало је 29 државних службеника, о заштити од дискриминације 54, о заштити од злостављања на раду 127, а о сарадњи независних органа и органа државне управе 25 државних службеника. Нису познати подаци о обукама за 2014. годину, а обуке нису реализоване у првој половини 2015. године због промене Уредбе о стручном усавршавању државних службеника. У другој половини године је планирана реализација шест обука на наведене теме, с планом да на њима учествује 20 учесника по обуци (укупно 120 државних службеника). Евалуација програма врши се путем појединачних евалуационих извештаја за сваки од реализованих семинара и годишњих евалуационих извештаја који су јавно доступни⁷⁹.

⁷⁴ Допис бр.90-00-00069/2015-15, од 29.06.2015.г.

⁷⁵ Допис бр. 5-00-01/2015-01, од 07.08.2015.г.

⁷⁶ Процене потреба доступне на: http://suk.gov.rs/sr/strucno_usavrsavanje/analitika.dot

⁷⁷ Програм доступан на: http://suk.gov.rs/sr/strucno_usavrsavanje/program_strucnog_usavrsavanja/

⁷⁸ преглед програма обуке приказан је у Табели 5, у Анексу I

⁷⁹ Извештаји доступни на: http://suk.gov.rs/sr/strucno_usavrsavanje/arhiva2015/

Непосредни руководилац је одговоран⁸⁰ за праћење рада државних службеника и у могућности да „непосредно утврди примену стечених знања на обукама у обављању конкретног посла, на основу чега, између осталог, формира оцену државног службеника“. Оцене државних службеника имају утицаја на процену СУК које су обуке потребне службеницима. То је, међутим, више него посредан начин закључивања о потребама службеника, јер није познат утицај који поднете притужбе и представке на рад државног службеника имају на његову оцену о раду. Према Уредби о оцењивању државних службеника, критеријуми за оцену су: постигнути резултати у извршавању послова радног места и утврђених радних циљева, самосталност, стваралачка способност, предузимљивост, прецизност и савесност, сарадња с другим државним службеницима и остале способности које захтева радно место. Међу овим критеријумима не налази се и однос према грађанима/корисницима услуга, те се тај аспект може оцењивати само по критеријуму савесности и „осталих способности које захтева радно место“.

У 2015. години, за реализацију шест наведених обука у оквиру програма општег стручног усавршавања државних службеника планирано је буџетом СУК, у складу са Уредбом, 93.987,35 динара у бруто износу.

5.7.

Оцене и закључци

5.7.1. Планирање стручног усавршавања

Планирање обука најчешће не врше органи чији ће се запослени обучавати и стручно усавршавати.

МУП је једини орган који непосредно процењује потребе својих запослених, планира обуке, спроводи их и непосредно евалуира њихову ефикасност. Потребне за обуком организационе јединице МУП исказују на основу анализе безбедносне проблематике, која подразумева увид и у притужбе на рад органа, запослених, као и анализу насталих проблема у раду. Квалитет рада полицијских службеника, који се процењује и кроз разматрање представки и притужби на њихов рад, има одређени утицај на процену потреба и планирање програма обука. На избор обука, међутим, не утичу информације као што су достигнути степен знања, компетенција и вештина, степен усвојености знања и примена знања у пракси, потребе органа имајући у виду постојеће компетенције полицијских службеника, извештаји интерних механизма контроле рада полиције и мишљења, препоруке и ставови независних органа за заштиту људских права (Заштитника грађана, Повереника за заштиту равноправности, Повереника за слободан приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности, Агенције за борбу против корупције). Министарство само процењује у којој су мери обуке биле ефикасне и продуктивне и изградило је механизам провере степена усвојености знања и примене знања у пракси (преко руководиоца организационих јединица и хијерархијског извештавања).

Систем социјалне заштите још увек нема план развоја кадрова и следствено планове стручног усавршавања. Исход тога је да се обуке планирају и организују на различите начине и без међусобне усклађености. Неке обуке организује и/или евидентира РЗСЗ, неке Комора социјалне заштите, а на неке обуке запослени у центрима за социјални рад

---

⁸⁰ Према Закону о државним службеницима и Уредби о стручном усавршавању државних службеника

пријављују се непосредно, али није познато да ли се, како и код кога ови подаци обједињују. РЗСЗ нема непосредан увид у рад ЦСР, нити одговарајуће податке о квалитету рада запослених који би определили и њихове потребе за стручним усавршавањем. Због недостатка плана развоја, већина ЦСР нема своје планове стручног усавршавања израђене на основу процене потреба запослених које спроводе супервизори кроз супервизијску подршку и супервизијске извештаје. Орган који надзире стручни рад органа старатељства - Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања - није довољно укључен у процес процењивања потреба ЦСР и планирања обука.

У правосудном систему, планирање и организација обука предата је законом у искључиву надлежност Правосудне академије, али је улога судова и тужилаштва значајна у опредељивању потреба судија и тужилаца. ВСС и ДВТ могу захтевати израду специфичних програма обуке и у њих укључити судије и тужиоце у складу са потребама које они имају. Квалитет рада судија и тужилаца би - сходно одредбама Закона о Правосудној академији - требало да утиче на избор и планирање обука, јер се тужиоци и судије чији су резултати рада лоши упућују на одговарајући програм обуке. Квалитет рада, међутим, нема утицаја приликом доношења одлука о потреби израде специфичних програма обуке.

Министарство здравља није известило о томе да ли је планирало и обезбеђивало обуке о заштити жена од насиља. Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Министарство здравља нису планирали и обезбеђивали обуке о заштити жена од насиља за педагошке асистенте и здравствене медијаторке.

У државно службеничком систему планирање обука врши Служба за управљање кадровима, која је посебно тело Владе и која нема непосредан увид у рад потенцијалних полазника, нити су јој познате специфичности конкретних послова којима се потенцијални полазници баве. Служба нема увид ни у квалитет рада запослених изузев преко оцена државних службеника, које не исказују податке на основу којих се може закључити да ли евентуални недостаци у раду произилазе из недостатка специфичних знања и компетенција. Стога Служба нема непосредна сазнања о потребама државних службеника, већ се ослања на информације које прибавља од органа државне управе. У великој мери, планирање обука се ослања на интересовања државних службеника, док специфичне потребе органа немају улогу у планирању. СУК, такође, не располаже подацима о притужбама на рад државних службеника и њиховој основаности, нити органи државне управе притужбе грађана користе као један од критеријума за процену потреба за додатном обуком државних службеника.

Програм општег стручног усавршавања државних службеника из органа државне управе и служби Владе је јединствен план стручног усавршавања намењен запосленима у свим органима државне управе и службама Владе. Такав "уједначен" план за разнородне и различите органе не може одговорити различитим специфичним потребама органа чији се запослени обучавају.

5.7.2. Број обука и број обучаваних

Органи јавне власти не располажу потпуним информацијама о врстама, садржају и циљевима обука које су запослени похађали, о броју запослених који су се обучавали и стручно усавршавали, ефикасности обука, применљивости и примењивању стеченог знања, начину евалуације програма обуке. Органи јавне власти не врше процену примене стеченог знања у раду.

Достављени подаци показују да је највећи број обука организован у систему социјалне заштите и унутрашњих послова. У ова два система велики број запослених обучаван је на тему родно заснованог насиља и насиља над женама у породици и партнерским односима, при чему је низ обука био напредан и усмерен ка стицању практичних вештина потребних за правилно обављање посла, а не само теоријских знања. Ни ови системи, међутим, немају потпуне податке о обукама које су запослени похађали, нити могу да утврде колико је њихових запослених кумулирало обуке. На основу података ових система није могуће извести тачан закључак који број обука представља основну, а који специјализовану/напредну обуку, нити закључак о броју запослених који су похађали само основну обуку и броју запослених чија су стручна знања и компетенције подизани на напредним или вишеструким обукама.

Стручно усавршавање запослених на тему заштите жена од породичног и партнерског насиља организовано је кроз 60 врста семинара/курсева и 18 врста других догађаја (конференције, округли столови, радионице, стручни састанци и трибине), у периоду од 2008. до 2015. године. Већина обука/догађаја била је у непосредној вези са темом насиља над женама, а 13 семинара и један округли сто су били у даљој вези.

У периоду од 2008-2015. године реализовано је најмање 495 семинара и других догађаја, од чега најмање 422 на теме које се односе на насиље према женама, насиље у породици и родну равноправност, у просеку 70 едукација годишње. Укупно је обуке похађало најмање 11.251 запослених. Овај број обука и број запослених који су их похађали требало је и да резултира у повећању знања и вештина стручњака, у смањењу предрасуда и у делотворнијем и ефикаснијем раду, односно бољој заштити жена и других жртава насиља.

Подаци о броју запослених који су похађали обуке, односно проценту од укупног броја запослених који су обучавани на тему насиља над женама, нису потпуни. Неки органи (као што је МУП) воде прецизне податке о обучавању својих запослених унутар система. Други то чине само у односу на акредитоване програме у свом систему, не евидентирајући обуке запослених о заштити жена од насиља које су они похађали изван свог система. За неке програме обука нису уопште евидентирани подаци о броју реализованих обука и броју учесника. Чак и овако непотпуни, подаци показују диспаритет у броју запослених у различитим системима који су обучавани о заштити жена од насиља, али је немогуће проценити степен ове неусаглашености због непотпуних података о укупном броју запослених у систему и броју запослених који су похађали обуке на наведене теме.

Док је на обукама на тему насиља над женама било 2.473 учесника из редова полицијских службеника и 8.095 учесника запослених у социјалној заштити (што не говори о броју запосленика, јер је једна особа могла учествовати на више семинара, док истовремено нису сви учесници били из система социјалне заштите), обуку о заштити жена од насиља није похађао ниједан државни службеник, а свега 236 учесника из државно службеничког система је похађало обуке на сродне теме (родна равноправност, родно засновано насиље, људска права, заштита од дискриминације и злостављање на раду). Није познат број носилаца правосудних функција и здравствених радника и сарадника који су се стручно усавршавали на тему насиља над женама у породици и партнерским односима или сродним темама.

Ниједан орган јавне власти није доставио податке о „кумуляцији обука“, што би требало да укаже, у првом реду, на реални број стручњака који су едуковани у оквиру сваког система, односно на број учесника који су похађали више од једне обуке на изабране теме (индиректно о специјализацији стручњака). Подаци Аутономног женског центра, који је реализатор већег броја интерсекторских семинара који су акредитовани у систему

социјалне заштите, указују да кумулација обука постоји. Три акредитована основна семинара ове организације изведена су 223 пута у периоду 2008-2014. године. Укупно је обуке похађало 2.572 особа, при чему је на сва три семинара учествовало 1.021 особа (39,7%), на два од три семинара је учествовало 636 особа (24,7%), а само на једном семинару је било 915 особа (35,6%).

Посебно је мали број државних службеника похађао обуке на теме: забрана дискриминације, родна равноправност и родно засновано насиље, односно насиље према женама. Имајући у виду одредбе Закона о равноправности полова и Закона о забрани дискриминације, Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности (2009)⁸¹ и Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима (2011)⁸², нужно је шире укључивање државних службеника у ову обуку, активније ангажовање Службе за управљање кадровима приликом планирања и организовања програма општег стручног усавршавања и планирање ових обука на основу потреба органа а не искључиво на основу интересовања запослених.

Изузев МУП и РЗСЗ, ниједан орган нема податке о полазницима обука разврстане по полу. Остала тела/агенције не разврставају учеснике по полу, те овај податак није достављен⁸³.

Није могуће установити да ли су на истим основним обукама учествовали стручњаци из различитих сектора. У већ помињаним основним интерсекторским семинарима Аутономног женског центра који су акредитовани код РЗСЗ учествовали су представници из различитих система: 688 особа из центара за социјални рад (26,7% укупног броја учесника); 455 особа из образовних установа (17,7%); 345 представника полиције (13,4%); 342 представника здравствених установа (13,3%); 263 представника основних судова (10,2%); 171 представник организација цивилног друштва (6,6%); 161 представник локалне самоуправе (6,3%); 105 представника основних јавних тужилаштва (односно 4,8% укупног броја учесника). Међутим, како се извештаји о реализацији и учесницима семинара достављају РЗСЗ, питање је да ли се информације о учесницима из других система прослеђују надлежним телима у тим системима, као и да ли се учешће у овој едукацији признаје као стручно усавршавање учесницима из других система. Имајући у виду да други системи нису у својим дописима известили о присуству стручних радника на овим семинарима, може се закључити да им ове информације нису биле прослеђене. Такође, ако РЗСЗ све учеснике ових семинара приказује као представнике центра за социјални рад, то неосновано повећава број запослених који су обучавани на теме насиља према женама и насиља у породици.

Учешће стручњака из различитих сектора на истим основним обукама претпоставка је успостављања сарадње на локалном нивоу, јер доприноси међусобном упознавању професионалаца у заједници, уједначавању вредности, ставова, принципа рада и основних знања о феномену. Неуравнотеженост у броју обучених стручњака у различитим системима као и у обиму стечених знања, вештина и компетенција међу запосленима у различитим системима, отежава успостављање и одржавање квалитетне сарадње и интерсекторског приступа насиљу над женама. Уједначен одговор захтева и уједначен степен знања и познавања проблема и механизма његовог решавања.

⁸¹ „Службени гласник РС“, бр. 15/09

⁸² „Службени гласник РС“, бр. 27/11

⁸³ Републички завод за социјалну заштиту је навео да је однос укупног броја учесника 81,7% жена и 18,3% мушкараца, као и да би могао да достави податак о полу учесника за сваку едукацију, али би им требало више времена за такву обраду

5.7.3. Садржај и циљеви обука

Обуке су на различит начин организоване и њихов је ниво општости разнолик: некада је велики број различитих тематских јединица укључено у један семинар, што указује на информативни (површни, елементарни) приказ теме, а некада је једној теми посвећен цео семинар, што говори о детаљнијој/дубљој проради. Начин обраде теме веома се разликује од система до система, што онемогућава поређење о нивоу обука и заступљености препоручених тема у едукацијама.

Тема која је најчешће обрађивана односила се на откривање, односно идентификовање насиља, његове узроке, манифестације и последице и поступање органа. Ова тема је најчешће нуђена запосленима у систему социјалне и здравствене заштите. Приметан је недостатак ових садржаја у обукама за правнике, што је последица схватања улоге коју они (могу да) имају у процесу заштите од насиља према женама и насиља у породици. Релативно је честа (сваки шести семинар), али ипак недовољно заступљена тема о координираној сарадњи органа, којој је ретко посвећен цео семинар. Иако садржај у вези са применом Општег и посебних протокола помиње релативно велики број програма едукације, најчешће у социјалној и здравственој заштити, само два семинара се експлицитно баве овом темом.

О релевантним међународним документима и стандардима у области родне равноправности или родно заснованог насиља се такође релативно често говори у оквиру обука, чешће за представнике правосуђа и државне службенике. Правне теме (анализе закона и поступања) су заступљене у значајном броју едукација, очекивано најчешће у обукама за представнике правосуђа и државне службенике, као и у једном броју семинара у систему социјалне заштите.

Обуке професионалаца за третман учинилаца насиља у породици и партнерским односима реализују се преко два семинара (једног акредитованог и једном едукацијом без провере знања), а похађало их је 70 стручних радника у систему социјалне заштите. Обуку за рад са насилницима у центрима за социјални рад (примена социјалних интервенција) је прошло 225 стручних радника. О третману насилника професионалци су информисани и на два округла стола, две трибине и једној међународној конференцији.

Мали број семинара обрађује тему једнакости између жена и мушкараца, са изузетком оних којима је то централни садржај. Мали је број семинара који наводе садржаје о потребама и правима жена (експлицитно) или о секундарној виктимизацији, углавном у едукацијама регистрованим у систему социјалне заштите. Релативно мали број семинара, само у социјалној заштити и за полицију, помиње принципе поступања као тему едукације. Један број семинара, чешће у социјалној заштити, обрађује превазилажење предрасуда и стереотипа у вези са насиљем према женама и другим групама.

Највећи број семинара обухвата „насиље у породици“, без спецификације врста насиља, а сасвим ретко се помињу друге форме насиља (сексуално и трговина људима). Други облици родно заснованог насиља нису били предмет обуке стручњака. Често, посебно у семинарима у систему социјалне заштите, уз жене се помињу и деца жртве.

Друге осетљиве/вишеструко дискриминисане групе као жртве насиља се такође ретко помињу, и то углавном особе са инвалидитетом, старије и болесне особе, у обукама у систему социјалне и здравствене заштите, као и у обукама полиције, али недовољно у односу на важност ове теме. Ниједан садржај обука не бави се проблемом насиља према Ромкињама, женама са ХИВ инфекцијом, женама из руралних средина или женама

различите сексуалне оријентације, иако Комитет УН за елиминацију дискриминације жена указује на изразито неповољан положај у остваривању њихових права⁸⁴.

Могло би се закључити да и поред релативно великог броја креираних и реализованих едукативних програма о насиљу према женама, насиљу у породици и родној равноправности, изостаје заступљеност одређених, релевантних садржаја (на пример, о потребама и правима жена, о спречавању секундарне виктимизације, координираној сарадњи органа), као и садржаја о специфичним врстама насиља (доминира насиље у породици и насиље према женама у интимном партнерском односу), а посебно о насиљу којем су изложене вишеструко дискриминисане групе жена. Осим када се ради о обуци Министарства унутрашњих послова, недовољан је број акредитованих/креираних и реализованих обука (или информативних догађаја) у вези са садржајем и применом Општег и посебних протокола о поступању стручњака у ситуацијама насиља према женама. Недовољан број стручњака у систему социјалне заштите је обучен за примену социјалних интервенција према учиниоцима насиља, што је основна активност центра за социјални рад.

На основу свих достављених података може се закључити да би систем евидентирања реализованих обука и учесника морао да буде бољи, потпунији и прецизнији, тако да омогући лако доступне периодичне прегледе података и повратну информацију надлежним државним органима о броју запослених који су прошли одређене врсте обука, полу учесника, њиховој географској дистрибуцији и позицијама у служби, а не само о броју учесника на семинарима. Без таквог податка није могуће планирање стручног усавршавања и развоја кадрова који су усмерени на потребе службе и система.

5.7.4. Начин провере знања и вештина стечених стручним усавршавањем и праћење њихове примене у раду

Праћење ефикасности обуке врши се у односу на саму обуку, али не и на примену стеченог знања у пракси. Обавезу евалуације програма обуке има њен организатор, а орган чији су запослени обуку похађали у процесу евалуације нема никакву улогу - изузев могућност да обуку не изабере поново уколико су је запослени (полазници обуке) оценили ниском оценом.

Ни један програм обуке не укључује одложену проверу знања или праћење примене стечених знања и вештина. Само похађање обука не гарантује усвајање садржаја и њихову примену, уколико унутар органа не постоји систем за праћење. Учесће на обукама стога не мора нужно да резултира позитивним променама и унапређењем поступања у реалним ситуацијама заштите жена од насиља. То представља најозбиљнији изазов за систем стручног усавршавања запослених. Имајући у виду да се ради о садржају који је дубоко прожет личним уверењима, предрасудама и стереотипима, који утичу на професионални став и праксу, као и о активностима које захтевају посвећени приступ и мултидисциплинарна знања, праћење примене стечених знања и вештина и промене ставова требало би да буде обавезни део процене квалитета рада запослених у свим службама.

⁸⁴ Доступно на:

http://www.gendernet.rs/files/dokumenta/Izvestaji_Uprave/Cedaw_zakljucna_zapazanja_2013_srp.pd

Организатори обуке најчешће су „трећа страна“, односно установе или органи изван система чији се запослени обучавају. Они, стога, немају могућност да прате реалан ефекат обука који је видљив једино у примени знања у пракси. Ту могућност имају органи - послодавци обучених стручњака, али они не располажу адекватним механизмом упоређивања рада запосленог са програмима обуке које је запослени похађао. Недостатак система који би ову врсту евалуације омогућио спречава ваљану процену садржаја обуке, њене ефикасности, очекиваних (реалних) ефеката, што онемогућава органе да одаберу ефикасне и сврсисходне обуке које ће заиста подићи компетенције запослених. Увођење целовите процене и праћења обезбедило би не само сврховиту процену програма обуке који ће се изабрати, већ и процену рада запослених, од којих се очекује да стечено знање адекватно примењују.

5.7.5. Финансирање

Начин финансирања обука запослених је двојак: кроз буџетска средства и кроз донације (пројекте). У овом тренутку не постоји јасан механизам планирања средстава за стручно усавршавање запослених, већ се она најчешће *ad hoc* примају и користе у складу са пројектима које органи спроводе, углавном са међународним институцијама. Буџетска средства за стручно усавршавање запослених се - као и сва друга средства из буџета - планирају за следећу годину. Начин израде буџета, међутим, онемогућава праћење износа намењеног за стручно усавршавање у одговарајућем органу.

Само је МУП известило о висини опредељених средстава за едукације запослених у 2014. и 2015. годину, али не и о стварно утрошеном износу средстава за ове намене.

5.7.6. Општа упутства о поступању запослених у вези са насиљем према женама

Посебни протокол за правосуђе у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима прописује: „Судови и јавна тужилаштва израђују упутства или инструкције за своје запослене у циљу стицања основних знања о појави насиља над женама у породици и партнерским односима, препознавања жртва насиља над женама и поступања у случајевима сумње да су се сусрели са жртвом насиља над женама у породици и партнерским односима у обављању свакодневних радних обавеза из свог делокруга у просторијама у оквиру правосудног објекта“⁸⁵. ВСС и ДВТ немају информацију да ли судови и тужилаштва оваква упутства доносе.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је орган надлежан за вршење надзора над стручним радом центара за социјални рад. Израда обавезујућих инструкција о поступању органа старатељства није непозната пракса министарства и у складу је са овлашћењима и обавезама овог органа. Министарство, међутим, до сада није упућивало обавезујућа упутства/инструкције када је реч о мерама заштите жена од насиља.

Министарство унутрашњих послова такође располаже механизмом упућивања обавезујућих упутстава полицијским управама и другим организационим јединицама, путем депеша. За примену Општег и посебног протокола МУП је донео шест депеша⁸⁶

⁸⁵ У поглављу: 3.3. Заједничке активности у вези са применом Општег протокола

⁸⁶ Депеша Директора полиције 03 број 196/13 од 28.5.2013.год: указано на законску обавезу полицијских службеника да приликом поступања у случајевима насиља у породици примењују одредбе протокола, као и обавезу да полицијске управе делегирају по два своја представника (осим ПУ за град Београд, која би делегирала четири представника), који ће присуствовати обуци чији је циљ давање инструкција и појашњење препорука из Протокола. Такође, присутни полицијски

којима су на основу накнадно утврђене потребе због усвајања новог правно обавезујућег документа, биле организоване обуке за 57 едукатора за примену протокола и обуке за 1300 полицијских службеника, наложено руководиоцима полицијских управа да одреде по два полицијска службеника који ће бити координатори активности на пољу превенције и сузбијања насиља у породици и дате смернице и инструкције за њихове будуће активности.

Сличан механизам давања упутстава/инструкција стоји на располагању и Министарству здравља, које ту могућност није користило у погледу успостављања стандарда у раду са женама жртвама насиља.

Обавезујућа упутства немају само инструктивни и наредбодавни, већ и едукативни карактер. Њиме се успоставља политика рада унутар система и успостављају стандарди и уједначава пракса у раду. Њихова улога је врло значајна при увођењу нових пракси, при променама у правном оквиру рада или усвајању и увођењу нових стандарда. Потврђивање Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици и доношење Општег и посебних протокола били су два значајна тренутка када су носиоци политика у заштити жена од насиља имали могућност да израде и упуте упутства која ће дати детаљнији оквир рада органима/установама/службама и њиховим запосленим у системима за које су надлежни.

5.7.7. Пример добре праксе - Континуирана обука стручњака и подршка у примени знања

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, у поступку спровођења Стратегије за заштиту од насиља у породици и других облика родно

службеници (укупно 57) имали су обавезу да до краја јула 2013.г. реализују ову врсту обуке за полицијске службенике у својим управама и да Радној групи доставе извештај о реализованим обукама;

Депеша саветника министра, председника Радне групе, господина Драгољуба Радовића, број 01-5136/13-21 од 25.10.2013.год: реализована је специјализована обука полицијских службеника (обуци је присуствовало 1300 полицијских службеника) за поступање у складу са протоколом. Током реализације обуке спроведена је целокупна евалуација и о томе сачињен извештај;

Депеша саветника министра, председника Радне групе, господина Драгољуба Радовића, број 01-5136/13-20 од 25.10.2013.год: наложено је руководиоцима полицијских управа да одреде по једног представника из криминалистичке полиције и полиције опште надлежности, који ће бити координатори активности на пољу превенције и сузбијања насиља у породици, задужени за сарадњу са члановима Радне групе;

Депеша Директора полиције број 173/14 од 24.4.2014.год, а у циљу побољшања рада координатора и поступања полиције у случајевима насиља у породици одређене су смернице и дате инструкције са дефинисаним активностима које координатори треба да предузимају. У инструкцији су предвиђене и мултисекторске обавезе у које спадају и израда флајера, промоције, трибине и сл.

Депеша Дирекције полиције 548/14 од 21. 11. 2014. год: наложено је спровођење превентивних активности као што су: представљање рада полиције кроз средства јавног информисања, остваривање контаката са другим органима и организацијама, одржавање стручних скупова, трибина и округлих столова. Одржано је укупно 42 састанка, 36 трибина, 24 округла стола, 6 семинара, 5 конференција, 5 предавања, 3 обуке, 2 стручна скупа као и 20 гостовања полицијских службеника у емисијама на локалним телевизијским станицама;

Депеша Дирекције полиције 03 број 616/14 од 25. 12. 2014. год: поново су наложене мере поступања по Протоколу и то: обавеза информисања јавног тужилаштва и центра за социјални рад о свим пријављеним случајевима насиља у породици, вршење провере о поседовању оружја свих чланова породице и поступање у складу са чл. 8 Закона о оружју и муницији и обавезно обавештавање Одељења за здравство и психолошку превенцију у случајевима када су учиниоци насиља припадници полиције

заснованог насиља у Аутономној покрајини Војводини за период 2008-2012. година, кроз пројекат „Ка свеобухватном систему за сузбијање насиља над женама у Војводини“⁸⁷, као једну од планираних активности, спровео је обуке на целој територији АП Војводине, у виду циклуса основних и специјализованих семинара и стручних састанака, с циљем проширења специфичних знања професионалаца у области заштите од насиља у породици.

1. У периоду од 2009. до 2012. године одржано је 226 обука на којима је учествовало 2.888 професионалаца (2.001 жена и 887 мушкараца) из 44 општина, међу којима је било
  - 761 представника полиције и правосуђа,
  - 755 стручњака из центара за социјални рад и здравствених установа,
  - 231 запослено лице у образовним институцијама.

На појединачним семинарима и стручним састанцима учествовало је:

- 1.261 професионалац из 45 општина у АП Војводини похађао је обуку Насиље у породици и институционална заштита (основни курс);
  - 1.045 професионалаца из 45 општина у АП Војводини учествовало је у обукама за организовање конференција случаја за заштиту од насиља у породици;
  - 999 професионалаца обучено је да спроводи координиране акције локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици;
  - 196 водитеља случаја из свих центара за социјални рад у АП Војводини обучавано је за рад са женама жртвама насиља у породици;
  - 121 водитељ случаја из свих центара за социјални рад у АП Војводини обучаван је за поступање и социјалне интервенције према насилницима;
  - 83 правника из свих центара за социјални рад у АП Војводини обучавано је да покреће судске поступке у случајевима насиља у породици;
  - 182 судија и тужилаца учествовало је на породично правним семинарима;
  - 152 судије и тужиоца учествовало је на кривичноправним семинарима;
  - 62 судија за прекршаје упознато је с насиљем у породици у пракси судова за прекршаје;
  - 186 здравствених радника упознато је са здравственим последицама насиља у партнерским односима;
  - 107 полицијских службеника упознато је са стандардима поступања полиције у случајевима насиља у породици.
2. У периоду од фебруара 2013. до марта 2015, кроз реализацију пројекта “Интегрисани одговор на насиље према женама у Србији”, настављене су обуке за запослене у релевантним службама:
    - 154 учесника (121 жене и 24 мушкарца) из центара за социјални рад, полиције, суда, тужилаштва, образовних и здравствених служби је похађало обуку Насиље у породици и институционална заштита (6 семинара);
    - 117 учесника (84 жене и 33 мушкарца) је похађало обуку за организовање конференција случаја за заштиту од насиља у породици;
    - 134 учесника (102 жене и 32 мушкарца) је похађало обуку за координацију акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици;

⁸⁷ Ка свеобухватном систему за сузбијање насиља над женама у Војводини - Искуство у спровођењу Стратегије за заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља у АП Војводина од 2008. до 2013. године, Нови Сад, 2013. Доступно на: <http://hocudaznas.org/hocudaznas/wp-content/uploads/2014/08/informacija-o-projektu.pdf>

- 69 стручних радника из центара за социјални рад (67 жена и 2 мушкарца) је похађало обуку за рад са насилницима у центрима за социјални рад;
- 71 стручни радник (65 жена и 4 мушкарца) су похађали на обукама за рад са жртвама насиља у породици у центру за социјални рад;
- 36 учесника (28 жена и 8 мушкараца) из центара за социјални рад је похађало две обуке „Превладавање професионалног стреса“;
- 11 правника (6 жена и 5 мушкараца) је похађало обуку „Покретање судског поступка у ЦСР“;
- 27 полицијских службеника (3 жене и 24 мушкарца) је учествовало на стручним састанцима за размену искустава (примера добре праксе).

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова не води податке о учесницима обуке на начин који би омогућио да се установи „кумуляција знања“.

За пројекат „Ка свеобухватном систему за сузбијање насиља над женама у АП Војводина“ рађена је екстерна евалуација, на основу које је закључено да је остварен значајан напредак када је у питању разумевање и реаговање на насиље код професионалаца. Квалитативна анализа указује на следеће промене:

- Разумевање проблема - велика већина испитаника слаже се да је проблем насиља у породици и родно заснованог насиља озбиљан проблем, како на нивоу АП Војводине, тако и у њиховим заједницама;
- Разумевање сложености решавања проблема - већина испитаника показује солидно разумевање сложености проблема, односно његовог решавања. Везано за сложеност решавања проблема, испитаници, али и пројектни тим и партнери, посебно истичу важност креирања валидне документације;
- Разумевање проблема са којима се жена суочава у покушају да изађе из ситуације насиља - одређен део испитаника такође указује на проблеме са којима се жена суочава када изађе из ситуације насиља (нпр. свесни су да смештај у Сигурној кући не решава проблеме које жена има, већ отвара нова питања);
- Реаговање на насиље, односно промена у професионалном односу – повећано разумевање испитаника када су у питању жене које су жртве насиља. За разлику од периода пре едукација, испитаници истичу да сада боље разумеју зашто жене остају у ситуацији насиља; додатно, указују да сада на другачији начин пружају услуге;
- Разумевање специфичности насиља над женама из маргинализованих група - постигнут је минималан напредак када су у питању лични ставови и институционални приступи решавању проблема насиља над женама из маргинализованих група. Код професионалаца постоји свест о малом броју пријава насиља над женама из ових група. Интервјуисане представнице маргинализованих група жена такође сматрају да код професионалаца и институција није дошло до промене. Оне указују на висок ниво предрасуда али и неразумевanje потреба жена из маргинализованих група;
- Спровођење координираних мера против родно заснованог насиља – унапређено је разумевање важности координираних мера и сарадње када је у питању решавање насиља. Сви испитаници истичу да је сарадња важна и да она омогућава ефикасније решавање проблема;
- Систематска и институционализована примена координираних мера - напредак у овој области је ограничен. Мониторинг извештаји Аутономног женског центра такође указују да је системска и институционализована примена ограничена. Квалитативни подаци додатно потврђују да се сарадња креће од координисане и

формализоване, преко неформалне до формално постојеће која се не примењује. Квалитативни подаци указују такође и на посебно важан аспект институционализоване сарадње који није остварен - међусобно информисање, односно обезбеђивање повратне информације;

- Промене постигнуте на нивоу појединачних институција у којима раде обучени професионалци имају одређену меру одрживости, пре свега јер професионалци примењују побољшане процесе поступања са корисницама. Такође, по изјавама испитаника, у одређеном броју институција уведени су нови начини поступања (институционални протоколи). За дугорочну одрживост, међутим, потребна је додатна спољна подршка, како се постигнуте промене не би изгубиле услед институционалне инертности и отпора професионалаца који нису променили ставове, или нису обучени.
- Примена институционалних координираних мера у локалним срединама - одрживост је упитнија. Постоје одређене промене у сарадњи - било формално преко координационих тела или неформално преко личних веза и позива - што указује да је свест о потреби за сарадњом у заједници присутна и, у одређеној мери, одржива. Одрживост у локалним заједницама је фрагилна, пре свега као последица подршке локалних власти, која је у најбољем случају била спорадична. Ризици да се такав однос локалних власти настави су и даље присутни.

3. Менторска подршка имплементацији стечених знања

У периоду од фебруара 2013. до марта 2015. одржано је 63 конференције случаја (интерсекторски стручни састанци за процену ситуације и планирање мера и услуга) са укупно 365 професионалаца из ЦСР, полиције, тужилаштва, здравствених установа, школа и других органа/установа (282 жена и 89 мушкараца). Овим обликом рада је обухваћено 11 општина (Ириг, Апатин, Бачка Топола, Мали Иђош, Панчево, Вршац, Сремска Митровица, Зрењанин, Нови Бечеј, Ковин и Кањижа). Менторска подршка је у 2015. настављена у 5 општина (Панчево, Зрењанин, Сремска Митровица, Нова Црња, Нови Бечеј). Предвиђено је да се одржи 30 менторских састанака до краја 2015. године.

4. Средства за реализацију обука

Планом јавних набавки предвиђено је да се за обуке у 2015. издвоји 2.425.000,00 динара без ПДВ-а, односно 2.910.000,00 динара са ПДВ-ом. Предвиђена је реализација 8 активности:

- Спровођења обука за поступање институција у заштити од насиља над женама у породици и партнерским односима (3 семинара);
- Спровођење обука за организовање конференција случаја (3 семинара);
- Спровођења обука за координирани одговор заједнице на насиље у породици (3 семинара);
- Спровођења обука и менторске подршке за организовање и спровођење конференције случаја насиља над жена (30 консултативних састанака);
- Спровођење обука за консултативни рад са женама које су преживеле насиље у породици и партнерским односима са циљем њиховог оснаживања у породици и партнерским односима (2 семинара);
- Спровођења обука за стицање вештина у препознавању и усвајању кључних принципа, правила и техника за примену социјалних интервенција у функцији контроле насилног понашања (2 семинара);
- Спровођења обука за превладавање професионалног стреса професионалаца ангажованих у директном раду са жртвама насиља или у координацији акција превенције и заштите од насиља у породици и заједници (2 семинара);

- Спровођења обука за сексуално насиље и технике интервјуисања жена које су преживеле сексуално насиље – приликом јавне набавке за реализацију ове обуке није се јавио ниједан извођач обуке тако да она неће бити реализована.

За подршку примене стечених знања и вештина, организовање и спровођење конференције случаја за заштиту од насиља над женама у породици и партнерским односима планом јавних набавки опредељено је 891.667,00 динара без ПДВ-а, односно 107.000,00 са ПДВ-ом.

У 2015. години, у складу са новим стратешким документом, Програмом за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима за период од 2015. до 2020. године, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова је наручио израду критеријуме (индикаторе) за праћење и процену ефеката примене Општег и посебних протокола о поступању институција у случајевима насиља према женама у породици и партнерским односима.

У 2016. години, у складу са Програмом за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима за период од 2015. до 2020. године, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова планира да настави рад, посебно активности пружања подршке примени знања стечених на обукама.

ЗАМЕНИЦА ЗАШТИТНИКА
ГРАЂАНА

Гордана Стевановић

АНЕКС 1
ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗИ
Семинари и обуке Републичког завода за социјалну заштиту

Назив програма обуке	Тип обуке	Укупни број обука	Укупн и број учесника	Циљеви обуке	Садржај обуке	Начин провере знања
„Обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама родно заснованог насиља“ (2008) ⁸⁸	семинар (24 сата)	4 семинара	39 ⁸⁹	Обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама на одговарајући начин, с посебним нагласком на жртве насиља у породици, сексуалног насиља и трговине људима; Стицање потребних вештина и знања која ће омогућити пружање одговарајуће помоћи потенцијалним и актуелним жртвама родно базираног насиља и жртвама у ширем социјалном смислу; Стварање основе за развој модела за стратешки и одрживи развој програма обуке пружалаца услуга о правима жртава уопште.	Дефинисање основних појмова и правни оквир; обим, структура и карактеристике насиља у породици, сексуалног насиља, трговине људима, посебно женама и децом; узроци, фактори ризика и ризичне ситуације и значај одговарајућег односа стручњака, са посебним акцентом на место и улогу социјалних радника; виктимизација, потребе, подршка и помоћ жртвама; митови и предрасуде у вези са родно заснованим насиљем; систем заштите жртава, подршка и рехабилитација; будуће стратегије и рад на сузбијању родно заснованог насиља – презентирање индивидуалних планова акције.	нема података
„Моћ промене - како основати и водити	семинар (24 сата)	4 семинара	65	Едуковање и оспособљавање пружатељки социјалних услуга за формирање и вођење група	Карактеристике и организација групе (1. део), 2. Увод у групе подршке и	нема података

⁸⁸ Године у заградама означавају године прве акредитације семинара;

⁸⁹ РЗСЗ не може да прикаже податке о учесницима раздвојене по полу.

<p>групе подршке и самопомоћи за жене које су преживеле насиље у породици“ (2012)</p>				<p>самопомоћи за жене које су преживеле насиље у породици (од планирања и промовисања групе, преко одређивања профила учесница, циљева и задатака групе, успостављања протокола групе до вођења сесија предвиђених програмом „Моћ промене“); Дугорочни циљ је оснаживање, едуковање и подршка жена које су преживеле породично насиље, као и младих жена у циљу превенције насиља, по моделу програма „Моћ промене“</p>	<p>самопомоћи за жене које су преживеле насиље, 3. Фацилитаторка 4. Развој групе и вођење, 5. Карактеристике и организација групе (2. део), 6. Моћ промене: Модели програма, 7. Програм Самопоштовање, сесије: Дефинисање самопоштовања, Разумевање самопоштовања, Права, Породица и деца, Потребне, Самопроцена личних потреба, Едукација и социјализација девојчица и младих жена, Родни стереотипи и друштвене норме, Потребне</p>	
<p>„Обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама насиља“ (2012)</p>	<p>семинар (27 сати)</p>	<p>5 семинара</p>	<p>50</p>	<p>Општи циљ програма обуке је стицање основних знања и вештина за рад са жртвама насиља, које би требало да поседује сваки пружалац социјалних услуга који долази или може доћи у контакт са, пунолетном или малолетном, жртвом било које врсте насиља. Пружаоци социјалних услуга би на овај начин стекли потребне вештине и знања која ће им омогућити да препознају жртву насиља, да препознају и разумеју потребе жртве, да јој сходно томе пруже потребне информације, емотивну подршку и друге видове помоћи, као и да жртву упуте на друге надлежне службе или организације у зависности од претходно идентификованих потреба.</p>	<p>1. Виктимизација и њене последице; 2. Траума и процес опоравка; 3. Права жртва - међународно право и његова имплементација у Србији; 4. Вештине комуникације и подршка жртвама; 5. Практичне смернице за рад са жртвама насиља.</p>	<p>нема података</p>

„Сигурна кућа – рад у центру за помоћ жртвама насиља у породици“ (2008)	семинар (26 сати)	1 семинар	12	Усавршавање општих и посебних и изграђивање специфичних вештина социјалног рада путем сензибилисања и едукације професионалних социјалних радника и осталих лица укључених у систем социјалне заштите за рад са женама и децом жртвама насиља у породици; Прихватање друштвено пожељних и професионално неопходних етичких ставова према овој појави; Подизање нивоа заштите жртава насиља у породици, подизање свести и већи утицај у локалној средини о значају заштите сваке индивидуе у демократском друштву.	1. Насиље и специфичности насиља у породици; 2. Сигурна кућа као вид социјалне заштите у интегрисаном систему социјалне заштите; 3. Функционисање сигурних кућа; 4. Психо-социјална подршка жртвама насиља у породици; 5. Правна помоћ жртвама насиља у породици; 6. Финансирање сигурних кућа; 7. Примери из праксе; 8. Најчешћи проблеми у раду.	нема података
„Насиље у породици и институционална заштита“ (2008)	семинар (12 сати)	74 семинара	1794	Стицање знања о теоријским концептима, врстама, механизмима, динамици, распрострањености и последицама насиља у породици; Разумевање основних принципа у раду са феноменом насиља; Усвајање стандардних поступака и процедура у раду; Стицање вештина за идентификовање насиља, процену степена угрожености, планирање интервенција, документовање насиља и вођење евиденција; Упознавање са надлежностима у поступању релевантних служби; Препознавање и разумевање специфичних механизма моћи и контроле.	1. Основни концепти о насиљу у породици; 2. Основни принципи у раду са насиљем у породици; 3. Основни поступци и процедуре у раду са насиљем у породици у центру за социјални рад.	укључује улазни и излазни тест знања
„Организовање конференције случаја за заштиту од насиља у породици“ (2008)	семинар (6 сати)	87 семинара	1923	Интегрисати претходна знања и искуства у области заштите од насиља у породици и мотивисати стручне раднице/ке ЦСР за организовање конференција случаја; Увећати	1. О конференцији случаја – припрема конференције случаја; 2. Конференција случаја - циљеви, ток и вођење; 3. Извођење конференције случаја на примеру из праксе.	укључује улазни и излазни тест знања

				разумевање значаја мултисекторског планирања и реализације мера заштите жртви насиља; Увећати вештине за организовање конференције случаја (примену правила, поступака и процедура).		
„Координирана акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици“ (2008)	семинар (6 сати)	68 семинара	1444	Упознавање са концептима оснаживања жртве, партнерског рада у заједници и примерима „добре праксе“; Разумевање основних претпоставки и елемената модела координације и успостављање почетних договора између кључних актера у заједници.	1. Изградња партнерства у оквиру модела сарадње служби у заједници и оснаживања корисница/ка; 2. Изградња модела координације акција локалне заједнице у превенцији и заштити од насиља у породици (планирање акција у заједници);	нема провере знања
„Рад са жртвама насиља у породици у центру за социјални рад“ (2008)	семинар (12 сати)	9 семинара	241	Систематизација знања о механизмима деловања психолошке трауме и о насиљу у породици као пролонгираном трауматском искуству. <i>Стицање знања</i> о основним елементима неопходних за успостављање адекватног консултантског односа са жртвама насиља и разумевање принципа који руководе консултантски рад. <i>Стицање увида</i> у значај вредносног система жртава насиља и професионалаца за поступање у заштити жртава од насиља. <i>Упознавање</i> са техникама за вођење првог интервјуа и техникама активног слушања.	1. Основна знања о психолошкој трауми; 2. Основне карактеристике консултантског односа са жртвама насиља; 3. Вредносни системи и концепт одговорности насилника за насиље; 4. Основне методе и технике за рад са жртвама насиља.	укључује улазни и излазни тест знања
„Рад са насилницима у центру за социјални рад“ (2008)	семинар (12 сати)	11 семинара	225	Стицање вештина за препознавање и утврђивање насиља у контакту са насилником, за успостављање граница и правила у односу између стручног/е радника/ца и насилника и за примену стандардних социјалних интервенција	1. Откривање, идентификовање и утврђивање насиља; 2. Социјалне интервенције према насилнику; 3. Моћ и контрола насилника у односу на стручног/у радника/цу; 4. Индивидуални и групни третман насилника у органу старатељства.	укључује улазни и излазни тест знања

				у функцији контроле насилног понашања; <i>Разумевање</i> односа између насилника и стручног/не радника/це у центру за социјални рад; <i>Усвајање</i> кључних принципа, правила и техника у раду са насилницима; <i>Усвајање вештина</i> за организовање третмана насилника у центру за социјални рад; <i>Усвајање</i> правила за успостављање сигурности/безбедности стручних радника/ца.		
„Покретање судских поступака од стране органа старатељства“ (2008)	семинар (6 сати)	13 семинара	164	<i>Систематизација</i> знања и <i>усавршавање вештине</i> писања кривичне пријаве; <i>Упознавање</i> са промењеном улогом центра за социјални рад у поступцима пред породичним судом; <i>Стицање вештина</i> у писању тужби и поднесака суду и поступању пред судом; <i>Упознавање</i> са судском праксом и утицајем на рад правника/ца у центру за социјални рад.	1. Кривично дело насиље у породици и Законик о кривичном поступку; 2. Мере заштите од насиља у породици у Породичном закону и Закон о парничном поступку; 3. Судска пракса и ставови виших судова.	нема провере знања
„Обука професионалаца/ки за третман починилаца насиља у партнерским односима“ (2012)	семинар (56 сати)	4 семинара	51	Упознавање и усвајање савремених теоријских концепата који омогућавају комплексно, контекстуално сагледавање и разумевање динамике феномена насиља мушкараца над женама у партнерском односу, кроз усвајање специфичних вештина полазника/ца за извођење структурисаног третмана са починиоцима насиља кроз 24 групне сесије.	Упознавање са општим теоријским концептима, динамиком насиља и специфичностима починиоца насиља у партнерском односу. Представљање приступа у раду са починиоцима насиља. Сагледавање и развијање личних мотива за рад са починиоцима насиља, кроз преиспитивање личних ставова. Етички принципи у раду са починиоцима насиља и примена антидискриминаторне праксе. Карактеристике структуре и садржаја	Завршни испит и процена успешности усвојених знања и вештина.

					третмана. Структура индивидуалних сесија и разговора са жртвом, односно спровођења поступка процене за укључивање у третман. Основни концепти о групном раду и препознавање значаја групног рада у контексту третмана починилаца насиља у партнерским односима. Усвајање вештина за извођење сесија. Секундарна трауматизација код помагача/ица. Завршни испит и процена успешности усвојених знања и вештина.	
„Основни пакет обуке за рад на СОС телефону са женама са инвалидитетом које имају искуство насиља“ (2011)	семинар (31 сат)	2 семинара	15	Општи циљ програма обуке је допринос обезбеђивању квалитетне услуге "СОС телефон за жене са инвалидитетом жртве насиља" путем јачања компетенција помагача неопходних за спровођење процеса подршке путем СОС телефона. Посебни циљеви су усмерени на усвајање знања и развој вештина за рад са насиљем на СОС телефону. Кључни циљеви су усмерени на овладавање карактеристикама и процесима породичног насиља, посебно са аспекта специфичног деловања инвалидности и стицање вештина за израду и спровођење безбедносног плана и вођење телефонског разговора.	(приложен резиме) Садржај програма груписан је у 5 целина – концептуално теоријске основе програма; породично насиље; концепт услуге СОС телефона за жене са инвалидитетом са искуством насиља; безбедносни план и телефонски разговор. У оквиру ових садржаја посебно се обрађује инвалидност са аспекта социјалног модела инвалидности, насиље и основни принципи рада са насиљем и рада са женама са инвалидитетом које имају искуство насиља, место и улога СОС-а у обезбеђивању доступних услуга. Посебна пажња посвећена је телефонском разговору као методу и знањима и вештинама неопходним за успешно обезбеђивање подршке разговором на СОС телефону, процену ризика и креирање безбедносног плана изласак из насиља.	Нема података

„Системски, интервентни програм за заустављање насиља у породици“ (2008) ⁹⁰	семинар (96 сати)	1 семинар	32	Развијање способности системског мишљења, позиционирања, разумевање и повезивања, циљаног орјентисања и ефективног рада са насиљем уз употребу различитих домена рада у оквиру заједничког рада са осталим службама.	Феноменологију породичног насиља и факторе који утичу на појаву и одржавање породичног насиља; Психолошки профил жртве и насилника са принципима рада са жртвом и осталим делом система; Специфичности у раду са старима, децом и осталим осетљивим групама на системски свеобухватан начин који у програму интегрише психолошке, нормативно правне оквире и мере интервенисања у оквиру кретања кроз домене рада.	нема података
„Насиље у породици и систем интервенисања“ (2008) ⁹¹	семинар (40 сати)	1 семинар	29	Стицање савремених професионалних знања, вештина и ставова, као и развој мотивације за рад на веома сложеној и на различите начине изазовној, проблематици насиља у породици.	1. Насиље- Митови и чињенице; 2. Насиље- дефиниција, облици, узроци и последице; Насиље у породици са акцентом на злостављање и занемаривање деце и младих; 3. Мултидисциплинарни систем заштите деце и младих од злостављања и занемаривања.	нема података
„Колеге, придружите се мрежи заштите од насиља“ (2008) ⁹²	семинар (16 сати)	3 семинара	37	(општи циљ) Сензибилизација и обука професионалаца, запослених у социјалној заштити за реговање на потребе корисника у ситуацијама насиља.	1.Упознавање проблема насиља; 2. Разумевање проблема насиља и развијање ненасилних модела комуникације; 3. Упознавање са могућим интервенцијама у ситуацијама насилног понашања; 4. Професионалаци у директном раду са особама у ситуацији насиља; 5. Упознавање протокола реаговања у мрежи институција у ситуацији	нема података

⁹⁰ Програму је истекла акредитација (није обновљена):

⁹¹ Програму је истекла акредитација.

⁹² Програму је истекла акредитација.

“Превенција насиља над старијим особама”	семинар (22 сата/14 сати) ⁹³	2 семинара	27 ⁹⁴	(1) Оспособљавање стручњака који раде са старијим особама за превенцију дискриминације и насиља над старима кроз њихову сензибилизацију за овај проблем и последице до којих може довести; (2) Развој и унапређење компетенција стручњака за препознавање чинилаца који доводе до насиља, као и симптома различитих врста насиља ради благовременог откривања старијих особа које су на ризику да постану или су већ постале жртве насиља, како би им се пружила адекватна помоћ и подршка.	насиља. (1) Теоријски приступи проблемима насиља над старијим особама; национални и међународни документи који се баве правима старијих особа и препорукама о важности превенције дискриминације и насиља у овој области; маргинализација проблема дискриминације и насиља над старијим особама у систему заштите и последице до којих оно доводи. (2) Феномен насиља над старијим особама – врсте, окружење у којима се јавља, услови, фактори ризика. (3) Симптоми насиља и препознавање старијих особа које су на ризику да постану или су већ постале жртве насиља. (4) Вештине комуникације, саветодавног рада и пружања подршке старијим особама које су на ризику да постану или су већ постале жртве насиља.	нема података
--	---	------------	------------------	---	---	---------------

⁹³ С обзиром на то да табеларни подаци о трајању обуке које је доставио РЗСЗ нису увек у сагласности са подацима у резимеима обуке, наведена су оба податка.

⁹⁴ РЗСЗ не може да прикаже податке о учесницима раздвојене по полу.

„Примена антидискриминацион е праксе у раду са старијим особама“	семинар (12 сата/16 сати)	8 семинара	150	<p><i>Општи циљ Програма је унапређење антидискриминационе праксе у области социјалне и здравствене заштите старијих особа. Посебни циљеви Програма:</i> Проширивање знања и вештина професионалаца у раду са старијима које ће омогућити боље разумевање саме појаве (дискриминација старијих на свим нивоима) и њених последица, како би се унапредила анти-дискриминациона пракса и поштовање родне равноправности. Развој и унапређење компетенција стручњака да у оквиру индивидуалног приступа у раду са старијима оснажују њихове потенцијале и промовишу активну и креативну старост. Унапређење квалитета живота старијих особа.</p>	<p>(приложен резиме) 1. Правни оквир и законска регулатива антидискриминационе праксе; 2. Дискриминација над старијима; 3. Антидискриминациона пракса у раду са старијим особама; 4. Успешна комуникација као мера превенције дискриминације у раду са старијима; 5. Фактори ризика за дискриминацију особа оболелих од деменције; 6. Поремећаји понашања особа оболелих од деменције; 7. Специфичности поремећаја комуникације са особама оболелим од деменције.</p>	нема података
„Превладавање професионалног стреса“	семинар (12 сати)	4 семинара	58	<p><i>Разумевање појма стреса (типови и извори стреса - стресори и њихово порекло); Стицање знања о синдрому сагоревања; Стицање знања и вештина о новим стратегијама за превладавање професионалног стреса и о</i></p>	<p>(приложен резиме) 1. Основна знања о стресу; 2. Синдром професионалног сагоревања; 3. Анализа стресора; 4. Стратегије за превладавање професионалног стреса и синдрома сагоревања.</p>	нема података

				индивидуалним и институционалним облицима заштите од стреса и синдрома сагоревања.		
„Заштита детета од злостављања и занемаривања: примена Општег протокола“	семинар (40 сати)	9 семинара	218	<i>Опште:</i> одржавање психо-физичког здравља помагача у циљу ефикаснијег и ефективнијег рада са клијентима/корисницима услуга; <i>Посебне:</i> увећана знања о постојећим мерама и поступцима за заштиту од стреса и синдрома професионалног сагоревања; <i>Специфичне:</i> способности опажања знакова професионалног стреса и симптома синдрома сагоревања; свест о њиховом значају, боље саморазумевање и мотивисаност за (само)заштиту; вештине мишићне релаксације.	(приложен резиме) Програм обуке се састоји од следећих 5 модула: 1. Препознавање, откривање и пријављивање злостављања и занемаривања детета; 2. Процена ризика, безбедности, стања и потреба злостављаног и занемареног детета и породице; 3. Интервенције са злостављаним и занемареним дететом и породицом; 4. План заштите детета; 5. Превенција синдрома изгарања и секундарне трауматизације у раду са злостављаном, занемареном децом и породицама.	нема података
„Заштита детета од злостављања и занемаривања у установама социјалне заштите: примена Посебног протокола“	семинар (40 сати/32 сата)	2 семинара	54	<i>Општи циљ</i> програма обуке је развој знања, вештина и ставова стручњака у установама социјалне заштите за смештај корисника, за примену: 1. обавезујућих докумената која се односе на заштиту деце од злостављања и занемаривања у систему социјалне заштите, 2. проактивних стратегија и процедура за спречавање и умањење ризика од злостављања и занемаривања, 3. реактивних мера	(приложен резиме) 1. Ризици, појавни облици, узроци, и последице злостављања и занемаривања деце у институцијама; 2. Проактивне стратегије за спречавање ризика од злостављања и занемаривања деце у институцијама; 3. Препознавање, откривање и пријављивање злостављања и занемаривања детета у установи; 4. Процена ризика, безбедности, стања и	нема података

			<p>у ситуацијама у којима је постоји сумња или је присутно злостављање и занемаривање детета којим се обезбеђује брз и координисани поступак којим се прекида злостављање, штити дете од даљег злостављања и занемаривања и обезбеђује одговарајућа интервенција за опоравак и даљи безбедан развој детета. <i>Посебни циљеви</i> програма обуке: детаљно познавање и примена проактивних стратегија и процедура за спречавање и умањење ризика од злостављања и занемаривања у институционалном окружењу; детаљно познавање поступака у оквиру процеса заштите, укључујући препознавање, откривање, пријављивање, истраживање и доказивање злостављања, као и вођење документације; оспособљеност за процену ризика, стања и потреба детета изложеног злостављању и занемаривању и остале деце и оспособљеност за примену неодложних интервенција у заштити детета/ деце; усвајање</p>	<p>потреба злостављаног и занемареног детета и остале деце у установи; 5. Неодложне интервенције у заштити детета у институцији; 6. План заштите злостављаног и занемареног детета; 7. Улога и сарадња Интерног и Екстерног тима за заштиту детета и Тима за вођење евиденције и документације; 8. Превенција синдрома изгарања и секундарне трауматизације у раду са злостављаном и занемареном децом.</p>	
--	--	--	---	---	--

				<p>знања и вештина везаних за мултисекторску сарадњу у процесу заштите деце; усвајање знања и вештина спречавања и интервенције код секундарне трауматизације помагача/стручњака; усвајање вештина информисања деце о сексу, личним границама и личној безбедности и о механизмима независног и аутономног пријављивања злостављања и занемаривања у установи; овладавање вештинама оснаживања деце у установи да активно учествују у процесу спречавања и заштите од злостављања и занемаривања.</p>		
„Интервенције центра за социјални рад у заштити деце од злостављања и занемаривања“	семинар (24 сата)	7 семинара	121	<p>Упознавање и овладавање савременим приступима, вештинама и методама интервенција у случајевима злостављања и занемаривања деце са становишта рада ЦСР и везама које центар има са другим службама у заједници. У складу са Општим протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања, циљ програма је и разумевање практичних аспеката његове примене у социјалној</p>	(приложен резиме) Полазници се обучавају о поступцима и корацима у процесу заштите деце у ЦСР, примени различитих метода процене ризика, безбедности, снага и потреба, техникама и стратегијама за интервјуисање детета-жртве, детета-сведока, сарадника из заједнице, незлостављајућег родитеља и злостављача, техникама и стратегијама за ангажовање детета и породице у процени и	нема података

				<p>заштити. Програм да развија технике, знања и вештине за рад на препознавању, процени, планирању и спровођењу интервенција ЦСР, сходно законским одређењима и основним улогама ове службе у систему социјалне заштите и у локалној заједници.</p>	<p>планирању, вештинама културно-компетентне праксе, изради налаза и мишљења и сведочењу и учешћу у судским поступцима у области за заштиту деце од злостављања и занемаривања. Елементи су међусобно повезани и усаглашени и у потпуности операционализују актуелне законске прописе, процедуре и савремене приступе у стручној пракси.</p>	
<p>„Иницијални тренинг за (телефонске) саветнике“</p>	<p>семинар (115 сати)</p>	<p>7 семинара</p>	<p>151</p>	<p>Циљ обуке је да обезбеди околности и структурирано учење чиме би се едукантима омогућило да развију вештине и знање које је потребно да би били успешни (телефонски) саветници, уз подршку супервизора. Затим, рад на елиминацији директне и индиректне дискриминације, усвајање става једнаких могућности, овладавање вештинама саветодавног разговора који је пун поштовања, вредновања и прихватања и који омогућује клијенту да изрази и истражи своје мисли, осећања и акције. Циљ обуке је и овладавање проценом ризика за злостављању и занемарену децу. Циљ обуке је и овладавање елементарним знањима о дечијем развоју, развојним задацима и темама менталног здравља као и</p>	<p>(приложен резиме) Садржај програма се односи на савладавање базичног модела саветовања и основних вештина везаних за саветовање. Развијање разговора (почетак, средишњи део разговора и завршетак разговора), истраживање опција, активно слушање и емпатија, разговори о осећањима, јака осећања и трауме, заштита деце и давање савета и информација и сарадња са другима, вођење администрације и теме – суицид, самоповређивање, породично и вршњачко злостављање, занемаривање, губитак и процес туговања, предрасуде. Наглашава се уважавање утицаја развојне фазе у којој се дете/млада особа налазе на саветовање, истиче се принцип поверљивости и значај супервизије.</p>	<p>нема података</p>

				начинима на које деца и млади испољавају своје трпљење. Развија се разумевање Конвенције о правима детета и Општег протокола о заштити деце од занемаривања и злостављања.		
--	--	--	--	--	--	--

Назив програма обуке	Тип обуке	Укупн и број обука	Укупни број учесника	Садржај обуке	Начин провере знања
„Уједначавање праксе у раду са жртвама насиља у породици“ (2014) ⁹⁵	едукација без провере знања (национална конференција)	1	112 ⁹⁶	Конвенција Савета Европе за спречавање и сузбијање насиља над женама и насиља у породици; имплементација Стратегије за борбу против насиља АП Војводине; рад са децом и младима као превенција родно заснованог насиља; рад полиције на сузбијању насиља над женама; Мултисекторска сарадња на заштити жена од насиља на локалном нивоу; представљање сета минималних стандарда за услугу СОС телефона; представљање веб платформе посвећене борби против насиља над женама.	
„Интервенције ЦСР у заштити жртава насиља, злостављања и занемаривања“ (2014)	едукација без провере знања	нема података	82	Начин евидентирања жртава насиља; улога и начин поступања интерних тимова; израда процедура за поступање; начин евиденције и документовања рада Тима; улога и поступање Тима у локалној средини.	едукација без провере знања
„Саветодавно-терапијске услуге у социјалној заштити – Третман починилаца насиља у партнерским односима као нова услуга у социјалној заштити“ (2014)	едукација без провере знања (конференција)	нема података	57	Представљање резултата истраживања примене Протокола о међусекторској сарадњи у процесу заштите жртава насиља у породици; Представљање модела за мониторинг и евалуацију Споразума; Представљање модела јединствене базе података о насиљу у породици.	
„Подршка примени Посебног протокола за заштиту жена у партнерском насиљу“ (2014)	едукација без провере знања	нема података	98	Сагледавање проблематике породичног насиља са правног, социјалног, психолошког, педагошког и социолошког приступа; Секундарна виктимизација жртава породичног насиља са студијом случаја; Примена Споразума о сарадњи и ефикасном деловању у заштити жртава насиља у породици у локалној заједници – предности и недостаци у пракси.	
„Подршка жртвама насиља у породици	едукација без	нема података	53	Феноменологија породичног насиља; Специфичности у раду са децом и младима жртвама насиља; Специфичности у раду са старим и болесним	едукација без

⁹⁵ Године у заградама означавају годину реализације догађаја.

⁹⁶ Комора социјалне заштите није приказала податке раздвојене по полу учесника/ца.

у Центру за социјални рад“ (2014)	провере знања	ка		особама жртвама породичног насиља и занемаривања; Специфичности у раду са насилником; Примена Општег и Посебног протола о заштити деце и младих жртава породичног насиља; Мрежа сарадње и комуникације унутар одељења ГЦСР; Мере породичноправне заштите за заустављање насиља у породици; Анализа случаја из праксе.	провере знања
„Развој услуга социјалног становања за жене жртве насиља“ (2014)	едукација без провере знања	1	60	Правни оквир за реализацију услуге третмана; Третман починилаца насиља у партнерским релацијама у ГЦСР у Београду, Новом Саду, Краљеву и Чачку; Саветодавно-терапијске услуге у социјалној заштити.	едукација без провере знања
„Интервенције ЦСР у заштити жртава насиља, злостављања и занемаривања“ (2015)	едукација без провере знања (округли сто)	нема података	91	Насиље у партнерским односима	
„Невидљиви сведоци и двоструке жртве: Веза између насиља према женама и злостављања деце“ (2015)	едукација без провере знања	5	137	Ефекти новог начина рада у заштити жена жртава породичног насиља у општинским одељењима ГЦСР; Студија случаја.	едукација без провере знања
„Породично-правни одговор јавних служби на насиље према женама и деци у породици“ (2015)	едукација без провере знања	2	52	Концепт искључиве одговорности насилника за насиље у раду са жртвама насиља; Рад са жртвама насиља у породици.	едукација без провере знања
„Насиље у породици – принципи, начела и поступање у раду са жртвама, деловање за подизање свести јавности и појединца“ (2015)	едукација без провере знања (међународна конференција)	-	није достављен број	Заштита жртава криминалитета: међународно и европско право и политика; Жртве криминалитета, родно базирано насиље и ресторативна правда: европске политике, национална законодавства и пракса.	
„Дужна пажња у борби против насиља над женама“ (2014)	национална конференција	1	133	Потреба за националним умрежавањем: Завршна конференција IMPACT пројекта у Барселони – пренос искустава; Европска мрежа за рад са починиоцима насиља у породици (WWP) – циљеви, могућности приступања мрежи; Национална мрежа за рад са починиоцима насиља у породици, модели организовања мреже; Нацрт Правилника о месту и начину спровођења психосоцијалног третмана; Предлози ка	

				Министарству правде и Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.	
„Унапређење система заштите жртава насиља у породици кроз успостављање система за мониторинг и евалуацију“ (2014)	конференција	1	8	Искуства збрињавања жена жртава насиља у социјалном становању у Апатину; Искуства збрињавања жена жртава насиља у социјалном становању у Сремској Митровици; Услуга социјалног становања у заштићеним условима и насиље над женама; Развој услуга социјалног становања у европским земљама.	Едукација без провере знања
„Заштита жртава – међународно право, национална законодавства и пракса“ (2014)	међународна конференција	нема података	није достављен број	Улога супервизора у интерном тиму за насиље; Начин евидентирања жртава насиља;	
„Рад са починиоцима насиља: примери добрих пракси“ (2014)	(трибина)	1	19	Представљање резултата спровођења „Третмана за починиоце насиља у партнерским односима“ у ЦСР Града Суботице	
„Ефикаснија заштита жртава породичног насиља у општини Кикинда“ (2014)	(међународна конференција)	1	16	Професионалци који се баве психосоцијалним третманом починилаца насиља у партнерским односима	
„Насиље у партнерским односима“ (2014)	(трибина)	1	15	Одговор државе на насиље; Протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља у породици.	
„Психосоцијални третман починилаца насиља у партнерским односима – још један корак ка успостављању услуге“ (2014)	(трибина)	нема података	25	Јавне институције у борби против насиља; Облици породичног насиља; Моћ промене; Вршњачко насиље; Насиље у породици – законска регулатива.	
„Улога супервизора у интерном тиму за насиље“ (2014)	округли сто	1	12	Феноменологија породичног насиља; Специфичности у раду са децом и младима жртвама насиља; Специфичности у раду са старим и болесним особама жртвама породичног насиља и занемаривања; Специфичности у раду са насилником; Примена Општег и Посебног протокола о заштити деце и младих жртава породичног насиља; Мрежа сарадње и комуникације унутар одељења ГЦСР; Мере породичноправне заштите за заустављање насиља у породици; Анализа случаја у пракси.	едукација без провере знања
„Национална мрежа пружаоца услуге третмана починилаца насиља у	округли сто	-	16	Препознавање ризика за насиље према жени кроз злоупотребу детета – процена фактора и ризика; Препознавање везе између насиља према	едукација без

партнерским односима“ (2015)				женама и злостављања деце и институционална интервенција; Поверовање детета и одржавање личних односа са родитељем које дете није поверено у случајевима кад постоји насиље; Родитељски стил насилног родитеља, проблеми у родитељству жртве.	провере знања
„Представљање резултата спровођења ‘Третмана за починиоце насиља у партнерским односима’ у ЦСР Града Суботице“ (2014)	(округли сто)	1	31	Третман починилаца насиља у партнерским односима у Споразуму о поступању и сарадњи установа, органа и организација на територији Крагујевца; Мрежа пружаоца третмана починиоца насиља у породици; Споразум за формирање мреже пружаоца третмана починилаца насиља у породици и партнерским односима; Разрада кључних елемената Споразума мреже пружаоца третмана; Реализовани задаци од формирања иницијативног Одбора мреже; Укључивање у Европску мрежу за рад са починиоцима насиља; План активности Мреже за 2015. и 2016. годину.	
„Протоколи о поступању Полиције и Центра за социјални рад у случајевима насиља у породици“ (2014)	трибина	1	24	Третман починилаца насиља у партнерским односима као интегрални приступ у процесу злостављања; Начело опортунитета по ЗКП-у; Искуства у примени третмана починилаца насиља у партнерским односима у Нишу, Крагујевцу и Лесковцу; Досадашња искуства – тешкоће и научене лекције у развоју и примени психосоцијалног третмана.	
„Заштита од насиља“ (2014)	трибина	1	17	Евиденција надлежних институција о насиљу у породици; Последице које насиље има према женама у партнерском односу и у односу на децу и одговор јавних служби на овај проблем; Поступање судова и ЦСР у Београду, Новом Саду и Крагујевцу у поступцима за издавање мера заштите у породици у случајевима када је страна у поступку била жена која има малолетну децу.	едукација без провере знања
„Насиље у партнерским односима – третман починилаца насиља – нова услуга у социјалној заштити на регионалном нивоу“ (2015)	трибина	-	65	Насиље у породици – принципи и поступање у раду са жртвама; Откривање насиља и идентификовање насиља у породици; Утврђивање насиља и деловање након утврђивања; Митови и предрасуде о насиљу.	едукација без провере знања
„Рад са злостављаном децом“	Едукација без провере знања	1	20		едукација без провере

					знања
„Насиље над децом са сметњама у развоју“	Едукација без провере знања	1	38		
„Заштита деце од сексуалног злостављања у Јужнобачком округу“	Округли сто	1	14		
„Заштита старих од насиља у породици“	Едукација без провере знања	1	-		

Назив програма обуке	Тип обуке	Укупни број обука	Укупни број учесника	Циљеви обуке	Садржај обуке	Начин провере знања
“Насиље у породици и институционална заштита” (2010-2014) ⁹⁷	семинар ⁹⁸	56 семинара	1082 (53 жене)	Идентификовање насиља, процена ризика и планирање мера поступања; Пружање смерница за поступање у ситуацијама насиља у породици; Перманентна обука за поступање у ситуацијама насиља у породици; Вођење евиденција о насиљу у породици; Редовно праћење и процена ефеката предузетих мера; Адаптација, промена и допуна поступака и мера; Координирана размена информација са другим институцијама (тужилаштво, суд, здравствене установе, центри за социјални рад, школе и друге службе).	Основни теоријски концепти о насиљу у породици; Насиље у породици; Уобичајене предрасуде о насиљу у породици и у партнерском односу; Принципи насиља у породици; Карактеристике насиља у породици; Последице насиља у породици; Друштвена подршка; Надлежности и интервенције институција.	нема података

⁹⁷ Године у заградама означавају године реализације семинара.

⁹⁸ Нема податка о броју сати реализације семинара;

“Спровођење антидискриминационих политика”	семинар	6 семинара	91 (6 жена)	Стицање знања неопходних за разумевање значаја спровођења антидискриминационих политика и за препознавање евентуалне дискриминације у непосредном радном окружењу	Дискриминација - основни појмови, узроци и последице, облици и типови, говор мржње; Правни и институционални оквир борбе против дискриминације; Родна равноправност и родно засновано насиље; Дискриминација заснована на роду; Механизми за унапређење родне равноправности.	нема података
“Поштовање равноправности”	семинар	нема податка	нема податка		Појам расне, верске и полне дискриминације; Најчешће појаве исказивања нетрпељивости; Улога језика у промовисању равноправних могућности; Појам лице са посебним потребама; Начини пружања помоћи у остварењу права лица са посебним потребама.	нема података
“Поступање полиције у складу са Посебним протоколом о поступању полиције у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима” (2013)	семинар	нема података	1300 и 57 едукованих едукатора		Облици-манифестације испољавања насиља у породици; Чланови породице по Кривичном законик; Општи принципи у заштити жена жртава насиља у породици и у партнерским односима; Пријављивање насиља над женама у породици и у партнерским односима путем телефонског позива; Упућивање и долазак полицијских службеника на место догађаја насиља над женама у породици и у партнерским односима; Најчешћи ризици; Документовање догађаја; Изјаве подршке жртвама насиља над женама у породици и у партнерским односима; Сарадња са другим установама и институцијама које се баве насиљем над женама у породици и у партнерским односима.	Провера знања полицијских службеника реализује се путем испита, а састоји се из теоријског и практичног дела. Проверу врши комисија у саставу председник и два члана.
“РЕАЦЕ модел за обављање службеног разговора” (2014)	семинар	-	-	Прикупљање информација, доказа и утврђивања истине; Лица из рањивих група било да су у својству жртве, сведока или осумњиченог, морају у сваком тренутку добити адекватан третман; Перманентна обука за вођење структурисане и професионалне	Дефиниција службеног разговора; Принципи обављања службеног разговора; Вештине комуникације (планирање и припрема, успостављање доброг односа, вештине слушања и вештине испитивања); Структура модела РЕАЦЕ; Укључивање и објашњавање; Модел слободног присећања и модел усмерене	нема података

				комуникације води ка унапређењу вештина вођења разговора и вештина слушања; Препознавање техника комуникације олакшавају одвијање разговора са испитаником; Планирање и припрема обезбеђују спремност за вођење разговора који ће бити у складу са полицијском етиком; Технике PEACE модела пружају могућност да се изгради однос поверења, обезбеди контрола вођења разговора и смањи утицај личних предрасуда; Подизање самопоуздања и стицање вештина опажања приликом вођења информативног разговора.	комуникације; Закључивање разговора.	
„Рад полиције са маргинализованим, мањинским и социјално рањивим групама“ (2012-2014);	семинар	23 семинара	396 (48 жена)	нема података	нема података	нема података
“Рад полиције у заједници” (2015)	нема података	нема података	нема података	нема података	нема података	нема података

Назив програма обуке	Тип обуке	Укупни број обука	Укупни број учесника	Циљеви обуке	Садржај обуке	Начин провере знања
„Кривично правна заштита од насиља у породици“ (2013) ⁹⁹	семинар (6 сати)	2 семинара	нема податка	нема податка	Појам породице, узроци насиља у породици и врсте насиља; Национална стратегија; национално законодавство и (не)усклађеност са међународним правним актима; предност тужилачке истраге у откривању, доказивању или спречавању кривичних дела НуП; појачана сарадња релевантних актера; поступање суда у извођењу и оцени доказа према одредбама ЗКП; положај и заштита оштећених лица у поступцима	без провере знања

⁹⁹ Година у загради означава годину када је семинар први пут изведен.

					пред судом; КЗ, ЗКП, Закон о прекршајима и Породични закон; улога и значај ЦСР; саслушање сведока (посебно осетљив сведок); поступање суда по редовним и ванредним правним лековима; значај судско медицинског прегледа за документовање насиља у поступку; судско медицински аспекти поступања код насиља у породици;	
„Жене које су убиле своје насилнике“ (2012)	саветовање	4 саветовања	77 учесника ¹⁰⁰	нема податка	филм „Жене које су убиле своје насилнике“ (И. Кисић); дискусија о сличним примерима и анализа хипотетичких случајева; чл.8 Европске конвенције о људским правима (право на приватност и обавезе јавних власти); упоредно правни положај жртве насиља у породици и партнерским односима као починиоца кривичних дела;	без провере знања
„Грађанско правна заштита од насиља у породици – извршење у породично правним односима“ (2014)	семинар (5 сати)	2 семинара	нема податка	нема податка	поступање суда у извршењу одлука из Породично правних односа; поступање ЦСР у поступцима извршења одлука из Породично правних односа; дискрија;	без провере знања
„Грађанско правна заштита од насиља у породици“ (2013)	семинар – напредна обука (5 сати)	4 семинара	нема податка	нема податка	право детета на партиципацију; психолошки аспекти партиципације; дискусија; мишљење детета, дискусија; грађанско-правна заштита од насиља у породици: врсте насиља, психолошко насиље; активна легитимација за покретање поступка за заштиту од НуП; процена безбедности жртве; деца као индиректне жртве насиља; одржавање личних односа детета са родитељем са којим не живи према којем је одређена мера заштите од НуП; дискусија;	без провере знања
„Примена антидискриминационог законодавства у Републици Србији“ (2015)	семинар (четири дана)	5 семинара	нема податка	нема податка	општи појам дискриминације и основни типови; родна равноправност; облици дискриминације; међународни извори права и регионални стандарди и механизми заштите од дискриминације; употреба знаковног језика пред судом; Повереник за заштиту од равноправности (институција и поступак); пракса Повереника	без провере знања

¹⁰⁰ Правосудна академија не води податке о учесницима разврстано према полу.

					(студије случаја); механизми против дискриминације особа са инвалидитетом; Закон о равноправности полова, Закон о заштити особа са инвалидитетом, подзаконска акта, примена ЗПП у овим предметима; судска пракса; кривично правна заштита у случајевима дискриминације; казнене одредбе Закона о забрани дискриминација;	
„Дискриминација и насиље у породици“ (2014)	радионица (5 сати) почетна обука	2 радионице	нема податка	1. Разумевање правног оквира у области насиља у породици и његова адекватна примена у пракси; 2. Разумевање појма дискриминације, могућности грађанскоправне заштите од дискриминације, улога родних стереотипа и предрасуда и обавеза њихове елиминације; 3. Адекватна примена међународних стандарда и норми које обавезују РС, посебно релевантних пресуда Европског суда за људска права, те њихове инкорпорације у текст пресуде; насиље у породици у ситуацији поделе имовине;	Постојећи правни оквир у области дискриминације и насиља у породици; решавање задатака; представљање задатака; завршни коментари и питања;	без провере знања
„Психо-социјални третман починиоца насиља у породици и партнерским односима“ (2012)	семинар (4 сата)	3 семинара	58 учесника/це	нема податка	третман починиоца насиља у породици; одложено кривично гоњење - упућивање на психосоцијалну терапију починиоца насиља у породици и партнерским односима; искуство у сарадњи тужилаштва и ЦСР Крагујевац; сарадња ГЦСР Београд и основних тужилаштва у Београду; дискусија;	без провере знања
„Борба против сексуалног и родно заснованог насиља - увод“ (2011)	семинар (5 сати)	5 семинара	297 учесника/ца ¹⁰¹	нема податка	Основни појмови; преглед стања у правосудном систему РС; правни оквир равноправности полова; међународни извори права (CEDAW Конвенција); домаћи извори права; Закон о забрани дискриминације и Закон о	без провере знања

¹⁰¹ Наведен је укупни број учесника на три семинара из циклуса „Борба против сексуалног и родно заснованог насиља“ (129 судија, 41 тужилац, 79 судијских и тужилачких сарадника, 48 полазника почетне обуке Правосудне академије)

					равноправности полова; дискусија;	
„Борба против сексуалног и родно заснованог насиља – грађанско правна заштита“ (2011)	семинар (5 сати)	5 семинара		нема податка	породично правна заштита; Закон о раду; Закон о равноправности полова; примена ЗПП (активна легитимација за подношење тужбе, врсте тужби, привремене мере, правила доказивања, тужбе Повереника и других лица, посебан процесно-правни положај лица које се свесно изложило дискриминацији, сходна примена одредби ЗПП и ЗИП; судска заштита према Закону о равноправности полова; судска заштита према Закону о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом); дискусија;	без провере знања
„Борба против сексуалног и родно заснованог насиља – кривично правна заштита“ (2011)	семинар (5 сати)	5 семинара		нема податка	трговина људима; насиље у породици; кривична дела против полних слобода; казнене одредбе Закона о забрани од дискриминације; дискусија;	без провере знања

Назив програма обуке	Тип обуке	Укупни број обука	Укупни број учесника	Циљеви обуке	Садржај обуке	Начин провере знања
“Заштита од дискриминације: законодавство и пракса” (2010) ¹⁰²	семинар (6 сати)	1 семинар	14	Упознавање са законским одредбама; упознавање са облицима дискриминације; јачање свести о једнаком грађанском статусу запослених;	Једнака доступност радних места; једнака могућност за напредовање и награђивање и остваривање права заштите; примена начела једнакости у односима са странкама; облици дискриминације; како поштовати принцип једнакости;	без провере знања
“Заштита од дискриминације” (2012-2013)	семинар (6 сати)	3 семинара	40	Упознавање полазника са антидискриминационим законодавством, одредбама Закона о забрани дискриминације, правима и обавезама које из њега проистичу и развијање способности препознавања дискриминације и правилног реаговања у случајевима дискриминаторног поступања. ¹⁰³	Феномен дискриминације; Дефинисање основних појмова; Облици дискриминације; Антидискриминациони нормативни оквир; Инструменти правне заштите од дискриминације; Међународни стандарди о националним телима за равноправност; Повереник за заштиту равноправности: улога и надлежност; Реаговање у случајевима дискриминације; Превенција дискриминације и унапређивање остваривања равноправности, са посебним освртом на родну равноправност, пол и род као лична својства и родно сензитивни језик; Поступак пред Повереником за заштиту равноправности; Судска заштита од дискриминације; Примери из праксе (пракса домаћих и међународних судова); Место и улога других организација за пружање помоћи жртвама дискриминације.	без провере знања
“Родна равноправност”	семинар	4	29	Стицање основних знања у области родне равноправности и родно	Основни појмови (род и пол, родни идентитет, родне улоге, родна једнакост и	без провере

¹⁰² Године у заградама означавају године реализације едукације;

¹⁰³ Из програма обуке за 2015. годину.

(2011-2012)	(6 сати)	семинара		заснованог насиља.	родна равноправност, дискриминација, родна перспектива (<i>gender mainstreaming</i>), род и језик; Родно базирано насиље; појам, облици, карактеристике, фактори који доприносе његовом јављању и последице; Међународни стандарди о родној равноправности и родно базираном насиљу; Правни оквир Републике Србије у области родне равноправности и родно базираног насиља; Механизми родне равноправности у Србији.	знања
“Заштита људских права и Заштитник грађана” (2012)	семинар (5 сати)	2 семинара	25	Унапређење знања полазника о законом прописанима модалитетима сарадње између Заштитника грађана и органа управе ради остваривања права грађана ¹⁰⁴ .	Надлежности Заштитника грађана; Обавезе државних органа који проистичу из Закона о Заштитнику грађана; Поступак контроле законитости и правилности рада органа управе; Модели сарадње са државним органима; Поступање по датим препорукама Заштитника грађана.	без провере знања
“Механизми за праћење примене основних међународних уговора о људским правима” ¹⁰⁵	семинар (5 сати)	нема података	нема података	Упознавање полазника са механизмима надзора над применом основних међународних уговора о људским правима, као и о обавезама Републике Србије у спровођењу препорука и закључних коментара уговорних тела УН.	Преглед основних међународних уговора о људским правима; Методологија извештавања по ратификованим основним међународним уговорима о људским правима; Садржај закључних примедби уговорних тела УН у вези са извештајима Републике Србије о примени ратификованих основних међународних уговора о људским правима.	без провере знања
„Мобинг – спречавање и заштита од злостављања	семинар	7 семинара	128	Унапређење знања државних службеника за спречавање и заштиту од	Закон о спречавању злостављања на раду – примена у државним органима; Правилник о правилима понашања послодаваца и	без провере знања

¹⁰⁴ Садржај је преузет из Програма општег континуираног стручног усавршавања државних службеника за 2015 (што садржински не мора да одговара реализованим програмима из претходних периода);

¹⁰⁵ Семинар је наведен у програму обуке, али нису достављени подаци о реализацији.

на раду”				злостављања на раду.	запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду; Улога особе за подршку; Процедуре у споровима поводом злостављања на раду на основу Закона о мирном решавању радних спорова; Искуства из досадашње праксе у споровима против злостављања на раду.	
----------	--	--	--	----------------------	---	--

Назив програма обуке	Тип обуке	Укупни број обука	Укупни број учесника	Циљеви обуке	Садржај обуке	Начин провере знања
“Насиље у породици” (2011) ¹⁰⁶	курс (6 сати)	нема податка	нема податка	1. Унапредити разумевање интегративног приступа насиљу у породици; 2. Унапредити знања значајна за процену и базично интервенисање у раду са породицама у насиљу у пракси здравствене заштите; 3. Идентификовати значај мреже, улогу и задатке здравствених радника у мержи и приступу породици са насиљем.	Насиље у породици – породица као целина; последице на раст и развој деце; препознавање насиља и брзо реаговање представника здравственог система, добра процена, развој личне осетљивости здравствених радника и сарадника; приступ је мултидисциплинаран; законски оквир као смернице за интервенцију; интервенције породичне терапије (зависно од типа насиља, ризика, успостављене сарадње); успостављање ефикасне мреже;	без непосредне или одложене провере знања;
“Насиље у породици – улога изабраног лекара” (2012)	стручни састанак (2 сата)	нема податка	нема податка	1. Препознавање случајева породичног насиља; 2. Појавни облици насиља; 3. Последице насиља по телесно здравље жена; 4. Одговор здравственог система на насиље; 5. Улога здравственог радника у домовима здравља.	уознавање са карактеристикама насиља у породици и насиља према женама; зашто жене остају у насилним везама; последице насиља на здравље жена; модел поступања у здравственим установама и документовање телесних повреда; упознавање са законском регулативом; улога изабраног лекара;	без непосредне или одложене провере знања;

¹⁰⁶ Година у загради означава годину акредитације. Овај семинар по подацима ЛКС није реакредитова, а у формулару аутори наводе да се ради о реакредитацији;

“Насиље у породици – проблем целе заједнице” (2012)	курс (6 сати)	нема податка	нема податка	1. Препознавање случајева породичног насиља; 2. Сардања са локалним самоуправана и умрежавање; 3. Последице насиља по телесно здравље жена; 4. Одговор здравственог система на насиље; 5. Улога здравствених радника у домовима здравље.	жене и деца ризичне групе; Општи и Посебни протокол; зашто жене остају у насилним везама; последице на здравље жена; модел поступања у здравственим установама и документовање телесних повреда; законска регулативе и судско-медицински аспекти; сарадња релевантних установа; улога НВО и СОС телефона и квалитетна комуникација са жртвом; улога патронажних сестара; третман са починиоцима насиља;	провера знања тестом;
“Насиље и систем здравствене заштите” (2012)	курс (6 сати)	нема податка	нема податка	1. Упознавање са различитим облицима насиља над женама и децом; 2. Едукација здравствених радника о поступању са жртвама насиља; 3. Сензибилизација о проблем насиља (учесталост појаве); 4. Успешна интервенција у случају насиља и интерсекторска сарадња; 5. Едукација о примени посебног протокола о заштити деце од злостављања и занемаривања;	Врсте насиља над женама и децом и последице по здравље; динамика насилних односа; улога здравствених служби у случајевима насиља; како заштиту жртву насиља и како успешно интервенисати; сумња на насиља и препознавање насиља; вештине комуникације са жртвом насиља; правовремено интервенисање и хитна интервенција; комуникација са представницима осталих система у локалној заједници; документовање и рад у складу са посебним протоколима здравственог система;	провера знања тестом;
“Насиље над женама” (2014)	стручни састанак (1 сат)	нема податка	нема податка	1. Упознавање са појмом насиља у породици, партнерско насиље, препознавање; 2. Упознавање са врстама насиља и насилника и законске одредбе које штите од насиља; 3. Упознавање са начином пријављивања – коме, како где; 4. Превенција насиља, кампање, СОС телефони; 5. Упознавање са Општим протоколм о поступању у сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерском односу.	дефиниција насиља према женама; препознавање неравноправног однос са мушкарцима; дефиниција родно заснованог насиља из међународних докумената; изложеност вишеструко маргинализованих група жена; распрострањеност насиља; законска одређења;	без непосредне или одложене провере знања;
“Насиље у породици и партнерским односима” (2014)	тест (5 сати)	нема податка	нема податка	1. Буђење свести здравствених радника да је откривање, адекватно документовање и адекватно поступање	препознавање образаца насиља у породици и њихових последица по здравље жена; постављање питања о насиљу – кога, зашто и шта питати; адекватно поступање са жртвом	тест 50 питања и случај

			<p>са жртвама насиља њихова професионална обавеза; 2. Упознавање са обрасцима насиља и тактикама којима се служи насилник; 3. Упознавање са стереотипима и начинима оправдавања насиља, здравственим последицама и синдромом претучене жене; 4. Вештине за пружање подршке и помоћи жртвама насиља; 5. Да се већи број здравствених радника активно и на прави начин укључи у борбу против родно условљеног насиља.</p>	<p>насиља (медицински је збринут и документовати насиља); оспособљавање за процену безбедности жртве (степен опасности); оспособљавање да се жртви насиља одмах ставр на располагање сви ресурси којима се располаже у заједници.</p>	
--	--	--	---	---	--

АНЕКС 2 НОРМАТИВНИ ОКВИР И МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ

1. НОРМАТИВНИ ОКВИР

*Устав Републике Србије*¹⁰⁷

- Држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности¹⁰⁸.
- Устав гарантује једнакост пред уставом и законом и право на једнаку законску заштиту, без дискриминације и забрањује сваку дискриминацију, по било ком основу¹⁰⁹. Он јемчи: право на достојанство и слободан развој личности¹¹⁰; право на живот¹¹¹; неповредивост физичког и психичког интегритета¹¹²; право на једнаку заштиту права и на правно средство¹¹³ и право на заштиту физичког и психичког здравља¹¹⁴.
- Устав јемчи посебну заштиту породице, мајке, самохраног родитеља и детета¹¹⁵.

*Међународни пакт о грађанским и политичким правима*¹¹⁶

- Пред законом су сви једнаки и имају право на једнаку законску заштиту без икаквог разликовања. Закон ће забранити сваку дискриминацију и зајемчити свим лицима подједнаку и ефикасну заштиту против сваке дискриминације, између осталог, на основу пола¹¹⁷.
- Свако људско биће има право на живот¹¹⁸, слободу и личну безбедност¹¹⁹.

*Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима*¹²⁰

- Државе признају да треба да буде пружена што шира заштита и помоћ породици која је природни и основни саставни део друштва, као и да треба предузети посебне мере заштите и помоћи у корист деце и младих, без икакве дискриминације¹²¹.
- Право је сваког лица на најбоље физичко и ментално здравље које може да постигне¹²²

*Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена*¹²³

- Дискриминација жена означава сваку разлику, искључење или ограничење у погледу пола, што има за последицу или циљ да угрози или онемогући признање,

¹⁰⁷ "Сл. гласник РС", бр. 98/2006

¹⁰⁸ чл. 15. Устава

¹⁰⁹ чл. 21. Устава

¹¹⁰ чл. 23. Устава

¹¹¹ чл. 24. Устава

¹¹² чл. 25. Устава

¹¹³ чл. 36. Устава

¹¹⁴ чл. 68. Устава

¹¹⁵ чл. 66. Устава

¹¹⁶ "Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори", бр. 7/71

¹¹⁷ чл. 26. Међународног пакта о грађанским и политичким правима

¹¹⁸ чл. 6. Међународног пакта о грађанским и политичким правима

¹¹⁹ чл. 9. Међународног пакта о грађанским и политичким правима

¹²⁰ "Сл. Лист СФРЈ – Међународни уговори", 7/71

¹²¹ чл. 10. Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима

¹²² International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 12, доступно на

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/cescr.aspx>

¹²³ "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр 11/81

остварење или вршење од стране жена, људских права и основних слобода на политичком, економском, друштвеном, културном, грађанском или другом пољу, без обзира на њихово брачно стање, на основу равноправности мушкараца и жена¹²⁴.

- Државе имају обавезу да спроводе свим одговарајућим средствима која им стоје на располагању и без одлагања, политику отклањања дискриминације жена, а посебно да усвоје одговарајуће законске и друге мере, укључујући и санкције кад је потребно, којима се забрањују сви видови дискриминације жена; да уведу правну заштиту права жена на равноправној основи с мушкарцима и да преко надлежних националних судова и других јавних институција обезбеде ефикасну заштиту жена од сваког поступка којим се врши дискриминација; да се уздрже од сваког поступка или праксе дискриминације жена и да обезбеде да јавни органи и институције поступају у складу с овом обавезом; и да предузму све подесне мере, укључујући и законодавне, ради измене или укидања постојећих закона, прописа, обичаја и праксе који представљају дискриминацију жена¹²⁵.

*Општа препорука бр. 19 Комитета за елиминисање дискриминације жена*¹²⁶

- Насиље над женама представља облик дискриминације у смислу члана 1. Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена и треба га сматрати озбиљним кршењем женских људских права. Насиље према жени представља кршење њених међународно признатих људских права, без обзира на то да ли је учинилац службеник јавне власти или приватно лице.
- Комитет за елиминисање дискриминације жена препоручује да државе чланице треба да обезбеде да закони против насиља и злостављања у породици, силовања, сексуалног напастовања и и других видова насиља заснованог на разлици полова пруже одговарајућу заштиту свим женама, и да поштују њихово достојанство и интегритет њихове личности. Жртвама треба обезбедити одговарајуће службе заштите и подршке. **Запослени у судству и полицији треба да буду обучени тако да увиђају сав значај и последице разлике међу половима; овакво обучавање је од суштинског значаја за спровођење Конвенције;**

*Декларација о елиминисању насиља према женама*¹²⁷

Државе и међународна заједница треба да предузму мере усмерене на елиминацију свих облика насиља над женама, без обзира на то да ли се јављају у јавном или приватном животу. Ове мере подразумевају одговарајуће кривично законодавство, развијање националних планова акције, обезбеђивање услуга и ресурса за жене жртве насиља, **обуку и родну сензибилизацију јавних службеника**, као и обезбеђивање ресурса из буџета владе у циљу борбе против насиља над женама¹²⁸.

*Конвенција о правима детета*¹²⁹

¹²⁴ чл. 1. Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена

¹²⁵ чл. 2. Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена

¹²⁶ Општа препорука Комитета за елиминисање дискриминације жена, бр. 19, доступно на <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm> или на <http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/medjunarodni%20dokumenti.pdf>

¹²⁷ Генерална скупштина Уједињених нација је усвојила Декларацију о елиминисању насиља према женама (A/RES/48/104) 20. децембра 1993. године, доступна је на <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> или <http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/medjunarodni%20dokumenti.pdf>

¹²⁸ Чл. 4 Декларације о елиминисању насиља према женама

¹²⁹ "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 15/90 и "Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 4/96 и 2/97

- Државе су дужне да предузимају све одговарајуће законодавне, административне, социјалне и образовне мере ради заштите детета од свих облика физичког или менталног насиља, повреда или злоупотребе, занемаривања или немарног односа, малтретирања или експлоатације, укључујући и сексуалну злоупотребу, док је на бризи код родитеља, законитих старатеља или неког другог лица коме је поверена брига о детету. Такве заштитне мере треба да обухвате, по потреби, ефикасне поступке за установљивање социјалних програма за обезбеђење подршке неопходне детету и онима којима је поверена брига о детету, као и остале облике спречавања, утврђивања, пријављивања, прослеђивања, истраге, поступања и праћења случајева овде наведеног злостављања детета и, по потреби, обраћања суду¹³⁰.

Општи коментар бр. 13 Комитета за права детета "Право детета на слободу од сваког облика насиља"¹³¹

- Излагање детета насиљу у породици је облик менталног злостављања детета.

Конвенција о правима особа са инвалидитетом¹³²

- Државе признају да су жене и девојчице са инвалидитетом изложене вишеструкој дискриминацији и у том смислу предузеће мере ради осигуравања пуног и равноправног уживања свих људских права и основних слобода од стране жена и девојчица са инвалидитетом¹³³.
- У циљу заштите особа са инвалидитетом од експлоатације, насиља и злоупотребе државе чланице су се обавезале да ће предузети све одговарајуће законске, административне, социјалне, **образовне** и друге мере како би заштитиле особе са инвалидитетом, како у њиховом дому тако и изван њега, од свих облика експлоатације, насиља и злоупотребе, укључујући аспекте везане за пол. Ове мере треба да обезбеде, између осталог, одговарајуће облике помоћи и подршке, сходно полу и старости, особама са инвалидитетом и њиховим породицама и старатељима, укључујући пружање информација и **обуку о томе како избећи, препознати и пријавити случајеве искоришћавања, насиља и злоупотребе.**¹³⁴

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода¹³⁵

- Уживање права и слобода предвиђених у овој Конвенцији обезбеђује се без дискриминације по било ком основу, као што, је између осталих, пол¹³⁶. Право на живот сваке особе заштићено је законом¹³⁷. Свако има право на слободу и безбедност личности¹³⁸. Јавне власти неће ни према коме вршити дискриминацију, по основу пола или других основа¹³⁹.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици¹⁴⁰

- Насиље над женама је кршење људских права и облик дискриминације над женама и обухвата сва дела родно заснованог насиља која доводе, односно могу да доведу

¹³⁰ чл. 19. Конвенције о правима детета

¹³¹ Општи коментар Комитета за права детета, бр. 13. "Право детета на слободу од сваког облика насиља", тачка 21, доступно на http://www.pravadeteta.com/attachments/288_OK%2013.pdf

¹³² "Сл. гласник РС", бр. 42/09

¹³³ Чл. 6. Конвенције о правима особа са инвалидитетом

¹³⁴ Чл. 16. Конвенције о правима особа са инвалидитетом

¹³⁵ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", број 9/03

¹³⁶ чл. 14. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

¹³⁷ чл. 2. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

¹³⁸ чл. 5. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

¹³⁹ чл. 1. Протокола бр. 12 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода

¹⁴⁰ "Сл. гласник Републике Србије-Међународни уговори", број 12/13, 4/14

до физичке, сексуалне, психичке односно економске повреде односно патње за жене, обухватајући и претње таквим делима, принуду односно арбитрарно лишавање слободе, било у јавности односно у приватном животу. Насиље у породици означава свако дело физичког, сексуалног, психичког односно економског насиља до којег дође у породици или домаћинству односно између бивших односно садашњих супружника односно партнера, независно од тога да ли учинилац дели или је делио домаћинство са жртвом.¹⁴¹

- Обавезе државе су да се уздржи од учешћа у било каквом чину насиља над женама; да обезбеди да државни органи, званичници, службеници, установе и други актери који наступају у име државе поступају у складу са овом обавезом; као и да предузму неопходне законодавне, односно друге мере да са дужном прилежношћу спрече, истраже, казне и обезбеде репарацију за дела насиља над женама која учине недржавни актери¹⁴².
- Државе су дужне да предузму и неопходне мере за промовисање промена у друштвеним и културним обрасцима понашања жена и мушкараца како би се искорениле предрасуде, обичаји, традиције и друге праксе које се заснивају на идеји инфериорности жена односно на стереотипним улогама жена и мушкараца, као и неопходне законодавне односно друге мере за превенцију свих облика насиља над женама¹⁴³. Ове мере обухватају и **обезбеђивање одговарајућих обука за надлежне професионалце** о спречавању и откривању таквог насиља, о једнакости између жена и мушкараца, о потребама и правима жртава, о спречавању секундарне виктимизације и о координисаној сарадњи више органа ради свеобухватног и одговарајућег упућивања у случајевима насиља над женама¹⁴⁴.
- Државе су дужне да обезбеђују или да ојачају одговарајућу обуку запослених, који се баве жртвама или починиоцима свих дела насиља обухваћених Конвенцијом, у вези: спречавања и откривања таквог насиља, једнакости између жена и мушкараца, потребама и правима жртава, као и о спречавању секундарне виктимизације. Ова обука укључује и обуку о координираној сарадњи више органа ради свеобухватног и адекватног решавања појединих случајева насиља обухваћених овом Конвенцијом¹⁴⁵.
- Државе су дужне да предузму неопходне законодавне односно друге мере заштите свих жртава од даљег насиља и да обезбеде одговарајуће механизме за делотворну сарадњу између свих надлежних државних органа, укључујући судове, јавна тужилаштва, органе унутрашњих послова, локалне и регионалне управе, као и невладине организације и остале релевантне организације и лица, у пружању заштите и подршке жртвама и сведоцима свих облика насиља, укључујући и упућивање на опште и специјализоване службе подршке. Мере које предузимају морају да испуњавају следеће критеријуме:
  - да су засноване на **разумевању насиља** над женама и насиља у породици из родне перспективе и да су усмерене на људска права и безбедност жртве;
  - да су засноване на интегрисаном приступу који узима у обзир однос између жртава, учинилаца, деце и њиховог ширег друштвеног окружења;

¹⁴¹ чл. 3. Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

¹⁴² чл. 5. Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

¹⁴³ чл. 12. Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

¹⁴⁴ чл. 15. Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

¹⁴⁵ чл. 15. Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

- да имају за циљ избегавање секундарне виктимизације;
- да имају за циљ оснаживање и економску независност жена жртава насиља;
- да, тамо где је то прикладно, различите службе за заштиту и подршку жртава буду у истим просторијама;
- да одговарају на специфичне потребе угрожених особа, укључујући и децу жртве, и да су им доступне¹⁴⁶.

*Закон о полицији*¹⁴⁷

- Под стручним оспособљавањем и усавршавањем за потребе полиције, у смислу овог закона, подразумева се стицање и унапређивање знања, вештина, ставова и понашања, односно повећање ефикасности и ефективности у обављању полицијских послова.
- Министар ближе уређује: програм, поступак и начин стручног оспособљавања приправника и полагање стручног испита; садржину, облик и начин вршења стручног оспособљавања и усавршавања из става 1. овог члана; права, обавезе и одговорности полазника стручног оспособљавања и усавршавања; критеријуме по којима ће се вршити избор кандидата за полазнике стручног оспособљавања, по расписаном конкурсном; друга питања у вези са стручним оспособљавањем и усавршавањем.¹⁴⁸
- Министар доноси програме стручног оспособљавања и усавршавања.
- У складу са програмима из става 1. овог члана директор полиције доноси планове за реализацију појединих облика стручног оспособљавања и усавршавања, у оквиру расположивих финансијских средстава у буџету.
- Полицијски службеници могу да учествују и у другим облицима стручног оспособљавања и усавршавања које спроводе домаће и стране установе, у складу са посебним програмима и плановима.¹⁴⁹

*Закон о социјалној заштити*¹⁵⁰

- Стручно усавршавање, у смислу овог закона, јесте непрекидно стицање знања и вештина стручних радника и стручних сарадника у социјалној заштити. Трошкове стручног усавршавања стручних радника и стручних сарадника сноси послодавац и стручни радници и стручни сарадници¹⁵¹.
Стручни радници и стручни сарадници у социјалној заштити имају право и дужност да у току професионалног рада стално прате развој науке и струке и да се стручно усавршавају ради одржавања и унапређивања професионалних компетенција и квалитета стручног рада.
Стручно усавршавање стручних радника услов је за напредовање и стицање, односно обнављање лиценце.
Установа социјалне заштите, односно пружалац услуга социјалне заштите дужан је да запосленом стручном раднику обезбеди услове за стицање и обнављање лиценце, у складу са законом.¹⁵²
- Установа социјалне заштите, односно пружалац услуга социјалне заштите дужан је да стручном раднику и стручном сараднику обезбеди стручно усавршавање, у складу са овим законом, а према плану стручног усавршавања.

¹⁴⁶ чл. 18. Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

¹⁴⁷ ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС, 92/2011 и 64/2015)

¹⁴⁸ чл. 153. Закона о полицији

¹⁴⁹ чл. 154. Закона о полицији

¹⁵⁰ ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

¹⁵¹ чл. 143. Закона о социјалној заштити

¹⁵² чл. 144. Закона о социјалној заштити

План стручног усавршавања из става 1. овог члана доноси установа социјалне заштите, односно пружалац услуга социјалне заштите.

План развоја кадрова у социјалној заштити, на предлог завода за социјалну заштиту, доноси министар надлежан за социјалну заштиту¹⁵³.

- Комора социјалне заштите: заступа и штити професионалне интересе својих чланова; стара се о угледу чланова Коморе, односно о обављању послова из делатности социјалне заштите у складу са Етичким кодексом; даје иницијативу за ближе уређивање начина обављања приправничког стажа и полагања приправничког испита, као и стручног усавршавања стручних радника и стручних сарадника, односно за ближе уређивање услова које морају испуњавати установе социјалне заштите и пружаоци услуга социјалне заштите за обављање приправничког стажа; даје иницијативу за доношење прописа у области социјалне заштите; пружа стручну помоћ члановима Коморе; обавља друге послове, у складу са законом и статутом Коморе¹⁵⁴.
- Републички завод за социјалну заштиту обавља следеће послове: прати квалитет стручног рада и услуга у установама социјалне заштите, у складу са овим законом; пружа стручну подршку (у даљем тексту: супервизијска подршка) ради унапређења стручног рада и услуга социјалне заштите; истражује социјалне појаве и проблеме, делатност и ефекте социјалне заштите, израђује анализе и извештаје у области социјалне заштите и предлаже мере за унапређење социјалне заштите; развија систем квалитета у социјалној заштити, координира развој стандарда услуга и предлаже надлежном министарству унапређење постојећих и увођење нових стандарда; развија и реализује моделе супервизијске подршке у установама социјалне заштите и код пружалаца услуга социјалне заштите; предлаже план развоја кадрова с планом приоритетних програма обуке у социјалној заштити министарству надлежном за социјалну заштиту; развија базе података од значаја за систем социјалне заштите; учествује у изради, спровођењу, праћењу и оцени ефеката примене стратегија, акционих планова, закона и других прописа које се односе на развој делатности социјалне заштите; иницира и учествује у креирању и увођењу иновација у систем социјалне заштите; организује и учествује у стручном усавршавању и обучавању стручних радника и стручних сарадника; сачињава и публикује монографије, часописе и зборнике радова, стручне приручнике, водиче, информаторе, студије и примере добре праксе; иницира, учествује и организује научне и стручне скупове и сарађује с домаћим и међународним организацијама; информисхе стручну и ширу јавност о спровођењу социјалне заштите, Указује на потребе и проблеме корисника, а посебно корисника из осетљивих друштвених група; обавља друге послове у складу са законом и другим прописом¹⁵⁵.
- Републички завод за социјалну заштиту, у складу са овим законом, обавља стручне и организационе послове у поступку акредитације програма обуке, односно програма пружања услуга којим се обезбеђује стручно усавршавање стручним радницима и стручним сарадницима у установама социјалне заштите и пружаоцима услуга социјалне заштите¹⁵⁶.

*Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад*¹⁵⁷

- Стручни радници центра дужни су да се стручно усавршавају ради успешнијег остваривања и унапређења стручног рада¹⁵⁸.

¹⁵³ чл. 145. Закона о социјалној заштити

¹⁵⁴ чл. 160. Закона о социјалној заштити

¹⁵⁵ чл. 164. Закона о социјалној заштити

¹⁵⁶ чл. 165. Закона о социјалној заштити

¹⁵⁷ ("Сл. гласник РС", бр. 59/2008, 37/2010, 39/2011)

¹⁵⁸ чл. 12. Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад

- Супервизор у организовању и управљању стручним радом: обезбеђује у свим фазама поступка заштиту најбољег интереса корисника; организује и реализује поступак супервизије у свим фазама стручног рада код пријема, почетне процене, процене, планирања, евалуације и поновног прегледа, обавештава руководиоца у случајевима непрофесионалног, незаконитог и некомпетентног понашања водитеља случаја; сачињава годишње извештаје о напретку у раду водитеља случаја и стручних радника чији рад супервизира и предлаже планове и програме стручног усавршавања стручних радника¹⁵⁹.

Правилник о стандардима и поступку акредитације програма обуке за стручне раднике и стручне сараднике у социјалној заштити¹⁶⁰

- Овим правилником уређују се стандарди за акредитацију програма обуке, начин спровођења поступка акредитације, начин вођења и садржина Регистра пријава за акредитацију, Регистра акредитованих програма обуке и Регистра реализованих програма обуке, као и садржина и изглед сертификата о завршеној обуци по акредитованом програму обуке.¹⁶¹
- Регистри се воде у писменој и електронској форми¹⁶².
- Регистар пријава за акредитацију садржи редни број, назив програма обуке, датум пријаве, имена аутора, листу свих докумената достављених у оквиру пријаве и датум доношења одлуке о акредитацији¹⁶³.
- Регистар акредитованих програма обуке садржи редни број и назив програма, групу акредитованог програма обуке у коју је предметни програм сврстан, имена аутора, имена реализатора, област и крајњу циљну групу корисника, комплетну конкурсну документацију коју су аутори поднели током пријема и решење министра надлежног за послове социјалне заштите¹⁶⁴.
- Евиденција о реализацији акредитованих програма обуке води се на основу извештаја о реализацији који аутори програма обуке достављају Заводу. Извештај о реализацији доставља се у писменој и електронској форми. Саставни део извештаја чини и списак учесника који су успешно завршили обуку са следећим подацима: име и презиме, ЈМБГ, занимање, установа у којој су запослени, послови које обавља у установи, имејл адреса и број контакт телефона. Извештај о реализацији акредитованог програма обуке евидентира се у Регистру реализованих програма обуке. Регистар реализованих програма обуке садржи редни број и назив програма обуке, назив наручиоца обуке, датум и трајање реализације, имена тренера и учесника обуке. Регистар садржи извештаје аутора о реализацијама програма обуке, као и извештај о извршеној контроли квалитета реализације акредитованог програма обуке¹⁶⁵.

Правилник о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити¹⁶⁶

¹⁵⁹ чл. 30. Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад

¹⁶⁰ ("Сл. гласник РС", бр. 31/2014)

¹⁶¹ чл. 1. Правилника о стандардима и поступку акредитације програма обуке за стручне раднике и стручне сараднике у социјалној заштити

¹⁶² чл. 21. Правилника о стандардима и поступку акредитације програма обуке за стручне раднике и стручне сараднике у социјалној заштити

¹⁶³ чл. 22. Правилника о стандардима и поступку акредитације програма обуке за стручне раднике и стручне сараднике у социјалној заштити

¹⁶⁴ чл. 23. Правилника о стандардима и поступку акредитације програма обуке за стручне раднике и стручне сараднике у социјалној заштити

¹⁶⁵ чл. 24. Правилника о стандардима и поступку акредитације програма обуке за стручне раднике и стручне сараднике у социјалној заштити

¹⁶⁶ ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013)

- Лиценца се издаје стручном раднику који испуњава услове утврђене законом којим се уређује социјална заштита и овим правилником.
Услови за издавање лиценце за обављање основних стручних послова социјалне заштите.¹⁶⁷
- Лиценца за обављање основних стручних послова социјалне заштите издаје се стручном раднику ако: има завршене основне струковне, основне академске студије и студије другог степена из: социјалног рада, психологије, педагогије, андрагогије, дефектологије или специјалне педагогије; је завршио одговарајући акредитовани програм обуке за стицање специфичних знања и вештина за конкретни посао (водителј случаја, васпитач, саветник за хранитељство, саветник за осамостаљивање), односно за рад са конкретном корисничком групом (жртве насиља, особе са инвалидитетом, старије особе и др.); има радно искуство на стручним пословима у трајању од најмање годину дана у социјалној заштити, или обављен приправнички стаж и положен испит за лиценцу, или ако је радно искуство стекао ван система социјалне заштите - има завршену обуку за новозапослене и волонтерски ангажоване стручне раднике и стручне сараднике, у складу са законом и положен испит за лиценцу.
Стручни радник који има завршене студије другог степена у оквиру програма који имају садржаје који доприносе стицању специфичних знања и вештина за конкретан посао, односно рад са одређеном корисничком групом, није у обавези да заврши акредитовани програм обуке из става 1. тачка 2) овог члана¹⁶⁸.
- Стручни радник је дужан да се усавршава у складу законом, другим прописом којим је уређено стручно усавршавање у социјалној заштити и овим правилником.
Стручно усавршавање у смислу става 1. овог члана, обухвата: континуирано праћење развоја теорије и праксе социјалне заштите; стицање знања и вештина који унапређују процес заштите и подршке корисника.
Стручном раднику лиценца се обнавља ако испуњава услове из овог правилника.
Стручни радник испуњава услове за обнављање лиценце стицањем захтеваног броја бодова, у складу са овим правилником.
Услови у смислу става 3. овог члана односе се на број бодова одређених у Бодовној листи, која је одштампана уз овај правилник и чини његов саставни део.
Стручни радник у прикупљању бодова учествује активно и пасивно, у складу са Бодовном листом.
Стручни радник је у обавези да до краја текуће календарске године поднесе Комори одговарајуће доказе о броју стечених бодова у протеклом периоду.
Стручном раднику ће се признати бодови изнад броја предвиђеног овим правилником за обнављање лиценце, ако су остварени током периода до обнављања лиценце, а највише 20 бодова, приликом наредног обнављања лиценце¹⁶⁹.
- Активно остваривање бодова подразумева да стручни радник самостално или тимски учествује у процесу континуиране едукације, на начин којим доприноси развоју теоријских и практичних знања у социјалној заштити.
Активно остваривање бодова обухвата: стицање научних, специјалистичких и стручних знања; предавање на домаћим и међународним конгресима, стручним и научним скуповима; ауторство на програмима обуке (едукацијама) са и без провере знања; реализацију обуке у својству сертификованог тренера; успешно положену проверу знања на едукацијама и обукама; учешће у стручним и научним пројектима; организовање, вођење или активно учешће на трибинама и округлим столовима; објављивање радова у индексираним и неиндексираним часописима и

¹⁶⁷ чл.4. Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити

¹⁶⁸ чл.5. Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити

¹⁶⁹ чл.10. Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити

монографијама; уредништво и чланство у уредништву индексираних и неиндексираних часописа и монографија¹⁷⁰.

- Стручни радник може стицати бодове учешћем на конференцијама, научним и стручним скуповима у својству активног или пасивног учесника. Под научним и стручним скуповима подразумевају се они скупови који су организовани од релевантне међународне или домаће научно образовне или стручне организације.¹⁷¹
- Под едукацијом са провером знања подразумева се успешно завршен акредитовани програм обуке, о чијем је успешном завршавању издат одговарајући сертификат, у складу са правилником којим је уређена акредитација програма обуке¹⁷².
- Едукацију без провере знања организују стручни радници ради преношења знања, вештина и искустава својим колегама. Предмет едукације без провере знања могу бити: студије случаја, примери добре праксе, информисање о садржају међународних или стручних скупова, учешће у радним групама и др¹⁷³.
- Трибине и округли столови су једнодневни скупови са највише 50 (трибине), односно 20 (округли сто) учесника који се организују у циљу размене искустава и знања из тема релевантних за област социјалне заштите¹⁷⁴.
- За обнављање лиценце за обављање специјализованих послова социјалне заштите, стручни радник је у обавези да: оствари 120 бодова из области која је релевантна за специјализоване стручне послове социјалне заштите, у периоду од шест година од издавања лиценце, с тим што у прве три године треба да оствари 30% бодова од укупно утврђеног броја; најмање 40% бодова стекне активним учествовањем у области која је релевантна за специјализоване стручне послове социјалне заштите¹⁷⁵.

*Статут Коморе социјалне заштите*¹⁷⁶

- Комора социјалне заштите је независна и професионална организација запослених стручних радника и стручних сарадника у области социјалне заштите основана ради остваривања следећих циљева: спровођења поступка лиценцирања стручних радника у социјалној заштити; доношења Кодекса професионалне етике и формирања Етичког одбора; утврђивања повреда професионалне етике и изрицања мера за почињене повреде у складу са одредбама Кодекса; заступања професионалних интереса чланова и запослених у социјалној заштити; пружања стручне помоћи члановима; давања иницијативе за измене прописа у области социјалне заштите; организовања стручних скупова, обраде података и истраживања; обављања издавачке делатности у области социјалне заштите¹⁷⁷.
- У вршењу осталих послова Комора: заступа и штити професионалне интересе својих чланова, стара се о угледу чланова Коморе, односно о обављању послова из делатности социјалне заштите у складу са Етичким кодексом, даје иницијативу за ближе уређивање начина обављања приправничког стажа и полагања приправничког испита, као и стручног усавршавања стручних радника и стручних сарадника, односно за ближе уређивање услова које морају испуњавати установе социјалне заштите и пружаоци услуга социјалне заштите за обављање

¹⁷⁰ чл.11. Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити

¹⁷¹ чл.12. Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити

¹⁷² чл.13. Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити

¹⁷³ чл.14. Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити

¹⁷⁴ чл.15. Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити

¹⁷⁵ чл.20. Правилника о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити

¹⁷⁶ "Сл. гласник РС", бр. 118/2012, 27/2013 и 13/2014

¹⁷⁷ чл. 2. Статута Коморе социјалне заштите

приправничког стажа, даје иницијативу за доношење прописа у области социјалне заштите, пружа стручну помоћ члановима Коморе, бави се издавачком делатношћу у области социјалне заштите, врши обраду података и истраживања у социјалној заштити, организује стручне скупове из области социјалног рада и социјалне политике, психолошких, педагошких, андрагошких, социолошких, правних, економских и других области, обавља друге послове, у складу са законом и овим статутом Коморе¹⁷⁸.

Закон о здравственој заштити¹⁷⁹

- Надлежност Здравственог савета јесте: да врши поступак процене квалитета програма континуиране едукације здравствених радника и здравствених сарадника (у даљем тексту: акредитација програма континуиране едукације), у складу са чланом 187. став 3. овог закона; да даје мишљење на предлог плана развоја кадрова у здравству¹⁸⁰.
- Под стручним усавршавањем, у смислу овог закона, подразумева се стицање знања и вештина здравствених радника и здравствених сарадника, које обухвата: специјализације и уже специјализације; континуирану едукацију. Трошкове стручног усавршавања здравствених радника и здравствених сарадника сноси послодавац¹⁸¹.
- Здравствени радници и здравствени сарадници имају право и дужност да у току рада стално прате развој медицинске, стоматолошке, фармацеутске науке, као и других одговарајућих наука, и да се стручно усавршавају ради одржавања и унапређивања квалитета свога рада. Стручно усавршавају здравствених радника је услов за добијање, односно обнављање лиценце. Здравствена установа, односно приватна пракса дужна је да запосленом здравственом раднику и здравственом сараднику обезбеди плаћено одсуство за континуирану едукацију ради обнављања одобрења за самостални рад, у складу са законом¹⁸².
- Здравствена установа, односно приватна пракса дужна је да здравственом раднику и здравственом сараднику обезбеди стручно усавршавање, у складу са овим законом, а према плану стручног усавршавања здравствених радника и здравствених сарадника у здравственој установи, односно приватној пракси. План стручног усавршавања из става 1. овог члана доноси здравствена установа на основу плана развоја кадрова у здравству који доноси министар. План развоја кадрова у здравству из става 2. овог члана садржи: 1) програм стручног усавршавања здравствених радника и здравствених сарадника¹⁸³.
- Континуирана едукација подразумева: учешће на стручним и научним скуповима; учешће на семинарима, курсевима и другим програмима континуиране едукације. Врсту, програме, начин, поступак и дужину трајања континуиране едукације из става 1. овог члана, установе и удружења која могу спроводити поступак континуиране едукације, критеријуме на основу којих се врши акредитација програма континуиране едукације, као и друга питања од значаја за спровођење континуиране едукације, прописује министар.

¹⁷⁸ чл. 15. Статута Коморе социјалне заштите

¹⁷⁹ ("Сл. гласник РС", бр. 107/2005, 72/2009 - др. закон, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013 - др. закон и 93/2014)

¹⁸⁰ чл. 154. Закона о здравственој заштити

¹⁸¹ чл. 181. Закона о здравственој заштити

¹⁸² чл. 182. Закона о здравственој заштити

¹⁸³ чл. 183. Закона о здравственој заштити

Акредитацију програма континуиране едукације из става 2. овог члана врши Здравствени савет¹⁸⁴.

Правилник о ближим условима за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике¹⁸⁵

- Овим правилником утврђују се врста, програми, начин, поступак и дужина трајања континуиране едукације, установе и удружења која могу спроводити поступак континуиране едукације, критеријуми на основу којих се врши акредитација програма континуиране едукације, као и друга питања од значаја за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике¹⁸⁶.
- Континуирана едукација подразумева: учешће на стручним и научним скуповима; учешће на семинарима, курсевима и другим програмима континуиране едукације¹⁸⁷.
- Поступак процене квалитета програма континуиране едукације (у даљем тексту: акредитација програма) врши Здравствени савет Србије (у даљем тексту: Здравствени савет) најмање четири пута годишње¹⁸⁸.
- Посебно радно тело Здравственог савета прати квалитет извођења акредитованих програма континуиране едукације о чему припрема извештај. Извештај о квалитету изведеног програма континуиране едукације садржи оцену извођења, која може бити основ за процену могућности даљег извођења програма континуиране едукације.

Након сваког одржаног акредитованог програма континуиране едукације, организатор спроводи евалуацију тог програма, осим за стручне састанке, при чему се најмање једно питање односи на општу евалуацију тог програма која се вреднује оценом у распону од 1 до 5.

Организатор доставља извештај о одржаном акредитованом програму континуиране едукације Здравственом савету и надлежним коморама, у року од 15 дана од дана одржавања тог програма.

Извештај из става 4. овог члана садржи следеће податке: број програма из списка акредитованих програма који је објављен на сајту Здравственог савета, односно надлежне коморе, датум доношења одлуке којом је тај програм акредитован, списак предавача и учесника са бројем лиценце, додељен број бодова за предаваче и учеснике, а за све програме континуиране едукације сем стручних састанака и резултате спроведене евалуације са просечном оценом опште евалуације програма континуиране едукације¹⁸⁹.

Закон о Високом савету судства¹⁹⁰

- Савет:
  - бира судије за трајно обављање судијске функције;
  - одлучује о престанку судијске функције;

¹⁸⁴ чл. 187. Закона о здравственој заштити

¹⁸⁵ ("Сл. гласник РС", бр. 2/2011)

¹⁸⁶ чл. 1. Правилника о ближим условима за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике

¹⁸⁷ чл. 3. Правилника о ближим условима за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике

¹⁸⁸ чл. 5. Правилника о ближим условима за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике

¹⁸⁹ чл. 7. Правилника о ближим условима за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике

¹⁹⁰ ("Сл. гласник РС", бр. 116/2008 и 101/2010)

- предлаже Народној скупштини кандидате за избор судија приликом првог избора на судијску функцију;
- предлаже Народној скупштини избор и разрешење председника Врховног касационог суда и председника суда;
- предлаже Врховном касационом суду кандидате за судије Уставног суда;
- именује судије поротнике;
- одлучује о премештају, упућивању и приговору о удаљењу судија;
- одлучује о неспојивости вршења других служби и послова са судијском функцијом;
- одлучује у поступку вредновања рада судија и председника суда;
- одређује састав, трајање и престанак мандата чланова дисциплинских органа, именује чланове дисциплинских органа и уређује начин рада и одлучивања у дисциплинским органима;
- одлучује о правним лековима у дисциплинском поступку;
- даје сагласност на програм сталне обуке за судије и запослене у судовима и врши надзор над његовим спровођењем;
- утврђује програм почетне обуке за судије;
- доноси Етички кодекс;
- одређује број судија и судија поротника за сваки суд;
- обавља послове правосудне управе из своје надлежности;
- одлучује о питањима имунитета судија и чланова Савета;
- предлаже обим и структуру буџетских средстава неопходних за рад судова за текуће расходе и врши надзор над њиховим трошењем, у складу са законом;
- одлучује о приговорима у поступку избора за чланове Савета из реда судија;
- образује своја радна тела и сталне и повремене комисије и врши избор њихових чланова;
- даје мишљење о изменама постојећих или доношењу нових закона који уређују положај судија, организацију и поступање судова, као и других системских закона које судови примењују или су од значаја за обављање судијске функције;
- одлучује о постојању услова за накнаду штете због незаконитог и неправилног рада судије;
- подноси годишњи извештај о свом раду Народној скупштини;
- обавља послова у вези са спровођењем Националне стратегије реформе правосућа из своје надлежности;
- обавештава јавност о свом раду;
- сарађује са судским саветима других држава и међународним организацијама;
- доноси акте предвиђене законом;
- обавља и друге послове одређене законом¹⁹¹.

*Закон о Државном већу тужилаца*¹⁹²

- Државно веће:
  - утврђује листу кандидата за избор Републичког јавног тужиоца и јавних тужилаца коју доставља Влади;
  - предлаже Народној скупштини кандидате за први избор за заменика јавног тужиоца;
  - бира заменике јавних тужилаца за трајно обављање функције заменика јавног тужиоца;
  - бира заменике јавних тужилаца који су на сталној функцији за заменике јавног тужиоца у вишем јавном тужилаштву;

¹⁹¹ чл. 13. Закона о Високом савету судства

¹⁹² ("Сл. гласник РС", бр. 116/2008)

- одлучује о престанку функције заменика јавних тужилаца;
- утврђује разлоге за разрешење јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца;
- одређује јавно тужилаштво у којем ће јавни тужилац и заменици јавног тужиоца наставити да врше функцију заменика јавног тужиоца у случају укидања јавног тужилаштва;
- одлучује о удаљењу Републичког јавног тужиоца;
- одлучује по приговору на одлуку о удаљењу јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца;
- предлаже обим и структуру буџетских средстава неопходних за рад јавних тужилаштава за текуће расходе и врши надзор над њиховим трошењем, у складу са законом;
- утврђује које су друге функције, послови или приватни интереси у супротности са достојанством и самосталношћу јавног тужилаштва;
- поставља вршиоца дужности Републичког јавног тужиоца;
- одлучује по приговору на одлуку Републичког јавног тужиоца о томе када се сматра да није било избора јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца;
- даје мишљење о изменама постојећих или доношењу нових закона који уређују положај и поступање јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, организацију јавног тужилаштва, као и других закона које јавна тужилаштва примењују;
- доноси Етички кодекс;
- води лични лист за сваког јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца и запосленог у јавном тужилаштву;
- именује и разрешава Дисциплинског тужиоца и његове заменике и чланове Дисциплинске комисије и њихове заменике;
- доноси одлуке о правним лековима у дисциплинском поступку;
- доноси Правилник о мерилима за вредновање рада јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца;
- доноси одлуку о правном леку против одлуке о вредновању рада јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца;
- одлучује о приговорима у поступку избора за чланове Државног већа из реда јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца;
- обавља послове у вези са спровођењем Националне стратегије реформе правосуђа;
- утврђује садржину програма обуке за заменике јавних тужилаца који се први пут бирају на функцију и тужилачке помоћнике у складу са законом;
- предлаже програм обуке за јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца који трајно обављају функцију;
- обавља и друге послове предвиђене законом¹⁹³.

Закон о Правосудној академији¹⁹⁴

- Академија:
  - организује и спроводи пријемни испит за почетну обуку;
  - организује и спроводи почетну обуку;
  - организује и спроводи сталну обуку судија и тужилаца;
  - организује и спроводи обуку предавача и ментора;
  - организује и спроводи стручно усавршавање судског и тужилачког особља;

¹⁹³ чл. 13. Закона о Државном већу тужилаца

¹⁹⁴ ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009)

- успоставља и одржава сарадњу са домаћим, страним и међународним институцијама, организацијама и удружењима, у вези са пословима које обавља;
  - издаје публикације и обавља другу издавачку делатност;
  - обавља истраживачко аналитичке послове и сарађује са научним институцијама;
  - систематски прикупља податке који су од значаја за рад Академије, а нарочито о провођењу обуке и резултатима обуке и води документационо информациони центар;
  - прикупља и обрађује судску праксу;
  - обавља и друге послове утврђене законом и Статутом Академије (у даљем тексту: Статут)¹⁹⁵.
- Обука судија и тужилаца је организовано стицање и усавршавање практичних и теоријских знања и вештина потребних за независно, односно самостално, стручно и ефикасно вршење њихове функције¹⁹⁶.
  - Почетна обука је организовано стицање практичних и теоријских знања и вештина, разумевање улоге и основних принципа поступања судије и заменика јавног тужиоца у циљу самосталног, стручног и ефикасног вршења функције судије у прекршајном и основном суду и заменика јавног тужиоца у основном јавном тужилаштву¹⁹⁷
  - Програм почетне обуке обухвата примену материјалних и процесних закона, судску и тужилачку праксу, стандарде судијске и тужилачке етике, међународне правне стандарде, унутрашњу организацију рада судова и тужилаштва, научне и стручне радове из области домаћег и међународног права, као и вештине судског и тужилачког посла.
- Програм почетне обуке утврђује Високи савет судства и Државно веће тужилаца, на основу предлога који је утврдио Програмски савет, а усвојио Управни одбор Академије.
- Почетна обука траје две године, почиње 1. октобра и састоји се од теоријског и практичног дела у области уставног, грађанског, кривичног и прекршајног права, као и опште и професионалне културе.
- Време трајања обуке за сваку област за сваку област утврђује се програмом почетне обуке.
- Теоријски део обуке се одвија кроз обраду одређених тематских целина у организацији Академије, а практични део кроз рад у правосудним органима под надзором ментора и кроз рад у институцијама изван правосуђа.¹⁹⁸
- Стална обука је усавршавање теоријских и практичних знања и вештина ради стручног и ефикасног вршења судијске и тужилачке функције¹⁹⁹.
  - Корисници сталне обуке су судије и тужиоци.
- Академија води евиденцију о судијама и тужиоцима који су учествовали у програму сталне обуке и те податке доставља Високом савету судства и Државном већу тужилаца²⁰⁰.
- Стална обука може бити добровољна и обавезна.
- Стална обука је добровољна, осим када је предвиђена као обавезна, законом или одлуком Високог савета судства и Државног већа тужилаца у случају промене специјализације, битних промена прописа, увођења нових техника рада, ради

¹⁹⁵ чл. 5. Закона о правосудној академији

¹⁹⁶ чл. 23. Закона о Правосудној академији („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009 и 32/2014 – одлука УС)

¹⁹⁷ чл. 25. Закона о Правосудној академији („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009 и 32/2014 – одлука УС)

¹⁹⁸ чл. 35. Закона о Правосудној академији („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009 и 32/2014 – одлука УС)

¹⁹⁹ чл. 41. Закона о Правосудној академији („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009 и 32/2014 – одлука УС)

²⁰⁰ чл. 42. Закона о Правосудној академији („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009 и 32/2014 – одлука УС)

уклањања недостатака у раду судије и заменика јавног тужиоца уочених приликом њиховог рада, као и за судије и заменике јавних тужилаца који се први пут бирају на судијску, односно тужилачку функцију, а нису похаћали програм почетне обуке. Програм сталне обуке усваја Управни одбор, на предлог Програмског савета, уз сагласност Високог савета судства, односно Државног већа тужилаца²⁰¹

- Судије и заменици јавних тужилаца који су по први пут изабрани на ту функцију, а нису завршили почетну обуку, обавезни су да похаћају програм сталне обуке. Садржина и трајање посебног програма сталне обуке утврђује се актом Програмског савета зависно од професионалног искуства корисника из става 1. овог члана.

Кориснику посебног програма сталне обуке из става 1. овог члана смањиће се обим посла и радно време до 30% за време трајања овог програма, на основу одлуке Високог савета судства, односно Државног већа тужилаца.

Корисници посебног програма сталне обуке су и судије и заменици јавних тужилаца, који су одређени одлуком Високог савета судства, односно Државног већа тужилаца, када је то потребно ради отклањања недостатака у раду судије и заменика јавног тужиоца, уочених приликом вредновања њиховог рада. У овом случају стална обука је обавезна.

Одлуком Високог савета судства, односно Државног већа тужилаца за поједине категорије судија и тужилаца, може бити прописана обавезна стална обука и то у случају избора за суд,, односно јавно тужилаштво вишег степена, промене специјализације, битних промена прописа и увођења нових техника рада

Академија је у обавези да изради посебан програм сталне обуке, у складу са одлукама Високог савета судства, односно Државног већа тужилаца²⁰².

- Академија је дужна да једном годишње, најкасније до 1. децембра, достави судовима и јавним тужилаштвима оквирни годишњи програм добровољне обуке за наредну календарску годину.

Пријаве за програме из става 1. овог члана, судије и тужиоци достављају Академији до 31. децембра текуће године, за наредну календарску годину.

За сваки од понуђених програма, Академија одређује кориснике и о томе обавештава судове и јавна тужилаштва.

Академија издаје уверења судијама и тужиоцима, о учешћу у програмима сталне обуке²⁰³.

Закон о државним службеницима²⁰⁴

- Стручно усавршавање је право и дужност државног службеника да стиче знања и вештине, односно способности за извршавање послова радног места, у складу са потребама државног органа. Руководилац је дужан да државном службенику омогући стручно усавршавање за извршавање послова радног места у складу са програмима стручног усавршавања утврђеним овим законом²⁰⁵.
- Стручно усавршавање заснива се на општим и посебним програмима којима се одређују облици и садржина стручног усавршавања.

Програме општег стручног усавршавања државних службеника из органа државне управе и служби Владе, по претходно прибављеном мишљењу Високог службеничког савета, доноси министар надлежан за послове државне управе, изузев

²⁰¹ чл. 43. Закона о Правосудној академији („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009 и 32/2014 – одлука УС)

²⁰² чл. 45. Закона о Правосудној академији („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009 и 32/2014 – одлука УС)

²⁰³ чл. 46. Закона о Правосудној академији („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009 и 32/2014 – одлука УС)

²⁰⁴ („Сл. гласник РС”, бр. 79/2005, 81/2005 - испр., 83/2005 - испр., 64/2007, 67/2007 - испр., 116/2008, 104/2009 и 99/2014)

²⁰⁵ чл. 96. Закона о државним службеницима

програма општег стручног усавршавања државних службеника из области Европске уније које, у складу са својим делокругом, доноси по претходно прибављеном мишљењу Високог службеничког савета, директор службе Владе за координацију послова Владе у приступању Европској унији.

Програми општег стручног усавршавања из става 2. овог члана усклађују се са потребама органа државне управе и служби Владе.

Програме посебног стручног усавршавања државних службеника доноси руководиоцац за сваку годину, према посебним потребама државног органа²⁰⁶.

- Стручно усавршавање државних службеника у складу са програмима општег стручног усавршавања организује Служба за управљање кадровима, изузев обука из области Европске уније које, у складу са својим делокругом, организује и спроводи служба Владе за координацију послова Владе у приступању Европској унији.

Стручно усавршавање државних службеника у дипломатском звању организује министарство надлежно за спољне послове у оквиру Дипломатске академије, у складу са програмом којим се уређује дипломатско-конзуларна обука државних службеника у дипломатском звању.

Програме стручног усавршавања државних службеника, по правилу, реализују запослени у органима државне управе, службама Владе и другим државним органима, као и стручњаци из области значајних за рад државне управе.

Влада ближе уређује начин утврђивања потреба за стручним усавршавањем, врсте програма општег стручног усавршавања, основне елементе садржине програма општег и посебног стручног усавршавања, начин спровођења програма општег стручног усавршавања и вођење евиденције о утврђеним и спроведеним општим програмима и планираним и спроведеним програмима посебног стручног усавршавања државних службеника, начин и поступак избора и ангажовања реализатора програма, накнаде за реализаторе програма стручног усавршавања, као и друга питања од значаја за стручно усавршавање²⁰⁷.

- Средства за стручно усавршавање обезбеђују се у буџету Републике Србије. Средства за програме општег стручног усавршавања државних службеника које организује Служба за управљање кадровима обезбеђују се у износу од 0.01% укупних средстава обезбеђених за плате свих запослених из органа државне управе и служби Владе²⁰⁸.

Уредба о стручном усавршавању државних службеника²⁰⁹

- Овом уредбом уређује се начин утврђивања потреба за стручним усавршавањем, врсте програма општег стручног усавршавања, основни елементи садржине програма општег и посебног стручног усавршавања, начин спровођења програма општег стручног усавршавања, вођење евиденције о утврђеним и спроведеним општим програмима и планираним и спроведеним програмима посебног стручног усавршавања државних службеника, начин и поступак избора и ангажовања реализатора програма, накнаде за реализаторе програма стручног усавршавања, стручно усавршавање стажирањем, начин избора државних службеника који се упућују на стручно усавршавање путем стажирања, битне елементе уговора о уређивању међусобних права и обавеза државног службеника и органа из ког се упућује на стажирање, начин обрачуна и рефундације (враћања) трошкова стажирања, начин преношења стеченог стручног знања и вештина по завршеном стажирању, као и друга питања од значаја за стручно усавршавање²¹⁰.

²⁰⁶ чл. 97. Закона о државним службеницима

²⁰⁷ чл. 97а. Закона о државним службеницима

²⁰⁸ чл. 97б. Закона о државним службеницима

²⁰⁹ ("Сл. гласник РС", бр. 25/2015)

²¹⁰ чл. 1. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

- Стручно усавршавање заснива се на програмима општег и посебног стручног усавршавања којима се одређују облици и садржина стручног усавршавања. Програми општег стручног усавршавања државних службеника из свих органа државне управе и служби Владе (у даљем тексту: државни органи) обухватају све категорије државних службеника, односно поједине циљне групе државних службеника из свих државних органа. Програм се заснива на потребама свих или већине државних органа у складу са пословима заједничким за све или већину државних органа. Програми посебног стручног усавршавања државних службеника обухватају све категорије државних службеника, односно поједине категорије државних службеника из појединачних државних органа. Програм се заснива на специфичним потребама у складу са пословима из делокруга појединачног државног органа²¹¹.
- У циљу обезбеђивања континуираног стручног усавршавања државних службеника заснованог на циљевима реформе јавне управе, министарство надлежно за послове државне управе (у даљем тексту: Министарство) у сарадњи са Службом за управљање кадровима (у даљем тексту: СУК) и службом Владе за координацију послова Владе у приступању Европској унији (у даљем тексту: Служба за ЕИ) сваке четири године спроводи свеобухватно истраживање о потребама државних службеника за стручним усавршавањем. На основу спроведеног истраживања, Министарство усваја извештај о потребама за стручним усавршавањем различитих категорија државних службеника у наредном четворогодишњем периоду. Потребе за стручним усавршавањем државних службеника утврђују се на основу стратегија развоја и акционих планова за њихово спровођење, плана рада Владе, предлога државних органа и извештаја из става 2. овог члана²¹².
- Прикупљање и обраду информација и података од значаја за утврђивање годишњих потреба за општим стручним усавршавањем државних службеника обавља СУК о чему је дужан да сачини извештај, односно анализу и достави Министарству, а за област Европске уније Служби за ЕИ. Државни органи имају обавезу да своје предлоге који се односе на програм општег стручног усавршавања са подацима у складу са овом уредбом, доставе СУК, односно Служби за ЕИ до краја јуна месеца текуће године за наредну годину²¹³.
- На основу података државних органа за сваку годину прикупљених од стране СУК, који обухватају и предлоге за нове и измену постојећих програма, Министарство утврђује потребе за стручним усавршавањем државних службеника у циљу припреме програма општег стручног усавршавања за наредну годину²¹⁴.
- На основу утврђених потреба за стручним усавршавањем из чл. 4. и 5. ове уредбе, Министарство, припрема предлог програма општег стручног усавршавања. Предлог програма општег стручног усавршавања доставља се на мишљење Високом службеничком савету, који је дужан да се о истом изјасни најкасније у року од 15 дана од дана достављања. Министар надлежан за послове државне управе по прибављеном мишљењу Високог службеничког савета доноси програм општег стручног усавршавања²¹⁵.
- Програм посебног стручног усавршавања државних службеника утврђује се за сваку годину, према специфичним потребама државног органа, а доноси га руководилац државног органа.

²¹¹ чл. 2. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²¹² чл. 3. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²¹³ чл. 4. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²¹⁴ чл. 5. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²¹⁵ чл. 7. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

Програм посебног стручног усавршавања, доноси се до краја текуће године за наредну годину.

Листа посебних програма стручног усавршавања државних службеника објављује се на интернет страници државног органа²¹⁶.

- Програми општег стручног усавршавања су:
  - уводни програми:
    - програм општег оспособљавања за полагање државног стручног испита приправника и новозапослених,
    - програм општег оспособљавања новозапослених;
  - програм општег континуираног стручног усавршавања државних службеника;
  - програм општег стручног усавршавања из области Европске уније;
  - програм општег стручног усавршавања руководиоца;
  - програм општег стручног усавршавања напредних вештина обучавања и управљања личним развојем и развојем запослених.

Уводни програм општег оспособљавања за полагање државног стручног испита приправника и новозапослених.²¹⁷

- Програм општег стручног усавршавања намењен појединим групама државних службеника у свим или већем броју државних органа (специјализовани програми), у функцији је континуираног стручног усавршавања државних службеника, а државним службеницима омогућавају стицање нових или унапређење постојећих стручних знања и вештина потребних за успешно обављање послова радног места. Програм из става 1. овог члана обухвата опште и посебне теме из области јавне управе, као што су: планирање, припрема и израда прописа (законодавни процес), практични аспекти примене новодонетих системских прописа и других прописа, управно право, управни поступак и израда управних аката, стратешко планирање и управљање, управљање међународном развојном помоћи, укључујући средства финансијске помоћи Европске уније, планирање, управљање и развој људских ресурса, управљање финансијама, борба против корупције, заштита људских права, развој информатичких вештина, курсеви страних језика и др.²¹⁸
- Стручно усавршавање државних службеника организује се и спроводи кроз предавања, семинаре, радионице, студије, округле столове, трибине, конференције, групне и индивидуалне вежбе, стручну праксу у земљи и у иностранству, електронско учење, као и помоћу интерактивних метода и на друге начине којима се остварују циљеви стручног усавршавања. Садржаји програма које доноси Министарство, односно Служба за ЕИ, као и наставни материјали које достављају реализатори програма треба да обезбеде промовисање етичких вредности и културу континуираног учења²¹⁹.
- Државни службеник је дужан да присуствује обуци за коју је пријављен²²⁰.
- Оцену успешности спровођења појединог програма стручног усавршавања утврђује државни орган надлежан за спровођење програма усавршавања, на основу:
  - оцене полазника о садржају, реализатору и начину организације и спровођења програма и предлога за унапређење програма;
  - оцене реализатора програма стручног усавршавања о заинтересованости полазника за програм и организацији спровођења програма.

²¹⁶ чл. 10. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²¹⁷ чл. 12. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²¹⁸ чл. 15. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²¹⁹ чл. 23. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²²⁰ чл. 24. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

Уколико реализатор програма, два пута током године узастопно буде оцењен од стране полазника просечном оценом нижом од 3,50 (на скали од 1 до 5), државни орган који спроводи програм га неће даље ангажовати и губи статус лица које може да реализује програм.²²¹

- Оцену успешности програма из члана 38. ове уредбе, државни орган је дужан да достави Министарству које оцену уписује у Евиденцију о утврђеним и спроведеним програмима стручног усавршавања²²².
- О похађању програма стручног усавршавања државни орган који спроводи програм је у обавези да полазницима изда одговарајућу потврду, а уколико је по програму било предвиђено да се по завршетку програма врши провера знања полазника, полазницима који су са успехом прошли проверу издаје се одговарајуће уверење (сертификат).

За издавање потврде неопходно је за једнодневне и дводневне обуке присуство током читавог трајања обуке док је за све обуке у трајању дужем од два дана могућ оправдан изостанак од највише један дан.

За издавање сертификата потребна је осим испуњавања претходног услова и успешна провера стечених знања и вештина.

Државни орган који спроводи програме стручног усавршавања је дужан да државном органу који је полазника упутио на тај програм достави писано обавештење о томе да је полазник похађао и завршио програм стручног усавршавања, односно да га није похађао као и о испуњењу, или неиспуњењу услова за добијање потврде.

У случајевима када је по програму стручног усавршавања било предвиђено да се по завршетку програма врши провера знања полазника из области која је предмет програма, државни орган који спроводи програм је дужан да државном органу који је полазника упутио на тај програм, достави и писано обавештење о томе да ли је полазник са успехом прошао проверу знања и да проследи потврде и/или сертификате који се уписују у централну кадровску евиденцију од стране јединице за управљање кадровима у државном органу из којег је запослени упућен на стручно усавршавање²²³.

- Евиденцију о утврђеним и спроведеним општим програмима стручног усавршавања и планираним и спроведеним програмима посебног стручног усавршавања државних службеника води Министарство.

Евиденцију о утврђеним и спроведеним општим програмима стручног усавршавања из области Европске уније води Служба за ЕИ.

Евиденција треба да садржи: податке о предложеним, одобреним и спроведеним програмима стручног усавршавања државних службеника, као и разлоге за неспроведене програме који су одобрени, податке о полазницима обука, податке о реализаторима програма стручног усавршавања и оцене о успешности спроведених програма стручног усавршавања.

За потребе вођења јединствене евиденције о утврђеним и спроведеним програмима стручног усавршавања коју води Министарство, Служба за ЕИ доставља Министарству своју евиденцију са подацима из претходног става најкасније до краја јануара текуће године за претходну годину.²²⁴

²²¹ чл. 38. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²²² чл. 39. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²²³ чл. 40. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

²²⁴ чл. 41. Уредбе о стручном усавршавању државних службеника

*Уредба о оцењивању државних службеника*²²⁵

- Мерила за оцењивање државног службеника су: постигнути резултати у извршавању послова радног места и утврђених радних циљева, самосталност, стваралачка способност, предузимљивост, прецизност и савесност сарадња с другим државним органима и остале радне способности које захтева радно место²²⁶.
- Објашњење мерила за оцењивање:
  - Постигнути резултати у извршавању послова радног места показују колико је државни службеник успешан у испуњавању утврђених радних циљева, што укључује и квалитет рада²²⁷
  - Самосталност показује колико државни службеник, у оквиру упутстава и надзора оцењивача који одговарају звању радног места државног службеника, испуњава утврђене радне циљеве²²⁸
  - Стваралачка способност показује колико државни службеник аналитички и стваралачки расуђује и оцењује чињенице и околности при доношењу одлука или давању предлога за решавање проблема²²⁹
  - Предузимљивост показује колико државни службеник, без посебних упутстава оцењивача, планира и спроводи своје радне циљеве у оквиру овлашћења и одговорности које су у опису његовог радног места.²³⁰
  - Прецизност и савесност показује колико државни службеник благовремено и савесно обавља своје послове.²³¹
  - Квалитет сарадње показује колико државни службеник делотворно и складно ради и контактира с претпостављенима, себи равнима и подређенима у својој унутрашњој јединици и колико повезује и усклађује своје деловање с државним службеницима из осталих унутрашњих јединица државног органа у коме ради или из других државних органа.²³²
- Додатна мерила за оцењивање, која се првенствено односе на разумевање и коришћење посебних вештина које захтева радно место, одређују се унапред за период оцењивања и укључују у радне циљеве који се утврђују државном службенику²³³.

*Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности (2009)*²³⁴

- Једна од стратешких активности је „континуирана обука запослених у правосуђу, полицији, заводима за извршење заводских санкција, социјалним, здравственим, васпитним и образовним установама и у медијима“, односно организовање сталне и темељне едукације, укључујући и специјализације, како би се обезбедило адекватно поступање у случајевима насиља.

*Националној стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима (2011)*²³⁵

- Стручно усавршавање запослених је одређено у две стратешке области: превенција и мултисекторска сарадња. Кроз активности је планирана израда програма обуке за

²²⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 11/2006 и 109/2009

²²⁶ чл. 10. Уредбе о оцењивању државних службеника

²²⁷ чл. 11. Уредбе о оцењивању државних службеника

²²⁸ чл. 12. Уредбе о оцењивању државних службеника

²²⁹ чл. 13. Уредбе о оцењивању државних службеника

²³⁰ чл. 14. Уредбе о оцењивању државних службеника

²³¹ Чл. 15. Уредбе о оцењивању државних службеника

²³² Чл. 16. Уредбе о оцењивању државних службеника

²³³ чл. 17. Уредбе о оцењивању државних службеника

²³⁴ „Службени гласник РС“, бр. 15/09

²³⁵ „Службени гласник РС“ бр. 027/2011

запослене у надлежним органима и службама, „као што су Служба за управљање кадровима, Правосудна академија, Полицијско-криминалистичка академија, центри за социјални рад, установе примарног и секундарног нивоа здравствене заштите, итд“.

- Едукације треба да повећају знање о „међународним документима, стандардима и принципима рада у тој области и систематски радити на превазилажењу предрасуда, заблуда и стереотипних схватања“.
- Предвиђено је стално образовање запослених, кроз основне студије, током професионалног усавршавања и спровођењем акредитованих семинара. Планирана је специјализована обука и стручно усавршавање директних пружалаца услуга за жртве насиља, курсеви за спровођење Општег и посебних протокола и коришћење и унапређивање система за евиденцију случајева насиља у породици.
- Активности предвиђају иницирање развоја механизма за акредитацију програма обуке и сталног стручног усавршавања из области насиља према женама у породици и у партнерским односима у свим релевантним системима, иницирање и финансијску подршку за усавршавање стручњака из свих релевантних служби.
- Програми обуке треба да буду засновани на приступима и принципима садржаним у међународним документима, на научним и стручним сазнањима и искуствима, као и на обуци за конкретне поступке и процедуре (Општи и посебни протоколи).
- Планирано је и успостављање регистра стручњака који су завршили обуке из области заштите од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља. Као носиоци активности наведена су сва релевантна министарства²³⁶, а као сарадници органи локалне самоуправе и организације цивилног друштва, са роком реализације до краја 2015. године.

*Програм за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима у Аутономној покрајини Војводини за период од 2014. до 2020. године*²³⁷

Програм прописује:

- сталност у спровођењу и финансирању основне и специјализоване обуке стручњака у свим релевантним службама, укључујући и запослене у локалним службама бесплатне правне помоћи и специјализованим удружењима грађана. Едукацију треба базирати на приступима и принципима садржаним у кључним међународним и домаћим документима, на научним и стручним сазнањима, а она треба да буде фокусирана на обуку за конкретне поступке и процедуре;
- спровођење и финансирање одговарајуће обуке стручњака у свим релевантним службама за рад са жртвама из посебно осетљивих друштвених група, коју спроводе специјализована удружења грађана и женске организације, које и саме припадају осетљивим друштвеним групама²³⁸;
- редовно ажурирана евиденција службеника и стручњака који су прошли основну и специјализовану обуку, као и потребе за овом обуком, те да се периодично анализирају ефекти ове обуке;
- упућивање препорука и подржавање увођење предмета или програмских јединица о родној равноправности и насиљу према женама за будуће професионалце на свим академским и струковним студијама хуманистичких наука на територији АП Војводине. Одређени су носиоци за све наведене мере и рокови за извршење.

²³⁶ Министарство рада и социјалне политике, Министарство здравља, Министарство просвете и науке, Министарство унутрашњих послова, Министарство правде;

²³⁷ „Сл. лист АПВ“, бр. 9-5/14

²³⁸ као што је предложено у *Програму за унапређење превенције и заштите жена из маргинализованих група од насиља у партнерским односима* (Додатак бр. 3 уз Програм).

2. МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ У ВЕЗИ СА ОБУКАМА СТРУЧЊАКА

Кључне препоруке у вези са едукацијом и стручним усавршавањем професионалаца у области заштите жена од насиља у партнерском односу и у породици подразумевају постојање базичног (основног) пакета обуке за све поступајуће службенике и специјализоване модуле за сваки од сектора.

У складу са тим, *базични модул* би требало да садржи основе за обуку, као и програме за подизање свести поступајућих службеника у области заштите од насиља. Садржаји у оквиру основног пакета обуке требало би да покривају најзначајније теме које су релевантне за све групе стручњака и које су свеобухватно односе на кључна питања и проблеме у вези са насиљем према женама.

Специјализовани модули много детаљније приказују специфичности начина на који посебне групе професионалаца морају да поступају у случајевима насиља према женама. Обично се овде сврставају модули за професионалце који поступају у системима правосуђа (судије и јавни тужиоци), примене закона (полиција), здравства (лекари, медицинске сестре) и психо-социјалног рада (социјални радници, психолози, педагози). Предуслов за укључивање у специјализоване стручне обуке представља претходно завршен основни ниво обуке. У погледу трајања семинара/обуке за професионалце, наводи се да би основни и специјализовани семинари требало да обухвате по најмање два дана обуке, како би се покриле све теме из базичног пакета обуке, као и теме које су специфично повезане са радом службеника у одређеном сектору²³⁹.

Основни (минимални) ниво обуке за поступајуће професионалце у сваком од система, који су релевантни за заштиту од насиља од породици, треба да обухвате садржаје о *основним концептима о насиљу у породици*, укључујући дефиниције и последице овог феномена, *механизмима подршке за жртве насиља и друштвеној и/или институционалној реакцији на насиље према женама*²⁴⁰. Општи садржаји би требало да укључе следеће теме: дефиниције и облике насиља према женама, разумевање насилних образаца и динамике насиља, разјашњавање митова, веровања и чињеница о насиљу према женама; утицај и последице насиља; тешкоће се којима се суочавају жене жртве насиља (зашто остају у насилним везама, последице сепарације од насилног партнера; тешкоће са којима се суочавају деца; оклевање да пријаве насиље); знања о карактеристикама насиља, односно понашању учинилаца насиља (зашто су мушкарци насилни; конфронтирајући разговор са насилником); интервенције против мушког насиља; процес тражења помоћи и друштвени контекст насиља; хитна подршка (ефикасна интервенција, процена степена опасности у коме се налази жртва, планирање безбедности – израда безбедносног плана за жртву); вештине саветовања и услуге (сервиси) подршке.

Након завршене основне едукације, стручно усавршавање службеника, који поступају у области заштите од насиља у породици, треба да укључи стицање специјализованих знања и вештина за рад у овој области, у складу са специфичностима и захтевима сваког од система и конкретних професија. Неке од препорука у вези са садржајем специјализованог

²³⁹ Appelt, Kaselitz, Logar, 2010, (ed.) (2010), Training programme on violence against women, WAVE-office, Vienna.

²⁴⁰ United Nations Office on Drugs and Crime (2010), Training curriculum on effective police responses to violence against women, United Nations, Vienna. United Nations Office on Drugs and Crime (2014), Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls, United Nations, Vienna; Appelt, Kaselitz, Logar, 2010 (већ наведено);

модула за професионалце у правосудном систему (судије и тужиоце) односе се на следеће теме: психолошко стање жртве насиља у породици – тзв. стокхолмски синдром; стратегије и механизми насилника; процена степена ризика; сведочење жртве/сведока насиља на суду; позиција жртве на грађанском/кривичном суду²⁴¹. Специјализовани тренинг за поступајуће *полицијске службенике* треба да обухвати садржаје о стокхолмском синдрому, процени степена ризика, интервјуисању жртава, полицијској интервенцији која је професионална и усмерена на жртву, те правним основама и смерницама за поступање полиције²⁴². Модул специфично намењен професионалцима у *здравственом систему*, поред базичних садржаја, треба да укључује: идентификовање насиља, трауму, планирање безбедности жртве, пријављивање и правне последице и примере добре праксе у интервенцијама у погледу пружања подршке жртвама. Мали број препорука у вези са стручним усавршавањем службеника из *психо-социјалних професија* (социјални радници, психолози, саветници, експерти за породично саветовање, психотерапеути), поред базичних знања, поставља захтев за специјализованим знањима на следеће теме: позиција мигранткиња жртава насиља; правне информације, сарадња са другим професионалним групама и институцијама и могућности и ограничења професионалне групе.

Канцеларија УН за питања дроге и криминала издала је неколико приручника за обуку тужилаца и полицијских службеника, који дају преглед обавезног садржаја стручног усавршавања ових службеника у области заштите жена од насиља, као и друге препоруке у вези са реализацијом обука на ове теме. Препорукама за садржај обуке тужилаца²⁴³ обухваћене су *опште* теме (основна знања о врстама насиља и штетном утицају и последицама насиља на жртве, породице и друштво у целини; родна сензибилитетност; митови и стереотипи о насиљу; сарадња са медијима), као и теме које се *специфично* односе на рад тужилаца. У ове специфичне садржаје, између осталог, убрјају се: сви релевантни закони, политике и програми; ефикасна истрага и тужилачке стратегије и приступи који подржавају безбедност жртве, као што су стандардизована процена ризика, примена мера заштите и питања поверљивости; идентификовање и одговарајући одговор на специфичне потребе жена жртава насиља; тужилачке стратегије којима се избегава секундарна виктимизација жртава током целог трајања кривичног процеса; питања која се тичу професионалне етике, уважавања људских права и анти-корупцијски принципи. Посебно се препоручује да би након доношења нових закона или увођења политика у овој области, било нужно организовати специфичне тренинге за тужиоце како би били у току са новинама у области законодавства. У државама које су успоставиле специјализоване тужилачке јединице или одредиле тужиоце за поступање у случајевима насиља према женама и девојчицама, поред опште обуке коју сви тужиоци добијају, специјализовани тужиоци обично добијају детаљнија знања. На пример, они могу добити обуку од психолога о заједничким карактеристикама у понашању жртава које су преживеле психолошку трауму или од форензичког експерта у вези са медицинско-правним питањима.

У погледу стручног усавршавања полицијских службеника,²⁴⁴ Канцеларија УН за питања дроге и криминала такође препоручује садржаје општег нивоа као и теме којима се покривају специфичности поступања полиције у случајевима насиља у породици. *Опште теме* се односе на опис различитих врста насиља према женама, међународне норме и стандарде у овој области, представљање званичне (глобалне) статистике о насиљу према

²⁴¹ Appelt, B., Kaselitz, V., Logar, R. (ed.) (2010).

²⁴² Ибид.

²⁴³ United Nations Office on Drugs and Crime (2014), Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls, United Nations, Vienna.

²⁴⁴ United Nations Office on Drugs and Crime (2010), Training curriculum on effective police responses to violence against women, United Nations, Vienna.

женама, основне факторе који доприносе насиљу према женама, укључујући разлоге зашто неке жртве насиља могу бити у отпору да сарађују са полицијом; превентивне приступе. Препоручени *специфични* садржаји тичу се *улоге полиције* у одговору на насиље према женама и обухватају: протоколе и водиче о поступању полицијских службеника; спровођење истраге; иницијални одговор полиције – интервенције униформисаних службеника у патроли; осигурање безбедности жртве; специјализоване јединице за истрагу и подршку (прикупљање доказа, докази о сексуалном насиљу/силовању, медицинска помоћ и преглед жртве, интервјуисање жртве); документовање: записници, фотографије – фотодокументација, извештаји и судски записи, доказни поступак на суђењу; процена степена опасности и управљање ризиком; сервиси подршке за жртве и заштита сведока; интервенције према учиниоцима; приватност и поверљивост. Поред тога, обуке за полицијске службенике треба да обухвате садржаје као што су: *процесно право* (приступи и стратегије за кажњавање насилника уз осигурање заштите жртава и сведока) и *међуинституционална сарадња и подршка*. Посебно се наглашава да би полиција, користећи специјализоване алате и обуке, требало да процењује степен ризика како би могла да одреди вероватноћу и могућу озбиљност будућих напада на жену која је већ жртва насиља у породици.

Смернице Светске здравствене организације²⁴⁵ у вези са тематским обухватом програма обуке за здравствене раднике такође упућују на опште и специјализоване садржаје. Препоручене *основне теме* се односе на базично знање о насиљу, укључујући релевантне законе и знање о доступним сервисима подршке који могу пружити подршку жртвама насиља у интимном партнерском односу и жртвама сексуалног насиља. *Специфични* садржаји у вези са поступањем здравствених радника обухватају: разматрање неприкладних ставова пружалаца здравствених услуга; омогућавање запосленима да пруже иницијалну подршку (*first-line support*) и упуте даље жртву; процена степена ризика и планирање безбедности; вештине запослених о поступању у случајевима насиља према женама (нпр. кад и како испитивати о насиљу; најбољи начин да се одговори жени; прикупљање форензичких доказа, документовање; комуникацијске и клиничке вештине). Едукација о насиљу у интимном партнерском односу и о сексуалним нападима треба да буде интегрисана у исти програм, због великих преклапања између ове две теме и ограничених ресурса који су доступни за едукацију пружалаца здравствених услуга на ове теме.

Према смерницама *Канцеларије УН за питања дроге и криминала* и *Светске здравствене организације*, стручне обуке и семинари треба да буду евалуирани у односу на њихову ефикасност и утицај, што значи да државе треба да развију индикаторе утицаја (*impact indicators*) како би се пратила и евалуирала обука и (из)мерили њихови резултати и недостаци²⁴⁶. Након иницијалног тренинга, професионалцима треба да је доступна додатна обука и континуирана подршка, а посебно је значајно редовно праћење и контрола квалитета²⁴⁷.

²⁴⁵ World Health Organization, (2013), *Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines*, Italy.

²⁴⁶ UNDOC, 2014: 151

²⁴⁷ WHO, 2013